

Recenzije

Tiarah Nezni Dalibor 1993 4ever

20
godina
Pressinga

TV Mania

**IGRA
PRESTOLA**

Intervju:

**BRANISLAV
JANKOVIĆ**

Društvo

SVET

**U GLOBALIZACIJI
SRBIJA U TRANZICIJI**

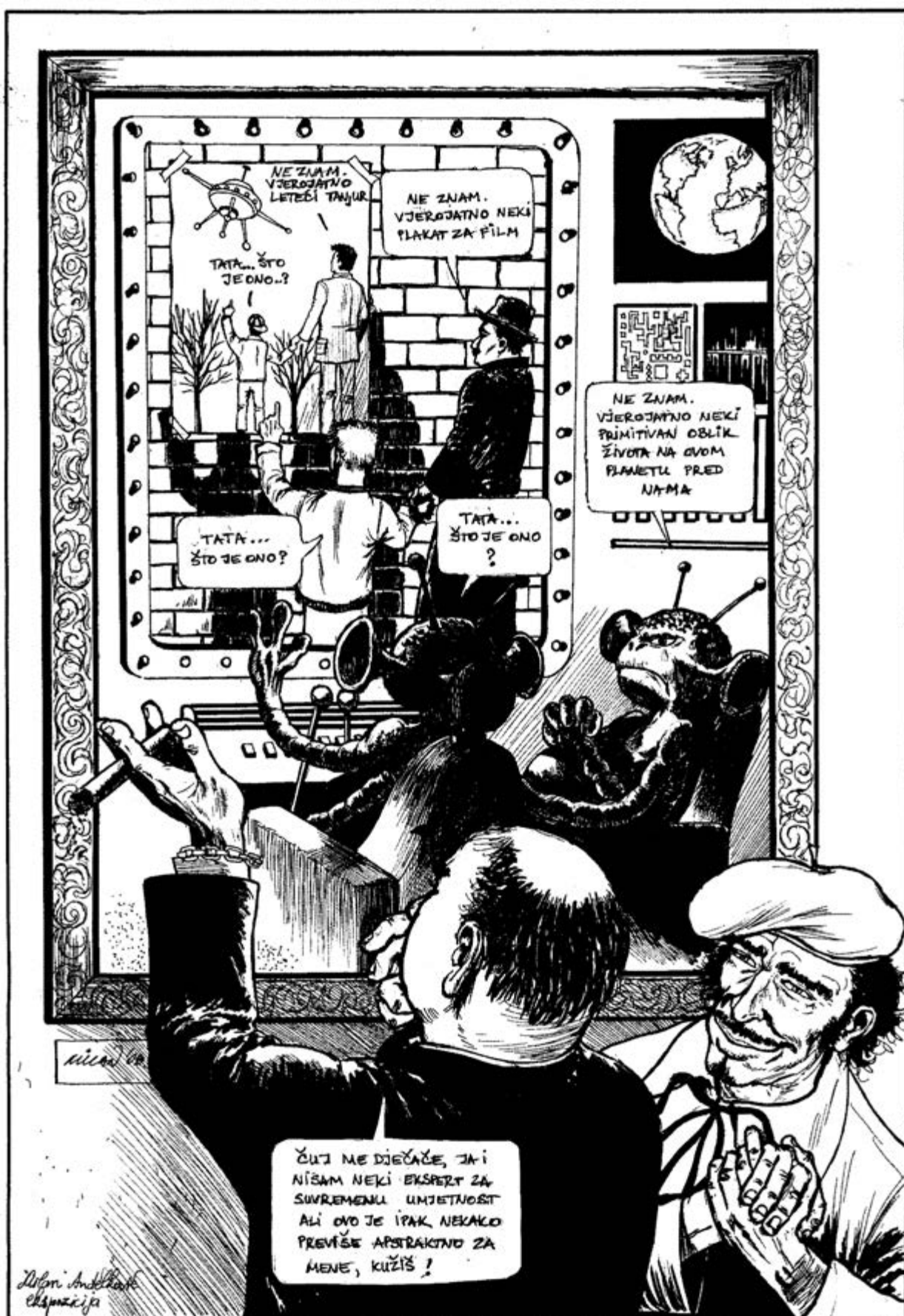
www.pressing-magazine.com

PRESSING

ISSN 1451-1584

akademski list

Broj **63** * godina **XX**

Uvodnik Zašto?

Zato što se Velja dobro seća tmurnih devedesetih.
Zato što Aca nije najveći fan pomenute decenije.
Zato što nam je ekonomija u haosu već dvadeset godina.
Zato što je roman O vukovima i senkama kontraverzniji čak i od autora samog.
Zato što je Deksa naš najčitaniji pisac, ma šta rekli prestonički bibliotekari.
Zato što je Kokan najveći režiser koga je Vrežina dala - do sada.
Zato što još uvek čekamo da neko demantuje glasine da Marko zna sve o stripu.
Zato što su Beli lavovi i Neprijatelj filmovi koje (ne)vredi pogledati.
Zato što je Igra prestola nemoguće ne voleti.
Zato što je i Koltrejn obeležio Vek džeza.
Zato što Nežnog Dalibora i Tiarah nisu Van Gog.
I najzad...
Zato što Pressing slavi dvadeseti rođendan.

GLAVNI UREDNICI:

Aneta Radivojević, 1991-1996, (br. 1-12, 18-25)
Aleksandar Blagojević, 1994-1995, (br. 13-17)
Dobrovoje Ljujić, 1997-1999, (br. 26-31)
Jugoslav Joković, 1999-2003, (br. 31-44)
Dejan Stojiljković, 2004-2009, (br. 45-59)
Dejan N. Kostić od 2009. (br. 60-)

Tehnički urednik: **R.Z. Paya** 1991-2001 (br. 1-36)

AKADEMSKI LIST
PRESSING

Izdavač:
**STUDENTSKI INFORMATIVNO
IZDAVAČKI CENTAR NIŠ**

Glavni i odgovorni urednik:
Dejan N. Kostić

Tehnički urednik:
Dejan Stojiljković

Uređivački kolegijum: **Jugoslav Joković,
Aleksandar Blagojević, Dejan Dabić**

Lektura:
Marija Đurović

Redakcija: **Srđan Savić, Dejan Vučetić,
Ivana Božić Miljković, Marko
Stojanović, Ivana Antović, Velibor
Petković**

Sekretar redakcije: **Radica Opačić**

Saradnici u ovom broju:
**Aleksandar Nikolić Coa, Miloš
Najdanović, Zlatibor Stanković, Đorđe
Bajić, Zoran Janković, Aleksandar
Radovanović, Željko Obrenović, Vladan
Stojiljković**

Adresa: **Šumatovačka bb, 18000 Niš**

Telefon: **018/523418**
Fax: **018/523120**

E-mail: **siic_pressing@yahoo.com**

Internet prezentacija:
www.pressing-magazine.com

Webmaster: **Uroš Tošić**

Žiro račun: **355-1027350-59**

Godina XX, broj 63

List izlazi tromesečno

Štampa: **Alboprint - Niš**

Tiraž: **1000 primeraka**

Dejan N. Kostić

Sadržaj

Društvo strane 6-15

POSLEDNJA RUKA PRED FAJRONT
1990. godina, pola tablete:
preludijum za poludijum
Piše: **Velibor Petković**

DNEVNIK SRPSKOG OMLADINCA
Piše: **Aleksandar Blagojević**

Dvadeset godina tranzicije u Srbiji
SVET U GLOBALIZACIJI, SRBIJA U TRANZICIJI
Piše: **Ivana Božić Miljković**

Knjige strane 16-21

Intervju: Branislav Janković,
autor romana "O vukovima i senkama"
O NAMA SRBIMA U SJAJU I BEDI
Razgovarao: **Dejan Stojiljković**

NESANICA / SLEEPLESS
Piše: **Željko Obrenović**

Intervju

Kokan Mladenović
RAZVOJNI PUT JEDNOG BUNTOVNIKA
Razgovarao: **Velibor Petković**

Strip strane 26-29

Veseli četvrtak: Biblioteka Klasici
ANIMAL`Z: BUDUĆNOST PO BILALU
Piše: **Zlatibor Stanković**

System Comics: Družina Dardaneli
BILO JEDNOM U JEDNOJ SRBIJI
Piše: **Zlatibor Stanković**

Apsolutnih 100 (72): Walking Dead
ZOMBIELAND
Piše: **Marko Stojanović**

Stripovanje (28)
TRICK OR TREAT
Piše: **Marko Stojanović**

Film

strane 30-38

Multimedijski superheroji (30) - Thor

MOĆNI RATNIK ASGARDA

Piše: **Dejan Dabić**

X-MEN: PRVA KLASA (X-MEN: FIRST CLASS)

Piše: **Zoran Janković**

BELI LAVOVI

Piše: **Đorđe Bajić**

NEPRIJATELJ

Piše: **Zoran Janković**

Vim Venders - retrospektiva povodom šezdeset petog rođendana

SLIKAR ŽUDNJE

Piše: **Dejan Dabić**

PIRATI SA KARIBA 4: NA ČUDNIM PLIMAMA

Piše: **Đorđe Bajić**

IGRA PRESTOLA

Piše: **Dejan Stojiljković**

SPARTAK: KRV I PESAK...

Piše: **Vladan Stojiljković**

Muzika

strane 39-47

Manipulacija muzikom u reklamama

MUZIKA NAVODI NA KUPOVINU

Piše: **Miloš Najdanović**

Vek Džeza (9)

CHASIN' THE TRANE

Piše: **Aleksandar Radovanović**

Nišville jazz festival 2011

HEADLINERI

Tiarah

"Extinction ceremony"

Piše: **Aleksandar Nikolić**

Nežni Dalibor

"Normalan život"

Piše: **Aleksandar Nikolić**

Eddie Vedder

"Ukulele Songs"

Piše: **Miloš Najdanović**

Duran Duran

"All You Need Is Now"

Piše: **Miloš Najdanović**

200 NA SAT U PROPAST

Piše: **Aleksandar Nikolić**

Piše: Velibor Petković

Poslednja ruka PRED FAJRONT

1990. godina, pola tablete: preludijum za poludijum

Desetogodišnjicu smrti maršala Tita obeležile su rasprave tipa „da li je on bio on ili je bio neko drugi“. Zaboravilo se na Šekspira i Umberta Eka, koji su potvrdili da bi ruža mirisala i kad bi se drugačije zvala, a smrdljivak nikako! Tačku na tu raspravu stavio sam odlukom da me to ič ne zanima, pa čak i ako je Tito zapravo bio rođena sestra Josipa Broza, poginulog u Španiji. Ovim sam oslobodio sopstveni život za nadolazeći cunami Istorije. Borbu sa talasima uvežbavao sam na klozetskoj dasci. Sve je bilo suprotno od onog u filmu „Dan velikih valova“.

Početak je delovao idilično, kao u pesmi Arsena Dedića („Meni je uvijek najdraži početak!“): Prvi januar 1990. godine označio je start programa reformi saveznog premijera Ante Markovića – denominirana je jugoslovenska valuta – dinar, tako da je 10.000 dinara postalo 1 novi dinar, a građani su prvi put posle Drugog svetskog rata mogli slobodno kupovati stranu valutu u bankama, po kursu 7 dinara za marku. Inflacija je svedena sa 2.000 na 13%. „Crvenu“ nisu više primale ni lažne Rumunke u beogradskom „Picinom parku“ kod Ekonomskog fakulteta. Tako je i njihova roba dobila na vrednosti, postali smo ozbiljna zemlja. „Riba je ribi grizla ribu“ samo kod logopeda, u cilju uvežbavanja izgovora.

Ova denominacija ličila je na opasnu akciju deminiranja, koje smo gledali u partizanskim filmovima, ne sluteći da će nam se uskoro ukazati prilika za jugoslovenska „polja smrti“. Najpre smo se kolektivno obradovali, mi naivni subjekti raspoređeni od Triglava do Đevđelije u neravnomerno razvijenim republikama SFRJ. Bio sam toliko naivan da sam pristao na ponudu moje školske drugarice Marije Peternel da s njenim društvom odem tog leta na more u Italiju. Bili smo jednu sedmicu u Lido di Jezolu, nedaleko od Venecije, uživali u svemu što more

pruža, a pomalo počeli da osećamo i zamaćak ljudskog dostojanstva, u trenucima kad bi na menjačnicama ugledali natpis da primaju dinare. Kurs je bio isti kao i kod nas, Marković Ante portas! Pred vratima Evrope! Tu smo i ostali, kao šugavi psi koje ne primaju u kuću.

Sećam se raznih zgoda s tog letovanja, ali jedna je imala veze s nacijama: u restoranu u koji smo najčešće svraćali na piće, pice i ostale jestive paste, a ne kao naše – samo za zubnu higijenu, vlasniku smo se dopali, pa nam je često slao besplatno piće. Pred povratak kući i celu flašu vina! A sve zbog toga što je malo govorio našinski (kombinaciju hrvatskog, srpskog, slovenačkog) i oduševio se kad je saznao da za stolom stalno sedimo jedna Slovenka, Dalmatinac i ja, Srbin. Dovodili smo i druge iz naše grupe, jednog vajara iz Beograda i jednu malu Makedonku, čiji je tata u to vreme bio direktor BIP-a. Za neupućene, to je pivara u glavnom gradu, a ne zvuk ptice trkačice koja je, ipak, dolijala i završila na ražnju strašnog Kojota. Snimak tog događaja dobili smo iz Haškog tribunala mnogo kasnije, kad je već sve bilo jasno i prekasno da nas animira. Kompletan film već je bio snimljen, sa nama, a bez nas.

Ali pre tog leta devedesete, kada sam trošio

marke na Trgu svetog Marka u Veneciji, bilo je raznih drugih zloslutnih zgoda. Istog dana kada je još uvek zajednička jugoslovenska televizija prenosila pravoslavnu božićnu liturgiju, krivi toranj u Pizi je zatvoren za turiste, prvi put posle osam stotina godina postojanja. Kažu da mu je bila neophodna restauracija, toliko se opasno nakrivio. Bio je to nekakav znak koji mi nismo umeli da pročitamo. Nakrivio se, pa šta, nije naš! I da padne, pao je Italijanima, a ne nama.

Ubrzo nas je stvarnost demantovala: 22. januara, na XIV kongresu Saveza komunista Jugoslavije, najpre je delegacija slovenačkih, a za njima i hrvatskih komunista, napustila zasedanje. Onda je jedan makedonski junosha u džemperu izašao i tupio ga da je reč „o neprincipijelnoj koaliciji“. Zapravo, Vasil je bio u pravu, ali je s druge strane sedela naša neprincipijelna koalicija komunista-nacionalista. „Drveno gvožđe“ na delu, mada sam mnogo kasnije od filozofa Ferida Muhića saznao da u Maleziji raste nekakvo „gvozdено drvo“, čvrsto kao čelik, koje potone kad ga baciš u vodu. Od tog materijala bila je sazdana i SFRJ, samo što to nismo znali kad je porinuta da plovi tokovima demokratije.

Ništa to mene nije taklo, jer sam bio roker, zaluden pop-kulturom koja me uveravala isto što i Betoven u „Odi radosti“, koju je komponovao na tekst Fridriha Šilera: „Svi će ljudi braća biti!“ Nisam, onako naivan, ni slutio da je tu neophodno dodati poslovicu: „Ako smo mi braća, kese nam nisu sestre!“ A upravo to se dogodilo, zbog onoga u kesu nije poštovan ni zavet druga Tita, rođene sestre tragičnog Josipa Broza. Fine linije na mermeru, jugoslovenske republičke granice, odjednom su popucale kao u filmovima o Indijani Džonsu. Svi su pritisnuli pogrešnu dugmad koja je aktivirala šifru „Ode mast u propast“. Najgore je bilo onima koji nisu podnosili svinjetinu.

Bez mnogo udubljivanja sam konstatovao i osnivanje Srpskog slobodarskog pokreta u Batajnici, dan posle komunističkog razlaza u

„Sava centru“. Posle su ovi „slobodari“ postali radikali, a „liba je libi glizla lep“, dok sve nije otišlo u krasni ... Krasnodar Rora, tako se zvao onaj fudbaler zagrebačkog „Dinama“ u vreme kada sam bio dete i sakupljao sličice fudbalera, a one se, prosto neverovatno, dobijale uz lizalicu. Ne znam kakve sad to ima veze, ali mora da ima.

Taj januar 1990. baš je bio krcat događajima: dan za danom, neko sranje ili svečanost. Red ovog, red onog, pa je već 24. siječnja u Prištini izašlo na ulice 40 hiljada studenata (otkud toliko, uvek sam se pitao?) zahtevajući ukidanje vanrednog stanja i prekid sudskog procesa Azemu Vlasiju, Titovom omladincu par exelance. Kakav par? Ma nije važno, verovatno riblji.

Nedelju dana kasnije, sasvim u duhu akademizma, uzvratili su beogradski studenti, koji su u demonstracijama pred Skupštinom SFRJ uzvikivali: „Ne damo Kosovo!“, „Idemo na Kosovo!“ i „Hoćemo oružje!“. Tako je to, kad čovek pretera s učenjem, „preuči“ što bi rekli po narodski, padne mu mrak na oči i dođe mu da ubija. Mada, ima jedan drugi način za skidanje mraka, o njemu je pisao Sigmund Frojd, a do u detalje ga razradio psihoanalitičar i komunist Vilhelm Rajh. Eh, gde ga ne poslušasmo, bolje je da čovek vodi ljubav, nego da ga vode na klanicu. Još gore, sami smo potčrali, kao bikovi

kroz ona vrata na koridu, misleći da ih čeka pašnjak sa isključivo četvorolisnom detelinom. Kad sve ovo analiziram, ne mogu da verujem da sam te godine uopšte razmišljao o moru, a kamoli otišao. Budala bio, budala ostao. Ali i „budala se sama javlja“, pa da ispričam ovu priču do kraja, ako je to ikako moguće. Ako nije, nastaviće je drugi, mudriji od mene.

Februar je potvrdio mačju devizu: „Ili jebi il' se sjebi!“ Na Kosmetu se ginulo u nekoliko gradova, jer je JNA izašla na ulice. To nije sprečilo demokratiju da se razvija, kao kore za pitu, uvek spremne za razne sadržaje. U Beogradu je 3. februara osnovana, a zapravo obnovljena predratna Demokratska stranka. Za predsednika je izabran profesor Dragoljub Mićunović, koji će kasnije doživeti da ga najure i pokajnički prime nazad. Sve su to sukobi koncepcija, ali ko jednom okusi vlast, uvek se vraća na njen izvor, ma koliko bio zagađen. Niko zbog toga ne treba da bude zgađen, politika uvek prima sve valute, pa i one koje su izbačene iz optičaja. Ima li neko da mi pozajmi onu „črvenu“?

Što se tiče svetskih događaja, oni su bili antipod ovim našim. Dakle, plafon! Jer, Nelsona Mandelu je belačka vlada u Južnoj Africi, posle 27 godina robije, pustila tog februara na slobodu. Simbolično, to je označilo urušavanje režima aparthejda, crnci i belci odazvali se se na

onaj dvosmisleni poziv: „Odi, radosti!“

Samo što je Mandela zamakao iz bajboka, velike sile su zajedničkom pameću objavile plan o ujedinjenju Nemačke. SSSR, SAD, Velika Britanija i Francuska, uz saglasnost Savezne Republike Nemačke i DDR-a (ako razložim skraćenicu delovaće kao štos) nisu uvažile mišljenje jednog francuskog intelektualca, koji je tvrdio: „Toliko volim Nemačku, da se radujem što postoje dve!“

Naši unutrašnji bratski neprijatelji takođe nisu mirovali: Sabor Hrvatske usvojio je amandmane na Ustav Republike, čime je ozakonio višestranački sistem, a sutradan je, 17. februara, u Kninu osnovana Srpska demokratska stranka. Da ne bude sva pažnja okrenuta ka zapadu, pobrinulo se Predsedništvo SFRJ, koje je tri dana kasnije aktiviralo jedinice JNA na Kosovu, da bi 21. februara vratilo i policijski čas. Aforizam „Na satu policajca svi su časovi policijski“ nikome nije bio nimalo smešan. Stideo sam se što sam ga napisao!

Krajem tog meseca Slovenija je uzvratila Srbiji privrednim kontramerama, ali i onako je malo ko od nas nosio slovenačke gaće. Ako smo ih ponekad i vidali, bilo je to na Slovenkama, u trenucima rešavanja zezagonetke: „Ako smo mi braća, kese nam nisu sestre“. Trebalo je shvatiti da ova poruka nije

vezana samo za novac, nego i za libido.

Ipak, jedna stvar nas je uplašila, mi u Srbiji i mnogi u Bosni i Hercegovini, naježili smo se od dvodnevno Prvog općeg sabora Hrvatske demokratske zajednice u Zagrebu. Tu su se mogle čuti i mudrosti tipa da „NDH nije bila samo ustaška tvorevina, nego i izraz vijekovnih težnji hrvatskog naroda“. General Franjo Tuđman predvodio je taj kolegijum mudraca.

Proleće nije obećavalo ništa dobro, pa su najjači narodi prednjačili u pripremama za napad, da ne bi bili napadnuti. Staro pravilo uličnih tuča kaže da pobeđuje onaj koji udari prvi, a to su najbolje zapamtili fini Slovenci. Bila je to osveta za razuzdanost njihovih devojaka i žena. A mi smo se, nespremni, kežili i uzdali u JNA „četrstu armiju na svetu po snazi“, kako su nas lagali propagandisti zaduženi da logika ne uđe u kasarne i ne napravi pometnju.

Mart je započeo mitingom Srba na Petrovoj gori, odakle je neustaškom hrvatskom rukovodstvu zaprećeno da pazi šta radi, a marljivi Slovenci su iz imena Republike izbrisali ono gadno „socijalistička“. Počeo je, kao stari gubavac, da se raspada i Sovjetski Savez, pa je Litvanija proglasila nezavisnost. U Beogradu su se ujedinili Srpski slobodarski pokret Vojislava Šešelja i frakcija Srpske narodne obnove Vuka Draškovića. Bilo je to 14. marta, a kumovima je zajednička kesa izgorela nekoliko meseci kasnije.

Na prvi dan proleća izvedena je pokazna vežba na Kosmetu pod neobičnim nazivom „trovanje albanske dece“. Tobože, nekakav specijalni gas napadao je samo male Albance, a Srbima i ostalima nije mogao ništa. To su zabeležile naše jugoslovenske televizije, a one iz zapadnih republika su prosledile snimke u beli svet, koji nam je kuvao crnu kašu. Crno nije uvek loše, taman posla, jer je istog tog performans-dana

Namibija dobila nezavisnost.

Na izmaku marta, meseca kome je rimski bog Mars darovao ime, sastali su se srpski rukovodioci iz raznih jugoslovenskih zemalja i zaključili da se Jugoslavija nezaustavljivo raspada, da je konfederacija neprihvatljiva i da, logično, ni Bosna i Hercegovina neće moći da se održi kao država. A mediji su ćutali o jednom, a ćegrtali o drugom, trudeći se da zauzmu svako svoju stranu. Studio B je pokušao da pokrene televizijski program, ali je u tome zaustavljen. Kritički glasovi nisu bili poželjni.

April u Beogradu otpočeo je, ne kišom kao kod Zdravka Čolića, već postavljanjem ležećih policajaca oko tridesetak osnovnih škola. Niko u tome nije video simboliku, tako da niko još nije ni zalegao. Naprotiv, hrvatski pravi policajci napustili su Kosovo, sledeći put slovenačkih kolega. Združeni odred razdruživao se sa Saveznim SUP-om. Ta juha nije bila njihova.

Taj mesec obeležili su prvi višestranački izbori u Jugoslaviji, a najnapredniji su i ovaj put bili Slovenci. Već 8. aprila održan je prvi izborni krug, a koalicija DEMOS dobila je više od polovine glasova, čak 54%. Milan Kučan, rođen u Srbiji, dokazao je da to ne mora da bude maler i postao prvi predsednik Slovenije. Mada, neki tvrde da je kao dete s roditeljima proteran u Srbiju, a da se isplio u deželi. To i onako nije od suštinske važnosti za njegovo „kućanstvo“.

Hrvati su sledili Slovence i u prvom krugu njihovih višestranačkih izbora za Sabor, ubedljivo je poveo HDZ. Više od četrdeset procenata glasova potvrđeno je i u narednom, drugom krugu, što je Franji Tuđmanu omogućilo da formira vladu i zasedne kao prvi predsednik Hrvatske na tron sličan Titovom, samo manji i tešniji. „Tesno mu ga skroji nane, al mu lepo stoji!“ Boga se ne boji! A Srbi, uvek veći komunisti od Marksa, Engelsa, Lenjina,

Staljina, Mao Cedunga, Tita i njegove sestre – koja je u stvari bila on, Josip Broz – zajedno, listom su glasali za Savez komunista Hrvatske preimenovan u Stranku demokratskih promjena. Tako je Ivica Račan stigao do 26 procenata u drugom krugu, a Srpska demokratska stranka osvojila je jedva dva posto, a time i pet poslanika u Saboru. Ovo nije loše kao podsećanje na činjenicu da SDS nije imao mogućnost da drugačije utiče na politiku u Hrvatskoj, osim obaranjem balvana. Nažalost, akcijom je komandovao „drvoseča“ iz Beograda, oslobođen fiskulture još u gimnaziji.

Ovde prekidam nizanje istorijskih činjenica i njihovo komentarisanje, da bih objasnio odluku da letujem u Italiji, umesto u Dalmaciji ili Istri, kao godinama ranije. Naime i na prezime, prvomajske praznike proveo sam u jednom malom mestu kod Splita. Na putu od Solina, gde je progonitelj hrišćana Dioklecijan gajio kupus, prema Kninu, ima jedno utvrđenje iz koga su hrabri alkari prkosili Turcima. U tom Sinju živela je devojka kod koje sam povremeno odlazio, a ona dolazila u Niš. Nevažno za istoriju, ali planirali smo da živimo zajedno. Ispostavilo se da je to bila utopija, kao ona o kojoj je pisao Tomas Mor.

Uglavnom, taj Prvi maj uglavio se 1990. godine između dva hrvatska izborna kruga. Pobeda „tuđmanovštine“ već se slavila, a u vazduhu se osećala napetost. U pomenutom Solinu, duž magistrale, video sam ogroman natpis „Hrvatska u mom srcu“ koji me podsetio na pesmu Džonija Štulica „Poljska u mom srcu“. Ali, dok sam se sa „Azrom“ bezrezervno slagao, podržavajući sindikat „Solidarnost“ bez obzira na „zategnutošć u Evropi“, u prevodu na hrvatski ova parola je delovala zloslutno. Moju strepnju potvrdio je razgovor koji sam slučajno čuo u jednoj sinjskoj prodavnici mješovitih robe. Tamo me uvela Mare da kupimo kasete na rasprodaji. Prevrtali smo po kartonskoj kutiji i za smešno male pare kupili Nika Kejva i „Lajbah“ – obrade „Bitlsa“ i „Rolingstonsa“. Ostalo su bile sve same gluposti.

A prodavac je razgovarao s mušterijom: – Jesi li ču da su na njemačkom radiju javili kako je u Hrvatskoj pobidila najdesnija stranka u Evropi?

Ovaj drugi se silno obradovao: – A Gospe ti, baš su tako rekli? E, to je puno lipo čut, sad si me baš razveselija.

Marina je ćutala, baš kao i ja. Platili smo i izašli. Onda mi se ona obratila, zabrinutim glasom: – Ovo su ti sve same budale, nemaju

ni osnovnu školu. Vidiš čime se oni hvale! Ali većina ne misli tako, moja škvadra se smije i kaže da će Tuđman pasti za koji misec. Neće znati vladati s polupismenima, vidićeš!

Voleo bih da sam mogao da poverujem, ali narednih dana čudno su me gledali dok sam kupovao „Politiku“. Neobično prijatno iznenađenje bilo je u kafiću „Toro“, gde smo jedne večeri ispijali crno vino. Aktivisti „Hrvatske demokratske zajednice“ koji su te noći lepili plakate, svratili su na pivo. Pošto nije bilo praznih stolova, zamolili su da sednu na trenutak s nama. Dozvolili smo im i dok smo razgovarali, nije im smetao moj ekavski. Na odlasku su se srdačno zahvalili i ponudili nam piće, ali sam ja pristojno odbio: – Popićemo posle drugog kruga, kad definitivno pobedite! To ih je oraspoložilo, otišli su zadovoljni. A mene je još jednom prošla jeza. Sa njihovih kič-plakata svetlela je sijalica koja znakom HDZ razgoni mrak iz Hrvatske. Meni se činilo da ga ona zapravo proizvodi, kao nekakva mala crna rupa istorije. Pardon, povijesti i njenih „bespuća zbiljnosti“, kako je napisao Njofra.

U vozu Split - Beograd bio sam u kupeu opet s nekim HDZ-ovcem, koji je u jednom trenutku zatražio od mene NIN, koji sam upravo odložio. Zamolio sam za njegov „Glasnik HDZ-a“ i uživao u „Hrvatskom riečniku“. Bože, kakvih je gluposti tamo bilo! Televizija je bila dalekovidnica, film - slikopis i slično. Hrvati su učili svoj novi jezik, po „korienskom pravopisu“. Nisam ništa komentarisao, ali sam se najednom setio prethodnog leta, 1989. godine. Tada sam u crkvi Sv. Antuna iznad pulske Arene, kupio „Glas koncila“ i čitao ga takođe u vozu. Intervju s Franjom Tuđmanom i njegova tvrdnja da u Jasenovcu nije stradalo više od 40 hiljada ljudi i to uglavnom Hrvata antifašista, uverilo me da je reč o veoma opasnom čoveku. Ludaku koji svojom poremećenošću indukuje narod, poput Hitlera.

Definitivno sam odlučio da više ne dolazim u Dalmaciju, dok su ludaci na vlasti. Nisam uviđao da su i srpski socijalisti lažni. Zato sam odlučio da to leto provedem kod kuće, a u poslednji čas odlučio da ipak odem u Italiju. Mare je letovala sa sestrom, a te jeseni bila kod mene u Nišu. Uprkos svemu, bila je hrabrija i čak odlučila da živi sa mnom u Srbiji. Ali, Jugoslavija je nastavila da proizvodi više istorije nego što njeni stanovnici mogu da svare.

Kod kuće sam s roditeljima odgledao „Pesmu Evrovizije“ iz Zagreba i navijao za Tajči. Zauzela je sedmo mesto, a pobedio je Toto Kutunjo, s aktuelnom pesmom o ujedinjenoj Evropi. Ironično, jer mi se živelu u državi koja je pucala po šavovima.

Pobeda HDZ-a u drugom krugu, na naš

Đurđevdan, donela im je sa 42% glasova čak 205 zastupnika u Saboru, od ukupno 351. Takav izborni sistem napravili su hrvatski komunisti, tobože da bi lakše pobedili. Nacional-socijalizam stigao je do nas u različitim varijantama. I sve su smrdele do neba. Da ne preterujem, potvrdila je fudbalska utakmica nedelju dana kasnije, na Maksimiru: Dinamo - Crvena zvezda. Zbog sukoba navijača, meč nije ni odigran, povređeno je više policajaca nego gledalaca, a u borbi za Neovisnu Hrvatsku „proslavio“ se mladać Zvonimir Boban, koji je u skoku šutnuo policajca. Ispostavilo se da je jadnik bio Musliman, tako da je Bobanova solidarnost s „Bed Blu Bojsima“ protiv „Delija“ zapravo bila farsa. Ali, i u vodvilju koji nam je ostavila u nasleđstvo Titova rođena sestra, koja se predstavljala kao Josip Broz, takođe se gine. Bilo u borbi, bilo denunciranjem uvežbanim 1936-37. u moskovskom hotelu „Luks“. Pola veka kasnije, tu „luks“ sijalicu imao je Titov general Franjo Tuđman u rukama, da elektrošokovima uvede Hrvatsku u ludilo. Uz nesebičnu podršku racionalnog Slovenca Kučana i emotivnog Srbina Miloševića. Niko nije smeo da nas bije, ali da nas ubije, mogao je svako.

Tog maja, dva dana posle neodigrane tekme na Maksimiru, Borisav Jović izabran je za predsednika Predsedništva SFRJ. To je bilo nešto kao stečajni upravnik, mada je finale pripalo Hrvat Stjepanu Mešiću. A planeta je

napredovala, pa je Svetska zdravstvena organizacija skinula homoseksualnost sa spiska mentalnih bolesti. Ove naše nisu bile evidentirane, pa su se nastavljale. U Sarajevu je osnovana Stranka demokratske akcije, a u Jugoslovenskom dramskom pozorištu je upadom „pravovernih“ prekinuta predstava „Sveti Sava“.

Monika Seleš, još uvek s jugoslovenskim pasošem, osvojila je početkom juna u Parizu „Rolan Garos“ pobedivši Štefi Graf, što je bila prva „Gren Slem“ titula naše „Male Mo“. Ali krajem meseca, u četvrtfinalu Svetskog prvenstva u fudbalu, Jugoslavija je izgubila od Argentine na penale rezultatom 2:3. Neki veruju da bi SFRJ opstala, da smo tada pobedili. Pošto nismo, Šešelj se odvojio od Srpskog pokreta obnove i osnovao Srpski četnički pokret.

A ja sam odlučio da se malo odmorim od postdiplomskih studija na psihologiji i da odem na more u Italiju. Za to mi je bilo dovoljno pet stotina maraka, koje sam zaradio radeći honorarno kao novinar u „Grafitu“ i urednik u „Naučnom podmlatku“ – stručnom časopisu Univerziteta u Nišu. Uprkos svemu što sada deluje jasno kao dan, potajno sam verovao u srećan izlaz iz krize. Ipak, bilo je prekasno, hepiend je ustupio mesto hendi kepu, a republički predsednici bacili su „poslednju ruku pred fajront“.

Piše: Aleksandar Blagojević

Dnevnik SRPSKOG OMLADINCA

„Golem se tompus dugačko puši.“
Zen-budizam srpskog porekla

Jun 1989.

Dragi dnevniče,

evo sinoć sam stigao sa Gazi Mestana, sa proslave 600 godina od Kosovskog boja. Mogu ti reći da je bilo dobro. Stigli smo busevima pred

zoru - nigde živo pile na Kosovu, Šipci se zabarikadirali iza onih njihovih ogradetina - i odmah istrčali na Gazi Mestan, koji nije ravan kao što sam ja mislio, nego prilično brežuljkast. I raskvašen, jer se prethodne večeri rasturila kiša. Naroda ima krš i lom, svi putevi su zakrčeni. Neko reče da je procena na milion i po

ljudi - zajebali smo Vudstok, bato - i nastavljaju konstantno da pristižu. Zastave, transparenti, šatre, tezge, jagnjići, prasići, slike Combeta, Obilića i cara Lazara. Najpre sam pazario i nakačio bedž „Kosovo je Srbija“, a onda stao među ostale dehidrirane rodoljube ispred šatre sa mlakim pivom. Gužva je bila enormna, ali ipak manja nego kod tezge preko puta, gde su se valjale hemijske sa Combetovim likom. Combe je u neko doba sleteo helikopterom - što da ne, može mu se - i održao govor koji nisam nešto mnogo pažljivo slušao, više mi je bilo da ga vidim uživo, makar i iz daljine. Jer, otkako se on pojavio, sve je pošlo u pravom smeru. Pri tome ne mislim na njegov Zajam za privredni preporod Srbije, mada je i to bitno, nego na činjenicu da sad možeš, ako očeš, da se razdereš: „Ja sam Srbin i baš volim što sam Srbin, a ne nešto drugo!“, i - ništa! Niko ne apsi, niko ne legitimiše, niko ne privodi! Pa to do sad nikad nije bilo! A da su na Osmoj sednici izgurali svoje Stambolić i njegovi, krompir bih ja bio juče na Gazi Mestanu! Nego bismo još slavili 25. maj i 7. juli i nosili štafetu nepostojećem drugu Titi! Sakloni Bože!

Decembar 1990.

Dragi dnevniče,

pre par sati sam konzumirao prve slobodne višestranačke predsedničke i parlamentarne izbore u svom životu i posleratnoj srpskoj istoriji. Dobro, predizborna kampanja nije bila ni fer ni poštena - svi mediji su toliko forsirali Combeta i njegove komunce da je to bilo odvratno. SPO i ostalu opoziciju su totalno skrajnuli, u isto čoš sa Velikom Rokenrol Partijom (jeste, dnevniče, i to sada postoji, a glavni cilj im je legalizacija vutre, koliko sam ja shvatio) i nekim budaletinama što se predstavljaju kao predsednički kandidati. Ali ko ih šmirgla, dobijamo izbore i u ovim uslovima, tu nema sile. Mislim da su Combeta već svi provalili kao foliranta i lažnjaka, i cenim ga da od njega toliko beše. A letos sam bio na Letnjoj pozornici u Tvrdavi, da slušam prvo obraćanje Vuka Draškovića Nišlijama (zapravo drugo, ali ono par meseci ranije ispred „Ambasadora“ bilo je više improvizacija nego politički skup). Vuk se pojavio u beloj košulji, praćen dvojicom delija koji su nosili srpske zastave, bez komunističkih obeležja - naravno. Takav čovek treba Srbiji, neko ko će ponovo da uzdigne srpskog seljaka i domaćina - stub

države, da rehabilituje Čiču i da vrati kralja. Ovo zadnje mi se posebno svidelo. Pa ne vidim baš da nešto fali Englezima sa njihovom kraljicom. Samo što su oni svoju monarhiju čuvali, a našu je Čerčil pustio niz vodu, iako smo bili saveznici. Ali ajde sad.

A tamo gde je ustrojena ozbiljna država, tu prirodno dolazi i umereni kapitalistički prosperitet, kao što je bilo u Srbiji do Martovskog puča 1941. Dobro, ni sada nam nešto nije baš loše, moja keva kao računovođa prima skoro soma maraka, u šoping se ne ide više u Trst koji je svima dokurčio, nego u Minhen, Pariz i London, ali to ne znači da ne treba da nam bude i bolje, što, zaslužili smo. Zato i mislim da Vuk dobija izbore, zato sam pokazao tri prsta namrčenoj biračkoj komisiji, zato sam se kladio u večeru i pijenje sa kumom, koji voli da tera kontru zdravom razumu pa tvrdi da će Combe da dobije izbore. Hahaha! Od Nove godine, tu su parlamentarna monarhija, domaćinski kapitalizam i kapitalistički standard! Zbogom Combe, knjigo pročitana!

Septembar 1991.

Dragi dnevniče,

ovo što se događa nikako nisam očekivao. Koliko pre šest meseci, bio sam ispred niškog pozorišta, skandirajući sa ostalima: „Slobo, Sadame!“, u znak podrške demonstrantima u Bgd-u i 9. martu, prvom ozbiljnom protestu protiv Combeta i njegove ekipe koju je efikasno rasporedio po svim strateškim položajima važnim za očuvanje svog zuluma neviđenog. Tog 9. marta skupilo se više ljudi no što je iko očekivao, te je Combe, u duhu demokratskog dijaloga, poslao svu raspoloživu srpsku muriju, pa vodene topove, i naposljetku tenkove. Rezime? Direktor TV Bastilje je podneo ostavku (što je formalno i bio povod za protest), ali je kasnije doveden jedan još gori, i jedina tekovina martovskih demonstracija bilo je ukidanje ponoćnih pornića na Trećem kanalu. Pa to li je demokratija? Nije slutilo na dobro, dnevniče.

Zatim sam se, pre više od tri meseca, ponovo našao ispred istog pozorišta (ali u mnogo boljem raspoloženju), i drao se: „Sveti Nikola!“ i „Jebemo oca!“ Stojanović - Šabanadžović, Marović - Najdovski, Belodedić, Jugović - Prosinečki, Savićević, Pančev, Mihajlović i Dragiša Binić, prvaci Evrope! Doduše, sama finalna utakmica bila je nikakva, ali koga briga, pehar je tu, isti onaj koji su podizali i Krojff i Euzebio i Bobi Čarlton. Da ne veruješ šta se dešava.

I onda sam, dnevniče, prošlog meseca zatekao sebe kako, ničim izazvan i potpuno izgubljen, ležim u šumetini negde između Laktaša i Dvora na Uni, sa kalašnjikovim i okvirom bojeve municije, u svojstvu rezervnog pripadnika JNA. Sunce ti žarko, šta ću ja ovde? Naredba je bila precizna. („Pucajte i ništa ne pitajte ako bilo ko dođe iz pravca one vrzine!“ „Iz pravca čega?“). Samo, imali smo sreće, pa se niko nije pojavljivao iz pravca vrzine, samo komarci i zort, oba u velikim količinama. I tako sam se vratio u Niš a da nikog nisam ucmeкао (što je bilo dobro), i da niko nije ucmeкао mene (što je bilo još bolje). Ali i ovde je vrlo zajebano. Svakodnevno (i svakonoćno) skupljaju koga navataju i šalju negde, pa ko se vrati - vrati. Da mi je neko proletoš pričao da će stvari ovako da krenu, proglasio bih ga za budalu. Jao, Combe, skroz si nas urnisao. Skroz.

Novembar 1992.

Dragi dnevniče,

evo, konačno se bliži čas kad ćemo Combetu da vidimo leđa. Jer ovo šta se dešava prevazilazi i najžešći horor. Slovenci, Hrvati i Makedonci su se odvojili, nama su UN uvele sankcije (totalna izolacija - otkacili su nas čak i za Evropsko u fudbalu iako smo se kvalifikovali), tako da smo sada karantinski zbrinuti. Ali izdržaćemo nekako do izbora. Opozicija (DEPOS) je dovela M. Panića, našeg čoveka, koji je još odavno zapalio u USA i tamo postao veliki biznismen. Pa u njegovoj kućerini je snimana čuvena serija „Sokolov greben“! Odmah mi se popravlja raspoloženje! Doduše, nisam siguran da je Panić uopšte svestan u pravoj meri gde je došao i u šta se upustio, ali nema veze, Combe puca kao dulek. Jer, posle svih lepota života što nam ih je priuštio, i ja bih ga glat dobio na izborima, a kamoli bogati srpsko-američki biznismen. Normalno da sam se ponovo kladio, u jedenje i

debelo pijenje sa kumom, koji idiotski tvrdi da će narod opet da glasa za Combeta. E, to će da bude na sveti nikad! Zbogom, Combe, života si nas koštao! Mislim, stvarno!

Oktobar 1993.

Dragi dnevniče,

jedva pišem, sav sam sažvakao. Krenuo sam sa Žikom na put juče u 5 ujutro i vratili smo se jutros u 5. Išli smo njegovim pezejcem iz koga je izvađeno zadnje sedišta da bi stali kanistri sa benzinom. Tura je bila Niš - Čičevac - Požarevac - Kasidol (rodno selo Dragane Mirković) - Čičevac - Pirot - Niš. Na svakoj stanici - iznosi, secaj, istači, vraćaj, teraj. To je biznis - Žika pazari čorbu u Pirotu, Piroćanci ga donose iz Bugarske, tamo ima a kod nas nema. Kod nas nema jer smo još pod sankcijama, a nakačila nam se i najveća do sada poznata hiperinflacija. Ovo nisam video ni na filmu. Leba - kad ga ima - košta milione, a meso milijarde. Cene se menjaju dnevno, jer tako skače kurs. Mislim da je najveća novčanica trenutno pet milijardi dinara, ili pet miliona milijardi, tako nešto. Državne radnje su skroz prazne, a kod privatnika pazariš za dojuč marke. Ljudi po ulici valjaju benzin, cigare, devize, sve. Ako mesečno imaš da trošiš 50 maraka, car si. Meni je to uspelo samo jedared, kada sam za tu sumu prodao svoj dek nekom fudbaleru. Jeste da sam isti taj dek ne tako davno platio 500 maraka, ali ko te pita, to je bilo u drugom životu.

Dakle, Žika i ja (kao pomoćni radnik) odemo u Pirot kod njegovog čoveka, napunimo kanistre, kante, flaše, čuture i krenemo prema Požarevcu. Dobrostojeći kraj, gastarbajterski, devize, mečke, traktori, kombajni, lađe nive, šta voliš. A rumunska čorba nije na ceni, kažu da je bugarska bolja. I

tu na scenu stupamo mi, preduzimljivi biznismeni s juga. Dođemo, presipamo, pokupimo ambalažu, tako obidemo 3-4 domaćina, pa direkt za Piro, po novu isporuku. Zeznut je život poslovnog čoveka, dnevniče, ali je kinta dobra: Žika me plaća 10 DM po turi, plus boks plavog besta. Za Srbiju 1993, direktorska plata. Nikako mi ne ide u glavu čime se bave i kako preživljavaju oni koji nisu, poput mene, u naftnom biznisu. Ali neka, biće izbori kad - tad, pa ćemo onda da vidimo od koju se papriku pravi prženija. Ako Combe dotle ne ispuni svoju istorijsku misiju i sve nas ne potamami.

Decembar 1996.

Dragi dnevniče,

Kineski zid je konačno zaradio prvu pukotinu! Combe je izgubio lokalne izbore u skoro celoj Srbiji! Ali, mrtav ladan, to odbija da prizna. Neće, ne odgovara mu. Pošto je kod nas u Nišu krađa bila najveća i najočitija, prvi protest krenuo je odavde, sa Trga, a onda se raširilo svuda po zemlji. Samo, za razliku od marta 1991, ovo su mirne, građanske demonstracije, polužurka - poluprotest varijanta, kao češki model. To zagovara i opozicija, ovog puta okupljena pod imenom „Zajedno“. I tako se skupljamo svakog dana, evo skoro ima mesec i po, a Combe ne priznaje izbore. Znam ja dobro da je on van vremena i stvarnosti, ali ovo je zajebalo tutku. Pre neki dan je u Bgd-u napravio kontramiting, doterao je busevima svoje pristalice iz cele zemlje, što me nije začudilo, odavno sam apsolvirao da čovek nije pod libelu, ali su me skroz izmestili snimci nesrećnika što su došli da kontramitinguju. Pa to je strašno, dnevniče, oni kao da su začarani. Dižu ruke ko na svadbi, nose slike, zastave,

podvriskuju, igraju kozaračko kolo. Posle svega šta im se izdešavalo zadnjih godina, zastrašujuće. Kao da su u transu. Šta im je uradio Combe, kako ih je ovoliko zamađijao, koju mračnu silu je dozvao i pustio na njih, ne ide mi u glavu. Ali baš me briga u krajnjoj liniji, utakmica je već dobijena, ovo sad je samo zaustavno vreme, moraćeš jednom da pogledaš semafor, Combe, pa makar i iduće godine. A onda još par meseci, plafon.

April 1999.

Dragi dnevniče,

NATO je noćas roknuo pantelejsku kasarnu, a to je bio takav udar da su ovde u Banovini neka vrata poizletela iz šarki. Od mosta prema Panteleju nijedno staklo nije preteklo, celom ulicom srča do kolena, to još nisam video. A i gde bih, uostalom? Nije bio u pitanju tomahavk, nego klasična bomba, samo velika, zovu je „krmača“. Tomahavk se čuje još iz daljine, prvo kao mali motorin, pa bude sve jače i jače, dok ne grune. Eto, pune nas tek dvajestinu dana, a već sam postao kvazi-stručnjak za moderno konvencionalno naoružanje. Combe je zaokružio svoj *Opus Magnum*, doveo nam je NATO pakt, konačno se i to desilo, navodno zbog terora nad Šipcima na Kosovu, a u stvari, ko zna zašto. I tako nas toware, dnevniče, zasad selektivno, biraju šta gađaju, a kako će posle, pojma nemam. Combe je valjda u nekom bunkeru na Dedinju, a mi, kako ko. Neke su zvali u vojsku (mene zasad nisu, i fala im na tome), neki su po skloništim, neki po vikendicama, neki su zapalili iz zemlje, a ostali (uključujući i moju malenkost) se

mućaju okolo, pa šta im Bog da. Opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu primenjujem tako što se prekrstim i kažem - pa neće valjda baš mene..! Mada, ima ih koji sprovode zaštitne mere iz vremena kad je Hitler napao Britaniju - zatamnjuju farove na kolima da ne privlače neprijateljsku avijaciju (koja nas, doduše, puni negde iz stratosfere, ali nema veze), a neki likovi su dovukli i zapalili masu kamionskih guma kod Tvrđavskog mosta, smrad ubi dušu, kao taj dim i čađ na neku foru zbunjuju softvere navođenih projektila. Cirkus! Niti da se smeješ, niti da plačeš.

A juče sam na Crvenom pevcu video zanimljiv prizor - stoje dva dugačka reda ljudi, jedni čekaju za leba, drugi za cigare, kada se iznenada oglasila vazдушna uzbuna. I onaj red za leba se odmah rasturio, ali onaj za cigare je ostao postojan kano klisurine. Pa ti sad vidi, dnevniče, kako nam je.

Uglavnom, ne znam ni koliko će ovo da traje, ni šta će od nas na kraju da ostane. Ali znam da je Combe završio, definitivno, i samo se nadam da ću još da budem tu da ga ispratim. Jao, Combe, šta nam napravi, čoveče..!

Septembar 2000.

Dragi dnevniče,

i to sam dočekao, najzad! Posle svih ovih godina, ratova, inflacija, peticija, mitinga i kontramitinga, Combe je puko na predsedničkim izborima kao zvečka. Još nije priznao, naravno, ali to je viđeno još devedeset šeste. Samo sumnjam da će sada da ga ubeđuju mirnim protestima i šetnjama, kao tada. Samo je pitanje dana. DOS i Koštunica mogu da se spremaju da počnu da čiste Srbiju od dugogodišnje kontaminacije. Ne znam samo gde će fizički da pohrane sve bitange i lopurde koje ima da fasuju robiju. A onda slede investicije, kinta i procvat, bratiću! U Evropskoj uniji smo možda ne za 2-3 godine, ali za 5 sigurno! Evropski standard, samo da se prvo počisti đubre! Opa! Odavno se nisam ovoliko zavozio, kao sada kad mi je došlo da se naplatim za zadnjih 10 godina! Ne mislim na Combeta, taman posla, kad njemu bude kucnuo čas da ide gore, ima ko će tamo da ga pita šta je to radio i da li je normalan. Mislim na kuma, na opkladu koju sam konačno dobio, na masnoću i alkohol u velikim količinama! Došlo je vreme vraćanja dugova sa pripadajućim kamatama! Evropo, stiže ti Srbija! Kume, beri kožu na šiljak!

Piše: Ivana Božić Miljković

SVET U GLOBALIZACIJI, SRBIJA U TRANZICIJI

Dvadeset godina tranzicije u Srbiji

Interesantna je činjenica da zvanični Vujaklijin rečnik ne sadrži objašnjenje pojma tranzicija, dok se isti među Srbima toliko odomačio da već više od dvadeset godina ne izlazi iz mode. Zdravorazumsko tumačenje pojma tranzicija kaže da je to fizički ili vremenski prostor koji se nužno stvara pri prelasku iz tačke A u tačku B. Na primer, kada smo pre nekoliko godina vadili turističku vizu za putovanje u Češku, morali smo ujedno izvaditi i tranzitnu mađarsku vizu za prelaz (dakle, tranzit) kroz tu zemlju. Tranzit ili tranzicija, dakle, jeste prolazno i prelazno stanje, ne podrazumeva duže zadržavanje između tačke A i tačke B, a završava se ulaskom u tačku B. Tako kažu logika i zdrav razum. Međutim, kada se dogodi da stanje tranzicije potraje, odnosno, da se vreme polaska iz tačke A sasvim precizno može utvrditi dok tačke B nema nigde na vidiku, tada tranzitno područje poprima oblik tunela iz koga se ne nazire izlaz, a svako ko dođe na čelo kolone tvrdi da zna šemu izvođenja na pravi put. I tu već nastaju problemi jer zakoni logike i zdravog razuma više ne igraju

nikakvu ulogu. E, tako nešto se otprilike desilo nama, na prelazu između dva sistema, dva milenijuma, dve prelazne vlade, dve države... I ne samo da se desilo, već polako postaje „never ending story“.

Na početku je sve delovalo kao savršen plan. Kada se te '89-te godine slegla prašina sa ruševina Berlinskog zida, poslovično hladni Nemci su na svoj način proslavljali ujedinjenje, tadašnja EEZ je bila zadovoljna što će dodatno ojačati svoje dobro utemeljene pozicije, SAD su iskazale izveštačeno zadovoljstvo razvojem političke situacije u Zapadnoj Evropi, Rusi su čestitali sa neskrivenim ambicijama da svoj politički put trasiraju u pravcu suprotnom od ujedinjenja, žitelji Afrike su brali pamuk i kakao, Azijati su gledali svoja posla (obdareni sirovinama i jeftinom radnom snagom, zaista su imali posla), stanovnici Bliskog istoka su se obradovali jednostavnijoj uvozno-izveznoj proceduri crnog zlata, a Australijanci su ionako bili daleko. U to vreme, kada je točak istorije dostigao takav broj obrtaja da se redosled i

razvoj događaja nije mogao pratiti normalnim tempom, arhitekta novog kosmopolitskog poretka su uveliko mešale špil karata koje će podeliti svima koji su se u datoj situaciji zatekli na planeti.

Proces globalizacije koji je počeo krajem XIX i početkom XX veka, bio je privremeno prekinut Prvim, a nedugo zatim i Drugim svetskim ratom. Renesansu je doživeo '50-tih godina, da bi već '80-tih godina zapao u krizu. Bilo je potrebno da se na svetskoj političkoj sceni izdešavaju neke nove stvari i rekonstruišu neki postojeći odnosi snaga. Ujedinjenje kao vizija globalnog sveta predstavljalo je jedino dugoročno održivo rešenje. Dakle, zapadna Evropa se ujedinila, zatim su se SAD, Japan i EU ujedinile oko ideje da kreiraju i diktiraju proces globalizacije. SSSR se raspao, a Rusija se izdvojila sa ozbiljnom namerom da u novim, globalnim okvirima postane respektabilna politička i ekonomska snaga. Kina je, vođena sličnim interesima, odlučila da se šire otvori prema svetu i okrene globalizaciju u svoju korist. Indija je, takođe, odlučna u nameri da prevaziđe siromaštvo i bedu, iskoristila svoje mega-potencijale i postala jedan od bitnih igrača na svetskoj političkoj i ekonomskoj sceni. Afrika je i dalje brala pamuk i kakao, svesna da u novom svetskom poretku nema pravo glasa. Južna Amerika je živela svoju egzotiku, svesna da će trend globalizacije preživeti na afrički način. Azija je, videvši da je trgovina najbolji (i najisplativiji) način komunikacije sa svetom, nakon industrijske revolucije prešla na IT tehnologije i uslužni sektor. Bliski istok je pauzu između dva bombardovanja od strane SAD-a koristio da ojača veze sa kupcima nafte iz čitavog sveta. Australija je i dalje bila daleko od svega. A Evropa (tačnije deo Evrope koji je voljno ili ne ušao u proces tranzicije) je bila posebna priča. Nakon prestanka hladnog rata, zemlje Centralne i Istočne Evrope su postale svesne činjenice da kvalitetan opstanak u novom sistemu znači kompletnu promenu postojećih političkih i privredno-sistemskih koordinata. Na političkom planu to je značilo odbaciti socijalističko državno uređenje i otvoriti vrata demokratiji i višepartijskom sistemu. Na ekonomskom planu trebalo je eliminisati sva obeležja centralno-planskog načina privređivanja i okrenuti se tržišnoj ekonomiji. Svi su shvatili da otpor promenama ne donosi ništa dobro i da je upravo ovaj prelazak iz tačke A u tačku B uslov dugoročnog opstanka i razvoja. I tako smo ušli u tranziciju.

Zemlje Centralne Evrope su se odmah ujedinile oko ideje priključenja Evropskoj uniji i čini se, od prvog dana tranzicije uporno i efikasno radile na njenom što skorijem završetku. Slovenija je, takođe, imala određenu averziju prema tranziciji - shvatili su je kao domaći zadatak koji treba što pre završiti da bi se igrali u velikom cirkusu Evropske unije. Rumuni i Bugari su imali iste ambicije - i njih je ta tranzicija jako žuljala i želeli su da je se što pre oslobode. Samo su još Albanija i ostalih pet republika nekadašnje SFRJ ostale u tranzicionom tunelu i u istom obitavaju već više od dvadeset godina. Uz to im je u literaturi nadenut termin „zemlje zapadnog Balkana“. Valjda da bi se lakše razlikovale od ostatka sveta. Nekada izgleda kao da je tranzicija ušla u njih te ih nikakva političko-ekonomska magija ne može spasiti te pošasti. A možda nemamo dovoljno kvalitetnog vrača? Možda je i on jadan u tranziciji kao i mi. Ko zna. Elem, Srbija se sada već davne '89-te godine odlučuje da svoju budućnost kroji po evropskim standardima. Za početak je uveden višepartijski sistem, koji je istini za volju, desetak godina imao sva obeležja jednopartijskog sistema (ili diktature, kako vam drago), otprilike sve do 2000. godine kada demokratija u Srbiju ulazi na velika vrata. Zahvaljujući političkoj tranziciji nismo imali matursku ekskurziju (na već tradicionalnim ex-Yu destinacijama koje su bile namenjene maturantima besneo je rat, a za ove okolne nije se imalo para). Zahvaljujući potezima povučenim u okviru tranzicije, saznali smo da čudan otvor u podnožju zgrade, enigma generacijama klinaca iz komšiluka, vodi pravo u

sklonište. U tom vrtlogu, nečijom greškom prepolovljen je broj mladih ljudi u Srbiji - neki su jednostavno poslali da se nađu u pogrešno vreme na pogrešnom mestu, a drugi su pobjegli u beli svet. U toj tranziciji, stradali su mnogi koji su mislili drugačije, mafija je isplivala na površinu, a kriminal je sa filmskog platna sišao među običan svet. Takođe, prvi put smo se susreli sa degradacijom akademski obrazovanih ljudi, prvi put shvatili da je od kvaliteta stečenih znanja i veština, važnije na čijoj si strani, prvi put videli očaj i beznađe... mnogo toga se desilo prvi put.

Ekonomska tranzicija nam je pokazala primenjenu teoriju koju smo, mi ekonomisti, učili na fakultetu: kako se iz galopirajuće prelazi u hiperinflaciju, kako izgleda bezvredna novčanica sa nulama koje se protežu u nedogled po sveže štampanom papiru. Spoznali smo, takođe, tranziciju koja je pomagala velikim državnim i društvenim preduzećima da lakše pređu iz sjaja u bedu, videli smo ljude koji pod parolom privatizacije ostaju bez posla i postaju „tehnološki višak“ i ničiji problem. Na tržištu radne snage, prvi put su ponuđeni diplomci po promo ceni (na akciji) od 100 evra mesečno. Postalo je bespredmetno trošiti vreme i energiju za sticanje diploma i zvanja, klincima su postali uzor neki drugi ljudi, koji se hvale svojim školskim neuspesima (pod uslovom da školu uopšte imaju u biografiji), ali eto, danas su „sposobniji“ od mame i tate, sve mogu brže i lakše i vode život pred kojim se svakom napaljenom tinejdžeru rašire zenice. Porodica je dakle, kao osnovna ćelija društva, degradirana, a negde u tranziciji nestao je i

autoritet onih koji su nekada predstavljali paralelnu osovinu razvoja mladih ljudi. Reforma školstva (po EU standardima) dovela je do opšteg rasula, profesorima vezala ruke, a đacima ukazala na to koja su njihova prava u savremenom sistemu. Uz prava, naravno idu i obaveze, ali njih niko ne spominje. Valjda ne sme. U raspodeli savremenih oruđa za rad, batina je pripala đacima. Otvaranje prema svetu, pod okriljem tranzicije donelo nam je pravu invaziju Kineza, ne samo po Srbiji, već po čitavoj Evropi. Prihvatili smo ih sa simpatijama i poštovanjem, pazarimo kod njih (samo foliranti mogu da tvrde da nikada ništa nisu kupili kod Kineza), ali iako nam je ideja bratstva i jedinstva usađena u genetski kod, toliko im ipak nismo mogli dati. Bar do sada nikoga nisam čula da kaže „braća Kinezi“. Kako ništa u životu nije isključivo crno niti isključivo belo, već su u pitanju nijanse sivog, tako ni proces tranzicije ne možemo posmatrati samo sa tamne strane. Taj proces nam je u nekom istorijskom razdoblju bio jedina opcija - jedina koja vodi nekakvom prosperitetu. Zahvaljujući tom procesu, strani kapital je našao put do Srbije. Drugi je problem i sasvim posebna tema što smo ga pustili da se usidri baš svuda: u društvena i javna preduzeća i u sve pore finansijskog sistema. Ako toliko potenciramo nacionalizam, to je bilo idealno mesto da isti primenimo u najčvršćem i ujedno najmekšem obliku i da precizno definišemo šta po svaku cenu ostaje u državnom vlasništvu, a šta možemo ponuditi ino-investitorima. Sa stranim kapitalom i otvorenim tržištem, stigle su i belosvetske robne marke i danas se kvalitetan šoping može obaviti u bilo kom od većih gradova Srbije. Zahvaljujući tranziciji (ili našem dobrom vladanju) ukinute su vize, tako da je veliki broj građana Srbije dobio priliku da vidi svet. E sad, što ta prilika ide ruku pod ruku sa finansijskim mogućnostima, to je posebna priča. A poseban materijal za danonoćnu diskusiju jeste da li smo taj bezvizni režim koristili na bezvezan način, pa sada razmatraju argumente da nam ipak vrate vize i to u sred letnje sezone. Dakle, nije sve tako crno, zahvaljujući tranziciji i još više globalizaciji, postali smo moderniji, tehnološki opremljeniji, upoznali smo svet (na njihovom ili našem terenu, svejedno), raznim programima stipendija omogućeno je mladim ljudima da se obrazuju i steknu nova znanja, doživeli smo pravi kulturni šok (u pozitivnom smislu), prekopirali smo mnoge pozitivne ideje sa Zapada i implementirali ih

u naš sistem.

Znači nije ta tranzicija toliki bauk i problem (pa mnogi naši susedi su je uspešno preživeli). Problem je u tome što predugo traje i možda još više u tome, što se ne vidi kraj. A da smo poslušni - jesmo. Čim iz EU stigne depeša da menjamo lične karte, tablice, poštanske sandučice, da vakcinišemo pse lutalice, zagrlimo manjine, pustimo lgbt populaciju da jednom godišnje prošetaju ulicama, mi odmah to uradimo. Momentalno. Oni kažu: „Formirajte CEFTA zonu slobodne trgovine!“ Mi formiramo. Oni kažu: „Trgujte sa Hrvatima i ostalim susedima!“ Mi trgovemo. EU kaže: „Uhapsite Mladića!“ Mi se odmah damo u poteru po čitavom svetu, privedemo svakoga ko iole liči na dotičnu personu i dok se tu dokaže ko je ko, prođe desetak godina. U momentu kada smo se nakon temeljnog češljanja planete po tom pitanju, vratili kući praznih šaka, Mladić nas je sačekao tu, u komšiluku i uhapšen je bez problema. Bilo bi dobro da za rešenje ovog zadatka od Evrope dobijemo nešto više od čestitki i „snažnih pohvala“. Status kandidata za početak. Mada, ni to ne mora ništa da znači. Evo, na primer, Turska ima taj status već dvanaest godina. Sada će biti interesantno videti šta će zameniti ovu „najveću prepreku Srbije na putu ka evrointegracijama“. Sigurno će nam tražiti nešto u vezi sa Kosovom. Da priznamo nezavisnost ili tako nešto... Od realnih problema i zahteva ostao je još onaj da treba smanjiti korupciju... sećemo mi stablo, al' koren je jak. I taj kriminal... kao oni toga nemaju. I pravna država... dobro, biće jednog dana, radimo na tome. I spoljni dug... aj'te molim vas, šta su 23 milijarde evra? Pa znali smo mi i bolje od toga. Inflacija? Pa dobro,

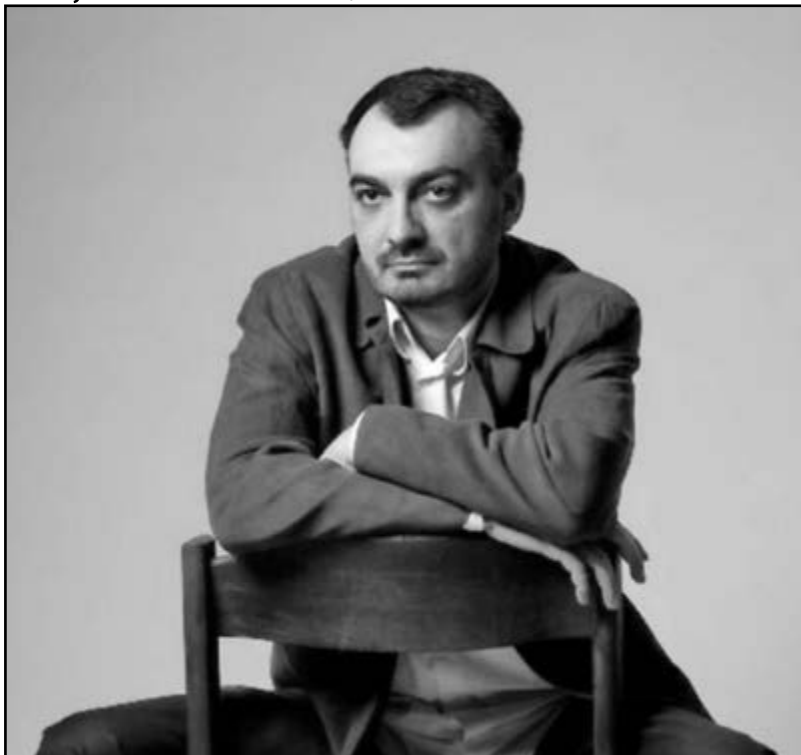
nismo dozvolili da pređe 11,5% prošle godine, a moglo je da nas bude baš briga, pa da dozvolimo da udari u 20%. Nezaposlenost? To će se ispeglati čim uđemo u EU. GDP? Prošle godine smo ostvarili oko 30 milijardi evra, što je fantastično ako uzmemo u obzir da nam privreda radi na 33 obrtaja. To je 4.138 evra po glavi stanovnika. Malo li je? Ako uzmemo u obzir činjenicu da su ekonomije Grčke, Španije i Portugalije onomad primljene u sličnom ruiniranom stanju, onda pozivanje na slabe ekonomske parametre nije najubedljiviji razlog da nas EU ignoriše i smišlja uvek nove igre bez granica. Još ako imamo u vidu Grčke brljotine od 2000. na ovamo (fingiranje spoljnotrgovinskog deficita u godišnjim izveštajima, njihov spoljni dug, prošlogodišnja kriza koja je stavila znak pitanja na stabilnost evra i sl.) i visok stepen tolerancije koju EU pokazuje prema istima, nameće se zaključak da proklamovana makroekonomska stabilnost i nije toliko važna. Pa, kad bolje pogledamo i Bugarska je primljena u EU sa otvorenim i nerešenim problemom korupcije, ni Rumunija nije po ekonomskim parametrima ispunjavala uslove, a ipak su postale deo ove „velike evropske porodice“. Dakle, ekonomska situacija nije od presudnog značaja. Ispred nje je politička stabilnost, transparentnost, lojalnost... i ostale sitnice koje podrazumeva život u velikoj (i tuđoj) porodici.

Dvadeset godina dugo o(p)stajanje u procesu tranzicije dokaz je da smo narod sa čvrstom voljom i ambicijom da uspemo i završimo započeto. Dvadeset godina igre mačke i miša od

strane Evropske unije, govori o tome da njihove namere prema nama možda i nisu tako ozbiljne. U prilog tome je i izjava Krisa Patena, nekadašnjeg Komesara za spoljnotpolitičke poslove EU, data na samitu u Solunu 2003. godine koji je bio posvećen zapadnom Balkanu i problemu njegovog priključivanja u EU. Obratite pažnju: „Mapa Evropske unije neće biti potpuna dok zemlje zapadnog Balkana ne budu u nju uključene. Ostalo je još mnogo posla: reformisanje ekonomija, standardi državne uprave i demokratija regiona ostaju glavni izazovi - uz stalnu bitku protiv korupcije i borbu protiv organizovanog kriminala. Ono što predlažemo danas, pokazuje da će EU učiniti sve što može da ovim zemljama pomogne u pripremama, a naša želja da ih jednog dana vidimo kao članove je stvarna.“ Bilo je to 2003. Danas je 2011. godina, a vremenska odrednica „jednog dana“ ima širok dijapazon značenja. I obično ne znači ništa. Ipak, jedno je sigurno: tunel tranzicije je kao i svaki drugi - nemoguće je okrenuti lokomotivu i vratiti se u tačku A. Jedina opcija je napred, pa gde stignemo. Sa navikama koje ćemo usput menjati, lekcijama za budućnost koje ćemo usput učiti, iskustvima koja ćemo skupljati, svešću koju ćemo, individualno i kolektivno osvežavati i nadograđivati i bez zablude da kraj tranzicije znači ulazak u Evropu - mi smo već vekovima tu i geografski ne mrdamo odavde. Tek kada promenjeni i prilagođeni zahtevima novog doba (ili zahtevima jačeg) postanemo politički, ekonomski i kulturni deo Evrope, možemo da se nadamo da naš tranzicioni voz polako stiže na odredište. Nadajmo se samo da će odredište, kad mi stignemo još uvek biti tu, a njegovi EU stanovnici još uvek na okupu. Inače, džabe smo krečili.

Razgovarao: Dejan Stojilković

Intervju: **Branislav Janković**, autor romana "O vukovima i senkama"

O NAMA, SRBIMA... u sjaju i bedi

Poznati niški novinar, urednik kulturne emisije "Informativni razgovor", pasionirani tragalac za tajnama naše prošlosti i posvećeni prozaista ovih dana je u prestižnoj ediciji "Meridijan" IP Laguna objavio svoj roman prvenac o kome će se dosta pričati, polemisati i koji će se sigurno tumačiti na raznolike načine. U razgovoru za PRESSING, Bane Janković otkriva svoje motive za pisanje ovog dela kao i njegovu genezu.

Može li ukratko čitaocima Pressinga da predstaviti svoj prvi roman?

Volim da svoj roman, ako već moram da ga svrstam u neki žanr, nazovem istorijsko-religioznim trilerom. To je, ukratko, priča o majoru srpske vojske (dok je još postojala) koji je iniciran u tajno društvo, pod nazivom Verni, sa zadatkom da štiti drevni artefakt koji su stari bogovi ostavili ljudima, a krije tajnu postanja. Uporedo sa njegovom, paralelno se odvija i priča mlade profesorke veronauke, pripadnice antiterorističke jedinice Srpske pravoslavne

crkve (dok je ova crkva još postojala), koja traži drvenu kutiju. Pomažući im ili odmažući, stari bogovi se kreću pored njih, uznemireni opasnošću koja preti da uništi sve religije. Kroz sve to, prateći put drevne mudrosti sakrivene u artefaktu, tu su i delovi, poput flashbackova, kojima, pravom slobode umetničkog izražavanja, pa... malo menjam srpsku zvaničnu istoriju i ulogu nekih poznatih ličnosti u njoj. I naravno, tu je i ljubav kao nešto nezaobilazno.

Šta te je zainteresovalo da se baviš

temama kao što su templari, mitologija, tajna istorija?

Ovo je knjiga o nama, Srbima, u svom našem sjaju i bedi, a pomenute teme su samo način i sredstvo da se priča lepše ispriča, dajući joj na mistici. Zbog toga sam morao da neko vreme posvetim proučavanju i tajnih društava i mitologije drevnih Slovena. "O vukovima i senkama" nije roman koji otkriva nešto novo u vezi sa ovim temama, ali će podsetiti ljude da postoje stvari o kojima se i dalje čuti i koje su obavijene tajnama. Sve je počelo istorijskom laži da su se Srbi doselili na Balkan, pa preko obmane o tome kako su jedva čekali da prihvate hrišćanstvo. Jednostavno rečeno, nama je hrišćanstvo nametnuto na silu ili kompromisima srpskih vladara sa Vizantijom. Istorija našeg naroda je postojala i pre Nemanjića, dok smo se molili nekim drugim bogovima i slavili život, a ne crkvu. Indikativno je da su nauka i religija u mitologiju strpale sve ono što im je smetalo ili nisu umele da objasne. A što se tiče tajne istorije... mišljenja sam da je jedino tajna istorija prava, zato je i tajna, jer nije nam svima dato da otkrijemo istinu. Nisam zagovornik teorija zavere, ali neke stvari se jednostavno ne slažu sa zdravim razumom. Na sreću onih koji nam plasiraju te laži, ljudi su lakoverni i skloni prihvatanju zabluda. Kako drugačije objasniti da smo pedeset godina verovali da je pas spasio Tita u Drvaru, skočivši na njega da ga zaštiti od eksplozije? Uvek sam više voleo da mislim da je vučjak skočio da ga udavi. Ali nisu samo komunisti bili ti koji su prekrajali istoriju, svaka nova vlast, maskirana u hrišćane, komuniste, demokrate ili liberalne misli da istorija počinje od njih, pa nam je tako i plasiraju, stvaljajući sve ostale istine van zakona. "O vukovima i senkama" nije roman u kome informacije treba prihvatiti zdravo za gotovo, niti ih nazivam istinitim. Meni kao autoru biće dovoljno da čitaoci samo razmisle o njima.

Koliko je trajalo istraživanje za roman i do kakvih si sve podataka došao tom prilikom?

Kada se krene u istraživanje ovakvih tema, najteže pitanje je odakle početi, jer većina tačnih podataka je ili dobro sakrivena ili ne postoji, uništena vatrom, lažima ili napadima da je to jeres, i kao takva nepodobna i opasna. Jedno od zapanjujućih saznanja bilo je to da postoje pisani zapisi da su ljudi još dugi niz godina nakon njegove zvanične smrti sretali svetog Savu, koji je u stvari bio prvi srpski patrijarh, a ne samo arhiepiskop. I to patrijarh Srba i Bugara. Ili podatak da mnoge

nepismene babe u Homolju, mogu bolje da vam ispričaju legendu o Jasonu i argonautima, nego proučavaoci grčke mitologije, jer Zlatno runo se nalazilo u okolini Kladova, a ne na grčkim ostrvima. Ova legenda je duboko ukorenjena u priče ljudi iz tog kraja. Malo je poznat podatak da su vitezovi templari, oni koji su nakon pogroma prebegli u Ugarsku, učestvovali u Kosovskom boju na strani Srba i da su svi izginuli. Ova zemlja je prepuna tajni. Sve ove stvari, tačne ili netačne, verovali u njih ili ne, pružaju sjajne teme za pisanje. I to sam iskoristio.

Da li je tačna glasina da u Nišu postoji templarska biblioteka?

Ne, u Nišu ne postoji templarska biblioteka, ali kruži informacija da u okolini grada postoji templarska arhiva u kojoj nisu samo knjige i stari spisi. Začudili bi se koliko je i kojih Nišlija u tajnim društvima. Verovatno polovinu od njih znate ili ste barem čuli za njih. Tako da podatak da je templarska riznica blizu Niša nije nešto što bi izazivalo veliko čuđenje ili nevericu. Ako ste mogli da poverujete u to da je kuće spasilo Broza, zašto ne biste u ovo?

Već su krenula poređenja sa Denom Braunom i sličnim piscima konspirativnih trilera, šta tvoju knjigu razlikuje od njihovih?

Den Braun je sjajan tip, samo postoje glasine da on nije autor njegovih književnih blockbastera, da je on samo neko koji je svojim potpisom stao iza nečega što je neka organizacija htela da obznani svetu. I to je u redu. Neka se tajne otkrivaju bez obzira ko ih je pisao i ko stoji iza njih. Druga stvar je hoće li ljudi da ih smatraju istinom ili će i dalje čutati, uljuljkani zabludama kojima su ih naučili. Ako je književni triler način da se ljudima neke stvari stave do znanja, ja sam za. Razlika? Jedina i najveća je ta što sam ovu knjigu ja napisao, za svoj račun i sa svojom pamet, što bi rekli južnjaci. Svakom kažem da „O vukovima i senkama“ čita kao svoju književnu fikciju, napisanu bez ikakve želje da menjam istoriju ili da bilo koga ubeđujem da su neke istine u stvari čista laž. Nadam se da niko normalan neće napisati nešto poput „Dekodiranje vukova i senki“. Mada, napravio bi mi sjajnu reklamu.

U romanu se naizmenično sa glavnom radnjom prepliću važni događaji iz srpske istorije, Boj na Čegru, izgnanstvo na Krk, susret Barabarose i Stefana Nemanje...

Kakvu funkciju oni imaju u romanu i da li veruješ u "zvanične" verzije tih događaja?

Pomenuti flešbekovi su omaž hrabrosti i veri ljudi koji su kroz vekove čuvali nešto što možda nisu ni znali šta je, ni šta predstavlja, niti su

shvatali moć i suštinu toga. Oni su samo znali da imaju zadatak koji su morali da ispune, znajući da mnogo stvari zavisi od toga. Razmišljajući o njima, pišući ovu knjigu, ponekad bih ostao nem pred njihovom snagom i osećajem časti. Nekada je data zakletva obeležavala nečiji život, pa svedjedno da liga je vodila u smrt, on je ne bi pogazio. Toga nema više, a nema više ni časti ni vere. Kada u nekom narodu zakletva postane "svečana obaveza", a vera slavljenje slave u kafani, onda je taj narod pukao. Pominjanjem tih ličnosti, poznatih ili totalno nepoznatih heroja, hteo sam da podsetim da ovaj narod ima čime da se diči i da ne smatram da će nas mitovi uništiti, naprotiv, mislim da su mitovi i legende sjajno uporište trenutno totalno izgubljenom narodu kakav je srpski. Poznatim istorijskim ličnostima sam dao neka nova lica i neke nove osobine, smeštajući ih u situacije u kojima možda nisu ni bili, ali... ja sam autor i imam na to pravo. Neko će reći da sam u pravu, neko da nisam, ali zvanične verzije su uvek verzije koje nekome zbog nečega odgovaraju, i kao takve, podložne su neverovanju.

Kakav je po tebi odnos paganskog i hrišćanskog u današnjoj Srbiji?

Sve više primećujem da se mnogo mladih ljudi, razočaranih trenutnim pravoslavljem, kažem trenutnim, jer se tu stalno nešto menja, od obavljanja službe do koketiranja sa Vatikanom, udružuje u organizacije koje neguju paganizam, tj. rodnoverje. To nisu nikakve sekte niti su bila kakva opasnost za našu crkvu, uostalom nisu ni stvorene da budu pretnja nekom. To su samo ljudi koji veruju u nešto drugo, neopterećeni dogmama i uverenjima koje nudi hrišćanstvo. Jedna od stvari na koju sam hteo da ukažem u romanu je i ta da su na

ovim prostorima živeli Srbi i pre dolaska hrišćanstva, i da su imali izuzetno bogatu religiju, bez sveštenika, plašenja paklom i đavolom, bez hramova i oprostaja grehova. Ljudi su bili jedno sa bogovima. Jesam li glasnogovornik rodnoverja? Nisam. Jesam li za to da ljudima po veri njihovoj bude? Jesam. Uostalom, dičimo se Konstantinom koji je dopustio slobodu izražavanja hrišćanstva. Jesmo li mi bolji od njega pa da osuđujemo one koji žele da se vrate staroj srpskoj veri? Ili ti pravoj Konstantinovoј religiji. Istorija je, kao i život, prepuna ironije. Ali plašim se za moje pravoslavlje, dolaze loša vremena za bogove, to je uostalom i tema oko koje se vrti moj roman.

Kakve su tvoje ambicije kao pisca i šta očekuješ od prvog romana?

Ono što mi je bitno jeste da "O vukovima i senkama" nađe put do čitalaca. Klasična i bljutava floskula, ali tačna. Pisanje knjiga bez povratnog dejstva, tj. mišljenja onih koji je čitaju, kakvo god ono bilo, dobro ili loše, je kao da pišete pisma samom sebi i oduševljavate se kako su lepo napisana. Morate da, ako se već bavite pisanjem, vrlo hrabro uđete u ring i primete udarce i jako udarate. Verujem u svoj roman i želeo bih da i čitaoci podele moju veru. Što se tiče ambicija... ništa posebno, pišem i dalje nadajući se da će jednom u ovoj zemlji moći da se živi od pisanja romana.

Koliko je Niš sa svojom istorijom i kulturnim nasleđem bio inspirativan pri pisanju romana?

Skoro sam u jednom intervjuu rekao da je Niš sjajno mesto za pisanje svake vrste književnosti, što pokazuje veliki broj dobrih pisaca i pesnika poniklih ovde. Čudni vetrovi, konfiguracija tla, mešani geni ljudi, vampira i veštica sa kojima su se parili naši preci, podzemne katakombe, ko će ga znati šta je zaslužno za to. Postoji toliko tema vezanih za Niš, od istorije, religije, mentaliteta naših ljudi, legendi, pa čak i politike, još neobrađenih u književnosti, na osnovu kojih bi se moglo napisati brdo dobrih knjiga. Nas nekoliko, a želim da nas bude mnogo više, svojim knjigama od ovog grada stvaramo temu, ili možda bolje rečeno, od naših tema pravimo novi grad. Deluje prepotentno i pretenciozno? Možda, ali možete li bolje? Ovaj grad je pored svog kulturnog nasleđa postao pustinja. Da li će Niš biti poznat, između ostalog, i po nama, ili ćemo mi biti poznati zbog Niša, uopšte nije bitno. Temelji novog grada se već vide, otvorite oči.

Ekskluzivno: PRESSING vam donosi odlomak iz novog romana *Dejana Stojilkovića DUGE NOĆI I CRNE ZASTAVE* koji izlazi na jesen u izdanju IP Laguna

MESTO U MEĆAVI

Ilustracije: Milorad Vicanović Maza

*I vuk je kroz kobi pitom postao
a trave u pordumima mog dvora
podivljale podižu kamen.*

Miodrag Pavlović

Put krivuda, tanak i skoro neprepoznatljiv u snegu.

Pored njega, poput okamenjenih stražara, nadnose se gola stabla brestova, njihove grane, dugačke crne ruke, sklapaju mrežu kroz koju veje mećava. Naleti snega roje se levo i desno, konjska kopita tonu u duboku ledenu skramu, ljudi mamuzaju njihova bedra probijajući se kroz smetove, prateći uzvodno tok reke Despotovice. To je stari nemanjički put koji iz Magliča vodi u Brusnicu, i dalje prema Rudniku, u belini koja proboda zenice, čini se kao da mu nema kraja.

Vujan, južni ogranak planike Rudnik, završava se širokim proplankom koji se nalazi iza guste bukove šume. Odmah iza nje je napušteno sebarsko naselje, neki kažu ukleto. Na tom proplanku su se pre koju godinu sukobile vojske Altomanovića i Hrebeljanovića, boj je bio krvav i odneo je u smrt tri stotine ratnika. Svi su sahranjeni tu, u tvrdoj zemlji ispod debelih nanosa snega. Kada je noć vedra, i kada okrugli mesec obasja to tiho mesto u pustodolini, utvare izginulih ratnika blude po noći. Nemirni u svom snu, nespokojni i neopojani, oni oštire svoje noževe na mesečini, ti ratnici izdani podjednako i od sreće i od gospodara... Taru otupele oštrice mačeva i bojnih sekira o čvrsti kamen Rudničke klisure, pevaju bojne pesme, jauču i cvile u noći... Ali se ne mole, ni Bogu ni gospodaru. Samo čekaju.

Pokrivajući oči desnom rukom, Knez Lazar može da vidi tamnu mrlju u snegu, nekih dve stotine koraka ispred, napuštenu kolibu iza koje ih čekaju Altomanović i svita. Konji šire nozdre i njište, namirisali su vukove, ali Lazar za to ne mari, iako su sve oružje ostavili u manastiru Gradac gde su konačili i gde je ostala glavčina njegove pratnje. Želi da sve okonča danas, da reši taj dugi, nesrećni sukob, da poništi zlu krv kojom je upisana granica između njega i velikog župana Nikole.

Ovaj susret je predložio sam Altomanović, preko poklisara, nudeći i same uslove pregovora, što je Lazar protumačio kao jasno pokazivanje nadmoći. Iako je njegov vojvoda Pavle Orlović preotao Altomanoviću Rudnik i oblasti oko njega, veliki župan nije bio slab i na kolenima, naprotiv. Nakon poraza na Kosovu u bici koju su njih dvojica kao saveznici sa neznatnim snagama cara Uroša vodili protiv braće Mrnjavčević i iz koje se Lazar povukao nakon što je video da je poraz neminovan, kao da je neki demon ušao u

mladog Nikolu Altomanovića. Začudno brzo se oporavio, obnovio vojsku i učvrstio granice, a onda je prvo udario po Dubrovniku, zatim i po svojim susedima. Njegove čete pljačkale su i palile i nije bilo gotovo nikog ko bi im stao na put. Lazar sam bio je oslabljen i nije mogao da zapodene neki ozbiljniji sukob, zato je ovaj Altomanovićev poziv, iako su uslovi bili ponižavajući, ipak morao da prihvati.

Veliki župan je prvi došao na mesto sastanka, on i njegovih petorica ljudi stajali su u zavetrini iza kolibe. Silazeći sa konja, Lazar je mogao da vidi kako se uvojci županove duge plave kose vijore na vetru. Bio je mlad, ponosan i osion, župan Nikola, stajao je na oštrm vetru kao na krmi broda koji jedri otvorenim morem, nije mario ni za sneg, ni za hladnoću. Bio je nenaoružan, i on i njegovi pratioci. Lazar ostavi konje na čuvanje pažu, golobradom momku, sinu njegove sestre koga je primio u službu i na dvor da bi ga obučio za potonje dužnosti velmože koje ga čekaju. Sa svoja pet odana vlastelina probio se kroz sneg i stao pred župana i njegove ljude.

Altomanović nije odgovorio na upućen pozdrav, samo je klimnuo glavom. Lazar to shvati kao odraz mladiceve nadmenosti, ali ne reče ništa, čekao je da ovaj otpočne pregovore. "Dakle, tu smo, kneže...", promrmlja Altomanović i njegove reči vetar prosu niz ravnicu belu od snega.

"Tu smo, Altomanoviću.", potvrdi Lazar.

"Znaš li zašto sam odabrao ovo mesto za sastanak?"

"Mislim da znam."

"Naravno da znaš. Naravno... Ovde se naši grehovi sreću, Lazare. Ovde su drugi ta naša sagrađenja glavom platili. Mi smo uspeali da pretekemo, baš kao što si ti pretekao pobegavši sa Kosova, sećaš se? Kada si me ostavio da me Mrnjavčevići živog oderu. Izdao si me, kneže..."

"Mani se prošlosti, Nikola. Ovde smo da zborimo o onome šta će biti u danima koji nam predstoje."

"Ja ću ti reći šta će se zbiti u danima koji predstoje, Hrebeljanoviću!", planu župan Nikola. "Vratićeš mi Rudnik i oblasti oko njega koje mi je oteo onaj pas Pavle Orlović! Vratićeš mi sve moje sebre!"

"Ti sebi su svojevremeno prebegli u moje zemlje."

"Ti sebi su moje vlasništvo. I nisu prebegli, ti si mi ih ukrao!"

"Pobegli su od tvog jarma, nisu mogli više da trpe batine i iskapavaju od gladi."

"Ja ću sa mojim narodom činiti šta mi je volja,

Lazare, nećeš me ti učiti kako da upravljam svojim posedom."

"Ja to i ne želim Nikola, ali sebre možeš dobiti nazad jedino ako oni žele da ti se vrate."

"Tako kažeš, kneže?"

"Tako."

Župan Nikola Altomanović duboko udahnu ledeni vazduh i pogleda levo i desno oko sebe u belu pustaru i gole brestove u daljini. Izraz lica mu je izgledao kao uklesan u mermeru, ali Lazar je znao da ispod njega, duboko u utrobi vri bes. Župan je bio poznat kao plahovit i prek čovek, vremenom je uspeo da nauči da se obuzdava, ali ne uvek i ne u svakoj prilici.

"Jesam li ti rekao da poimence znam svakog čoveka koji je ovde ostavio kosti?", upita župan iznenađen.

"Ne.", procedi Lazar kroz promrzle usne.

"Vidim ih ponekad... u snovima... kako stoje postrojeni, poput jedne vojske... i kako me gledaju... zure u mene svojim ugaslim očima... optužuju..."

Vetar stade da zavija još jače, hladnoća bridi grizući kožu na licu i rukama, negde u planini, vukovi stadoše da dozivaju jedan drugog. Talas nelagode zastruji Lazarevom kičmom, nije to bila hladnoća, već nešto drugo, neka zloslutnost kojoj se ne da dokučiti poreklo.

"Moji ljudi nisu pali zalud...", županov glas je bilo leden poput vetra koji je duvao niz klisuru.

"Hoću da vratiš ono što pripada kući Altomanovića."

"A kako?", upita Lazar. "Da ih vaskrsnem iz mrtvih?"

"Ne.", odmahnu župan glavom, "Želim da im se pridružim."

Županovi ljudi se sagoše i stadoše da prebiraju po snegu, Lazar i njegovi ljudi su ih samo zbunjeno gledali. Nikola Altomanović otkorači blago u stranu i povika na jednog od svojih ljudi:

"Radoše, brzo... nož... NOŽ!"

Lazar je namah shvatio šta se dešava, ali bilo je kasno.

Župan je na njega nasrnuo hitro i okretno poput planinskog vuka.

Oštri blesak zapara mrtvu belinu sveta i Lazar oseti udarac u grudi, zatetura se, koračajući unazad, dok je rukama posezao ka rani iz koje je lptala krv. Altomanovićeve ljudi tada nasrnuše naoružani mačevima koje su iskopali iz snega, goloruki vlastelini u Lazarevoj pratnji isprečiše se ispred njih braneći gospodara svojim telima. Pod prvim udarcima padoše gospodin Mihajlo Davidović i vojvoda Žarko Marešić. Lazar se sruši u sneg, velika belina ga primi u sebe nežno poput matere, oko njega,

svet se kovitlao u besu i krvi...

"Mrtav je!", čuo je nekog kako viče. "Bežimo!"

"Nije mrtvo, pseto!", urlao je Altomanović. "Dokrajčite ga!"

Sledeće što je Lazar video bio je veliki crni at koji obara dvojicu Altomanovićevih ljudi. Konj se propinje dok veliki župan pokušava da dohvati dizgine. Neko podignu kneza i prebacuje ga preko konja. Lazar tad vidi da je konjanik niko drugi do njegov mladi štitonoša. Još jedan sev oštrice i dečakovo lice biva posećeno, on jetko jauknu i konj pod njime se prope odbacivši župana u stranu... Paž obode konja žestoko i on u galopu krenu niz snegom pokriveni kolski put.

Dok ga neumoljiva sila nosi kroz smetove, Lazar, povijen preko drugog konja koga ranjeni paž vodi na povodcu, vidi svet uto nu u smrznuto mrtvilo. Vidi bregove, gorostasne i visoke poput belih tvrđava, vidi stoletne šume, odrede crnih stražara na ulazu u klisuru, vidi Despotovicu, ledenu zmiju što vijuga kroz dolinu...

Negde, na vrhu brda, nedaleko od puta, čini mu se da vidi dve devojke. Obe su obučene u providne haljine, obe stoje bose u snegu, obe zure u njega, lepe su poput anđela, njihova lica kao da je naslikao neki vešti ikonopisac. Lazar poseže rukom ispod dolame i oseti toplinu krvi na prstima. Sve se prosenjuje oko njega, tone u belinu, sve se gubi, ostaje samo Božjom rukom iscrtana krivulja neba na čijim krajevima sazreva dan...

Trinaest godina kasnije, proleće 1386. godine

Požar je blistao poput vaskrsenja.

Činilo se da će vatreni jezici progoreti noć.

Krst se dizao ka nebu, zarobljen u modrom prstenu plamena, poput Hrista u kamenoj grobnici, čekajući da ruke anđela donesu drugi život.

Ali vaskrsenja nije bilo, ni nade, ni reči da opravdaju surovost.

Oči igumana Jovana bile su uprte ka tom istom zvezdanom nebu i ka tom istom krstu ali ga nisu mogle videti jer su ta slika, metež zapaljene prolećne noći, čas u kome je goreo manastir Svetog Vida, obest i surovost akindžijskog buljuka koji ga je poharao, pripadali svetu čiji on više nije bio deo. Njegove mrtve oči, odmah iznad grla koje je rasekao akindžijski handžar zurile su negde preko, iza krsta, kroz plamen, u drugu stranu

noći. Opružen nasred manastirske porte po kojoj su rasuta ležala mrtva trupla monaha i leševi životinja iguman čije su ruke u samrtnom grču posegle za krajevima monaške rize možda bi podsetio vođu akindžijske izvidnice na mrtvog Cezara koga su zaverenici izboli bodežima i ostavili na sred foruma da se ogleda u sopstvenoj krvi i pročita sudbinu iz sopstvene utrobe... Ali Idriz Malkočoglu nije nikada ni čuo za rimskog vojskovođu koji je nekad davno, dok je svet još bio mlad, a Muhamedova reč nepoznata čoveku, pokorio carstva istoka i zapada isto onako kako poslednjih godina to radi njegov gospodar Amurat, sin Orhanov i miljenik božji.

Sve što je Idriz želeo da zna ticalo se svetog rata u koji ga je poslao njegov gospodar. I sve što mu je trebalo bili su brzi konji i putevi koji vode ka srcu hrišćanskih carstava. Jer, nisu to bile samo zemlje nevernika kojima treba sabljom i plamenom doneti reč islama, bile su to ivice na kojima truli i nestaje zapadni svet. Granica koju treba svakog dana pomerati iznova, ka tvrdim zidinama Beča i visokim katedralama Pariza, sve dok ne ostane ni stope zemlje koja neće pripadati Muhamedu i njegovoj deci.

U noći u kojoj je zapaljen manastir Svetog Vida, nakon što je poharana riznica, a njegovi ljudi uzeli ono što im po ratnom pravu pripada, Idriz Malkaçoglu je sedeo oslonjen o nagoreli zid. Pred njim, ispred grimiznog plamenog pročelja, bila je postavljena sofa sa hranom. Zgrabio je pečeni but iz zdele sa mesom i primeo ga ustima. Pre nego što je stigao da zagrije, prenuo ga je glas.

"Čuo sam da su vama iz porodice Malkaçoglu srca toliko hladna da morate paliti nebo i zemlju kako bi ste ih ogrejali."

Podigao je glavu i pogledao preda se.

Na samoj ivici porte, odmah kraj ograde za koju je jedan od mrtvih monaha bio prikovan kopljem, samo nekoliko metara od mesta gde su se on i njegovi ljudi gostili, stajao je čovek u dugačkoj rizi, glave pokrivene kapuljačom. Desna ruka mu je držala dizgine prelepog, belog ata.

"Imaš lepog konja, stranče...", reče Idriz, nakon nekoliko trenutaka odmeravanja. Zatim se obrati akindžiji levo od sebe:

"Ajnure. Dovedi mi njegovog konja."

Visoki ratnik ustade sa mesta gde je sedeo, izvuče krivu sablju iz kanija i krenu ka čoveku u senci.

"Ajnure...", oglasi se stranac opet. "Baš šteta što nema meseca da nas obasja večeras. Pobegao je... Uplašili ste ga vatrom."

Ajnur ne mari za ove reči, iako su izgovorene na

njegovom jeziku, iako njegovo ime znači "mesečev sjaj", samouvereno korača napred, ali Idriz Malkaçoglu koji sedi desetak koraka iza njega može da vidi kako se strančeva ruka neznatno pomera dok pruža dizgine i kako se ispod monaške rize nazire nešto...

Tren ili dva potom, Idriz shvata da je to korica mača.

Ajnur pravi još jedan laki korak, posežući oprezno ka pruženim dizginama i čuje stranca kako tiho govori:

"Na tvoju nesreću... mene niste."

Kratak bljesak metala seče purpurom obojenu noć, Ajnur to ne može da vidi niti da oseti, negde u pola koraka on zastaje pred strancem, poput diva koga je okamenilo jutranje sunce...

A onda, gotovo nečujno, njegovo mlitavo telo pada u desnu stranu, a odrubljena glava se kotrlja u levu.

Idriz Malkaçoglu još uvek u ruci steže pečeni kozji but, bolni grč kreće iz njegovog želuca, uz ždrelo, ka ustima i izlazi napolje kroz silinu mahnitog vriska:

"Na noge, psi! Ubijte ga! Posecite kaurina!"

Bio je u najljućim bojama, pratio je još kao dečak sultana u pohod na Karamaniju, gledao janičare kako seku kroz redove persijskih kopljanika, buljke azapa kako padaju zdrobljeni naletom oklopne konjice, čuvene borce, agarjanske i neverničke, kako se ogledavaju u megdanima...

Ali nikada nije video ništa slično.

Činilo mu se... Činilo mu se kao da se stranac prošetao kroz njegove ljude.

Prvi je do njega stigao Kabir, plećati div iz Smirne, silovito zamahujući sabljom, stranac je napravio korak, i posekao ga jednim zamahom odozgo na dole, Jednooki Jakub je nasrnuo na njegovu desnu stranu, stranac je napravio drugi korak, i Jakubova ruka koja je

stezala jatagan više nije bila deo njegovog tela. Stranac ja zatim napravio još jedan korak da bi zadao ubod Latifu pravo u srce, dok je Mahmud lukavo to iskoristio i ustremio svoju sablju pravo ka njemu ali ona je udarila u oštricu kratkog mača koji je stranac izvukao levom rukom ispod odore.

Mahmud zastade zbunjen, zureći u sečivo koje kao da se stvorilo ni iz čega.

Stranac napravi još jedan korak.

Mahmud ispusti sablju koju je držao i počeo da posrće unazad posežući rukom ka posekotini na grlu iz koje je lila krv, zatim se sruši nazad pravu o sofru postavljenu pred zapovednikom.

Njegovo beživotno telo ostalo je da leži u sofri, među sinijama s hranom, dok mu je glava bila položena u veliku ovalnu zdelu sa pečenjem.

Krv iz njegovog vrata punila je drvenu posudu mešajući se sa komadićima mesa i povrćem.

Idriz Malkaçoglu ispusti iz ruke kozji but.

Stranac napravi još dva koraka i zastade pred njim. Oba mača, i kraći i duži, držao je uprte ka zemlji, sa njihovih čeličnih oštrica slivala se sveža krv.

"Ko si ti?", promuca Irdiz glasom studenim od straha.

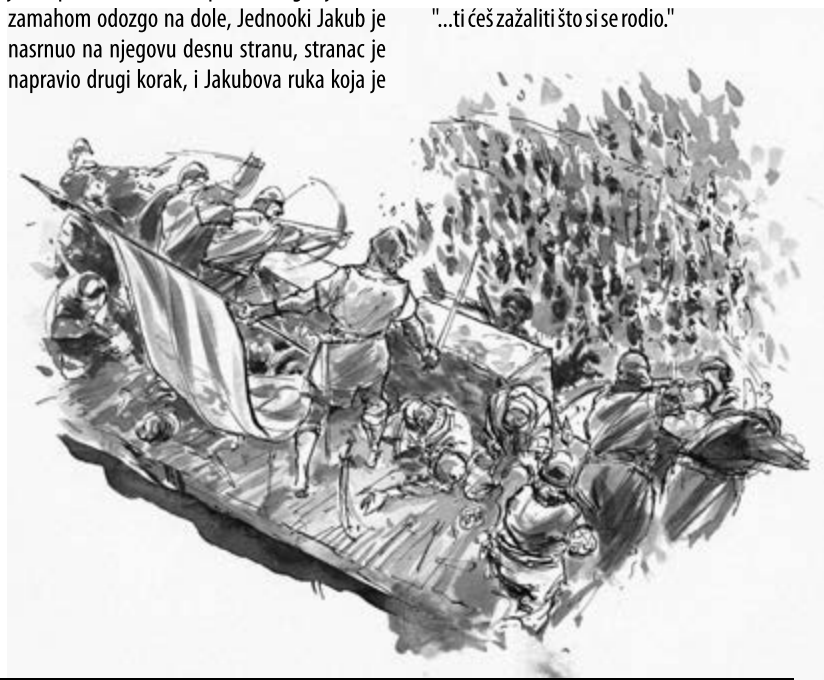
Stranac podiže levu ruku i njome skinu kapuljaču koja mu je prekrivala glavu.

Idriz Markaçoglu nikad nije video lepšeg čoveka.

"Ja sam vojvoda Ivan Kosančić", reče on glasom od koga Idrizu zadrhta utroba.

"A ti...", osvrnuo se oko sebe prešavši pogledom preko zapaljenog manastirišta i mrtvih telesa.

"...ti ćeš zažaliti što si se rodio."

Piše: Željko Obrenović

NESANICA / SLEEPLESS

Čarli Hjuston

Deset procenata ljudske populacije pati od hronične nesanice i svi oni će ubrzo umreti. A broj insomničara se povećava. Ovim rečima možemo ukratko da prepričamo high concept romana Sleepless Čarlija Hjustona. Šta čini high concept? Bilo šta što će u jednoj rečenici prodati vaše delo (bilo roman ili film) najpre izdavaču, a potom i čitaocima ili gledaocima. Priča se da je scenarista Finčerovog filma Sedam prodao scenario bez agenta. Kako? Ubica ubija zbog sedam smrtnih grehova. Dovoljno?

No, da se vratimo Hjustonu. Čarli pripada mlađoj generaciji autora koji stvaraju pod uticajem svega i svačega, a nije im strano ni da se okušaju u stripu. Pa ipak, Hjuston je stigao da nam u poslednjih, recimo, pet godina podari, uh, jedanaest romana!

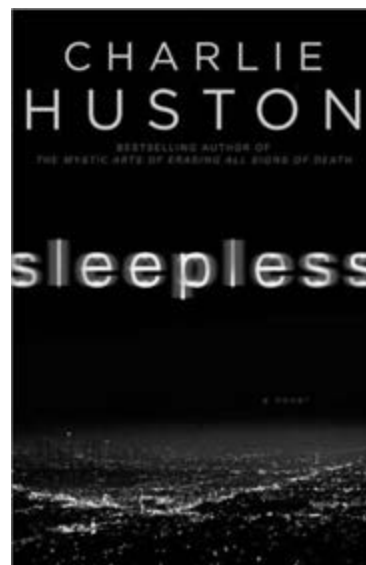
Ali, čini se da je zasluženu pažnju dobio tek ovim romanom. Zašto? Pa, high concept se prodaje. Što nužno ne mora da znači da je roman dobar. Ali, kad se high concept i kvalitet poklope, dobijemo jedno od onih dela. Setimo se samo kralja high concepta - Brajana K. Vona. Čitaliste Y: The Last Man i Ex Machina.

Sleepless nije od onih romana koji se bave nastankom katastrofe. Više se poput Bilalovog stripa, o kom smo već pričali, bavi posledicama.

Ali, ne samo što se bavi posledicama na porodicu „malog“ čoveka, nego se dobrim delom odvija u glavi, bez previše akcije, dijaloga i događanja. Na taj način je Hjuston izbegao sve što smo očekivali.

Čujemo tri glasa: undercover detektiva Parka (u trećem licu), zatim njegov dnevnik (jelte, u prvom licu) i plaćenika Jaspera koji priziva No Country for Old Men i nemilosrdnog ubicu po imenu Chigurh. Naravno, kao u vreme svake epidemije (a insomničari su njen proizvod), javlja se potraga za lekom. A lek postoji (manje-više), ali ga, naravno, nema dovoljno. Samim tim se javlja crno tržište. I detektiv Park ga istražuje. A istraga ga odvodi tamo gde smo i slutili - do moćnih i bogatih. Park ima PhD iz filozofije, ali je ipak postao pandur jer veruje da može da promeni svet. Kakvo ga samo razočaranje čeka! Ali on ni tada ne odustaje od svojih principa. I bez obzira što mu je žena jedna od besanih, a bebu ne sme ni da testira jer se plaši rezultata, on predano nastavlja sa istragom. Čak i kad shvati da je i istraga jedna velika šarada, ne odustaje. I možete da pretpostavite kako okončava.

Hjuston je za Sleepless uradio temeljan research. A pošto sam priznaje da je dosta toga

našao na sajtu Vorena Elisa, znate šta možete da očekujete. I da, zavere su svuda oko nas, a paranoični ste samo ako ne možete da ih dokažete. Da ne spojlujem previše a ipak vas upozorim: Pazite šta jedete! Držite se organske ishrane!

No, kao i u svakoj dobroj pesimističnoj fikciji, sve što naši junaci urade i saznaju, neće ama ni malo promeniti svet, a ni njih same. Svet je osuđen na propast i jedino što možemo da uradimo je da usporimo katastrofu. Ili da ljudima otkrijemo istinu i da se sve okonča za tren. Oni što su na pozicijama moći, misle da znaju šta je dobro za prost narod. I mi tu ništa ne možemo, sem da tumaramo u mraku.

Ali, kad već ništa ne možemo da promenimo, šta radimo?

Mnogo toga. A sve se, uglavnom, svodi na zabavu. Jer mnogo toga možeš kad ne spavaš. Da igraš frpove dan i noć, dan i noć, dan i noć. Virtualna realnost postaje važnija i stvarnija od stvarnog života. A potraga za drogama koje će dati barem malo oduška, jedina glad. Ipak, treba upozoriti. Kod ovakve fatalne insomnije, ljudi ne spavaju. Istina. Ali, budni upadaju u REM faze. Ne razlikuju san od jave, prošlost od budućnosti... Imate sliku. I na kraju umiru. Zabava je neprekidna ali kratkog daha.

Samo Hjustonovo pisanje je moderno. Po mini revoluciji u postavi dijaloga, njegova proza na momente (berem vizuelno) zalici na Kormaka Makartija, ali i na scenario. Što se referenci tiče, prepoznate tu Elroja, ali i Vilijama Gibsona. I verujem da ćete poželeti da pročitate još neku Hjustonovu knjigu.

Šta da kažem, Hjuston piše brzo kao da je i sam insomničar. A da pročitate njegov opus i vama će trebati barem nekoliko besanih noći.

Intervju: Kokan Mladenović

RAZVOJNI PUT JEDNOG BUNTOVNIKA

Razgovarao: Velibor Petković

Pozorišni reditelj Kokan Mladenović rođen je u Nišu 1970. godine. Značajan deo detinjstva i rane mladosti proveo je u porodičnoj kući u Donjoj Vrežini, te je u jednom od ranih brojeva „Pressinga“ predstavljen kao „najveći režiser koga je Vrežina dala – do sada!“. Srednju glumačku školu završio je u Nišu, a 1989. upisuje režiju na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Starija ekipa – Aca, Bane, Velja, Marija i najmlađa – urednica Aneta, vrbovali su ga da piše za „Pressing“ još od prдавne 1991. godine. Ostalo je istorija Niša i pozorišta Srbije i regiona Zapadni Balkan. Izlazimo zajedno na balkon, da razgovaramo.

Demokratija je u Jugoslaviju stigla prekasno, ona je bila njena "labudova pesma". Posle prvih višestranačkih izbora 1990. godine, već naredne je počeo rat, najpre u Sloveniji, a zatim u Hrvatskoj. U to vreme, u leto 1991. godine, u Nišu je objavljen prvi broj studentskog lista "Pressing". Sećaš li se prvih tekstova? O čemu si pisao u vreme početka raspada Titove, a naše Jugoslavije?

Tadašnja glavna i odgovorna urednica „Pressinga“, Aneta Tabaković, uspela je da okupi jednu odličnu ekipu saradnika među kojima su bili Aleksandar Blagojević, Velibor Petković, Bane Branković, Magični Čira, Zoran Pešić Sigma i mnogi drugi zanimljivi mladi ljudi koji su, u vreme kada nam je istorija padala na glavu, pokušali da smelo i duhovito, originalno, ali i argumentovano, govore o vremenu u kome se ljudi pretvaraju u mase, narodi u horde, a čitav jedan sistem vrednosti u kome smo rođeni i vaspitavani prestaje da postoji, sunovraćajući se u svoju nakaradnu suprotnost. Sećam se da smo imali širom otvorene oči, da nismo propuštali da prokomentarišemo devijacije koje nas okružuju, da se u redakciji „Pressinga“ živo polemisalo, ali i da nikada nismo bili cenzurisani, šta god da napišemo. „Pressing“ tog vremena je bio onaj kamenčić u cipeli koji ne dozvoljava nacionalističkim čoporima i novoj, primitivnoj političkoj eliti, da koračaju lagodno na svom sigurnom putu u propast. Mi smo se rugali umesto da vređamo, ismevali umesto da se svađamo, iznosili argumente tamo gde su sila i buka bili jedini argumenti protivnika. U to vreme sam pisao tekstove o besmislenom ratu, pisao otvoreno pismo teatru mog rodnog grada, napadao praznoglavu gradsku upravu koja je bahato posekla drvored u glavnoj gradskoj ulici (koji ni do sada nije obnovljen), sve u svemu trudio sam se da, poput mojih redakcijskih kolega (od kojih sam ponosno najmlađi), buntovno reagujem na vreme koje je, kako Hamlet kaže „ispalo iz zgloba“. Taj buntovni duh me, na sreću, nije napustio do danas, mada na ovo vreme reagujem sa mnogo manje šarma, a sa mnogo više nervoze.

Krajem osamdesetih tvoja generacija (1970-71. godište) završila je srednju Glumačku školu u Nišu. Režirao si predstavu "Nemušto" po motivima nekoliko dela S. Beketa, a diplomatska predstava odigrana je u sali, tada kultnog "Muzičkog kluba 81". Posle više od dvadeset godina, koliko si ti lično

uspeo da se izraziš, da "nemušto" artikulišeš u nešto što će i drugima biti razumljivo i značajno? Da li je u tome uspela i tvoja generacija, glumci su rasuti širom sveta, retko ko je ostao u Nišu?

Često se i sa radošću sećam svoje generacije iz Glumačke i Muzičke škole u Nišu i veličanstvene Mime Kurić koja je vodila našu školu. Većina nas je nastavila da se hvata u koštac sa velikim svetom teatra, neki u Nišu, neki u Beogradu, neki jako daleko od naše nesrećne zemlje. Ja sam se godinama trudio da to „nemušto“ iz naslova moje prve predstave, artikulišem i izrazim. Nekada sam u tome uspevao, nekada ne. Ono što je tužna spoznaja mojih traganja za odgovorima je da je to „nemušto“ progutalo grad u kome sam se rodio, teatar u njemu, kao i zemlju u kojoj smo se svi mi obreli, bezidejni i dezorijentisani.

Tokom ratnih devedesetih prošlog veka, KPGT Ljubiše Ristića bio je, pored Subotice, često i u Nišu, u Tvrdavi i u sali MIN-ovog Instituta, koju su tada Nišlije prozvale salom KPGT-a. U šali se može reći da je Niš bio Ristićeva "ratna prestonica". Ti si režirao "Seviljskog zavodnika i kamenog gosta" Tirsu de Moline, a predstava je odigrana ispred i u zgradi Gradske kuće u Nišu. Mnoge Nišlije su se baš tu venčale. Da li je izbor lokacije bio neka vrsta ironije i uopšte, u kakvom ti je sećanju ostala saradnja sa KPGT-om i koliko si, kao mlad reditelj, mogao da naučiš u jednoj od poslednjih

"jugoslovenskih" kulturnih institucija?

Mi smo voleli KPGT onako kako se voli prva ljubav, celim srcem i bez ikakve ograde. Hranili smo se tim bogatstvom jezika, kultura, običaja i strasti koje su sa sobom donosili pripadnici tog divnog plemena, skupljeni sa svih strana nekadašnje Jugoslavije. KPGT je, sem što je svojim izuzetnim duhom, bio i mesto na kome su se, u vreme „Šekspir festa“, „Molijer festa“, okupljali neki od najznačajnijih pozorišnih autora sveta. Putujući i osvajajući gradove, pretvarajući ih u velike pozorišne scene, KPGT je postao način života za nas koji smo u njega zdušno verovali. Sunovraćujući se u svoj politički ambis devedesetih, Ljubiša Ristić, verovatno najznačajniji pozorišni reditelj u istoriji naših prostora, povukao je sa sobom u propast i veličanstvenu ideju KPGT-a. Mi, koji i dalje verujemo da je kulturno jedinstvo jugoslovenskih naroda starije i značajnije od oblika njihovog političkog povezivanja, pokušavamo da svime što činimo u teatru i van njega iznova objedinimo jedan pozorišni prostor koji nam pripada. U to ime se i ova sezona sezona Ateljea 212 odvija pod sloganom „nEXtYU“.

Ratne devedesete (1991-95) proveo si kao umetnički direktor DADOV-a. Koliko je pozorišni amaterizam bitan za razumevanje teatra i otvoren za inovacije, više ili manje od institucionalizovanih pozorišta? Zbog čega je za tebe lično važan angažman u

DADOV-u?

Na krizu naše kulture, evidentnu društvenu zapuštenost mladih generacija, kao i pomanjkanje zajedničkih ciljeva i ideala, svakako utiče i raspad sistema amaterizma, koji je, sa puno pažnje, projektovan u nekadašnjoj SFRJ, sa željom da što više mladih ljudi prođe kroz sistem kolektivne edukacije, izražavajući se pri tom kroz one oblike stvaralaštva koji ih uistinu zanimaju. Amaterska pozorišta, folklorna društva, literarni i pesnički klubovi, danas su gotovo nestali. S druge strane, ukinuti su Savez pionira i Savez omladine, omladinske radne akcije i još mnogo toga što je proglašeno nasleđem socijalizma, a da mladima nije ponuđena apsolutno nikakva alternativa. Na našoj nakaradnoj političkoj sceni postoje mnoge pojave na granici zdravog razuma, koje su pri tom, finansirane iz budžeta, ali nema nikakve strategije vezane za mlade. Živimo u vremenu bez idola i ideala. U takvom svetu je moj DADOV, jedno od poslednjih amaterskih pozorišta, kome se rado i često vraćam, oaza prave ljubavi prema teatru, ali i mesto na kome stasavaju neki novi klinci, izrastajući ne samo u odlične glumce, već, što je važnije, u odlične ljude.

Somborsko Narodno pozorište donelo ti je ne samo prva velika priznanja na srpskoj sceni, već i predstave koje su bile rado gledane i visoko cenjene od publike i kritike. Neke od tih predstava videle su i Nišlije, "Figarovu ženidbu",

"Majstora i Margaritu"... i ljubav rodnog grada jačala je uporedo sa tvojim uspesima. Međutim, saradnja sa Narodnim pozorištem u Nišu bila je daleko ređa nego što je to publika želela - "Ludi od ljubavi" na početku karijere, "Je li bilo kneževe večere" desetak godina kasnije, a zatim „Odabrani i uništeni“ pre nekoliko sezona. Šta je to što u drugim gradovima razumeju, kada je reč o tebi i tvojim idejama za realizaciju predstava, a u Nišu teže ili nikako?

Veliki problem našeg društva, pa samim tim i naše kulture je nedostatak kontinuiteta. U jednoj državi koja nema nikakvu strategiju razvoja kulture, koja, uostalom, dozvoli sebi luksuz da u vreme sveopšteg primitivizma usvoji najmanji budžet za kulturu od demokratskih promena do danas, iluzorno je očekivati da će lokalne vlasti zasukati rukave, pa krenuti da sređuju stanje u kulturi ili odvojiti drastično veća sredstva za programe u kulturi. Dugoročnost naših planova svela se na dužinu jednog mandata. Mandat je postao osnovna jedinica mere našeg vremena. Koliko se za jedan mandat može ukrasti, koliko istopartijaca namiriti funkcijama, koliko se, tokom mandata, može dugoročno osigurati ličnost koja, voljom Boga i naroda, mandatom raspolaže? Kakve veze taj način razmišljanja ima sa kulturom? Da stvar bude još tužnija i da pustoš koju ovakav način razmišljanja ostavlja za sobom bude veća, doprinosi i besramno menjanje svih rukovodećih ljudi u institucijama kulture, od izbora do izbora. Ono malo kontinuiteta, često i dobrih zamisli, nema kako da se razvije i realizuje. U kom ćete se hladu odmoriti ako na svakih par godina sećete šumu i sadite novu? Niško pozorište je pozorište izraženog diskontinuiteta, razapeto između kulture nesklone gradske vlasti, sopstvenih mogućnosti i nemogućnosti, kao i prečestih promena uprava. U njemu postoje neki značajni umetnici, ali je i njima, da bi razvili punoću svog dara, potreban visokokvalitetan repertoar i usporedba sa značajnim autorima i glumcima koji dolaze sa strane. Moj lični odnos prema tom teatru, u kome sam učio o pozorištu, liči na susret sa davno zaboravljenom ljubavi - obradujemo se, zastanemo, kratko popričamo, a zatim se vratimo svojim nepomirljivo različitim životima.

Nakon tvoje uspešne režije „Razvojnog puta Bore Šnajdera u Narodnom pozorištu u Beogradu, prava slava usledila je posle rada u Pozorištu na Terazijama. Bez obzira što Borhes smatra da je "slava nerazumevanje i to najgori

vid nerazumevanja", pokušaj da se za čitaoca „Pressinga“ prisetiš "Alana Forda", "Maratonaca", sve do "Čikaga" i ako je moguće, objasniš po čemu su mjuzikli poseban izazov za režisera?

Mjuzikl je jedan od najtežih dramskih žanrova. U njemu važe sve zakonitosti koje važe i u dramskim predstavama, ali i čitava skala muzičkih i plesnih pravila i odnosa, koje čine jednu izuzetno komplikovanu strukturu za postavljanje komada na scenu. Ja sam imao retku sreću, da se, što znanjem, što intuicijom, snađem u tom lavirintu nota, pokreta, likova i odnosa i rezultati su, uistinu, ispali veoma dobro. „Alan Ford“ se igrao na stotine puta, od toga jednom, davno, i u Nišu, u kome je, ljubaznošću Laleta Đurića i „Niš art fondacije“ gostovala i predstava „Čikago“, sa obe podele u kojima su nastupali Sloboda Mićalović, Ivan Bosiljčić, Katarina Gojković, Jelena Jović i mnogi drugi odlični glumci koji i dan-danas, pet godina od premijere, pune salu Pozorišta na Terazijama. „Maratonci“ su nastavili tu nit uspeha, crnohumorno se poigravajući sa Srbijom u kojoj je industrija smrti najisplativija grana privrede, a istovremeno pronoseći slavu originalnog srpskog mjuzikla na internacionalnim gostovanjima. Kao ekskluzivnu novost, možemo da za čitaoca „Pressinga“ najavimo mjuzikl „Zona Zamfirova“ kojeg ću, po sopstvenoj adaptaciji Sremčevog predloška, na muziku Marka Grubića, a u koreografiji sjajne Mojce Horvat raditi s jeseni u Pozorištu na Terazijama. Zona i Mane su, naravno, Sloboda Mićalović i Ivan Bosiljčić.

Bilo bi nepravedno da zaobiđemo predstave kao što su "Opsada crkve Svetog Spasa" i "Strah i njegov sluga", koje je trebalo na pravi način "pročitati" pre nego što si svoju maštu spojio s maštom autora i izveo na scenu. Stiće se

utisak da jako puno čitaš i da pažljivo biraš šta ćeš režirati.

Živimo u vreme uprošćene komunikacije. Našim fondom reči upravljaju omeđeni broj znakova na Tviteru i jednocifreni broj reči u sms porukama. Veliku literaturu nema ko da preporuči, još manje da čita. Geografijom i ekonomskom moći uskraćeni za bogata iskustva spoznaje sveta putovanjima i ličnim istraživanjima, uspešno smo sebi ukinuli i ta „imaginarna putovanja“ putem velikih i sjajnih romana. Imaginarno iskustvo važno je za čovekovo formiranje koliko i realno, proživljeno iskustvo. U to ime sam se sa zadovoljstvom hvatao u koštac sa nekim velikim romanima. Na tom tragu ću, sledeće godine, u Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu, pokušati da postavim roman „Na Drini ćuprija“, tekst koji u sebi, svakako, sadrži crnu kutiju balkanskog pada i katastrofe. Kad smo kod knjiga, voleo bih da odlično „Konstantinovo raskršće“ Dejana Stojiljkovića, bude podjednako priznato i u Nišu, kao što jeste u ostatku Srbije. Nije lako napraviti knjigu koja se traži, uzbuđuje i intrigira u jednoj zemlji gde je potraga za knjigama prestala. Time je uspeh „Konstantinovog raskršća“ veći.

"Revolucija" sa navodnicima i bez navodnika bila je tvoja inspiracija u prethodnoj pozorišnoj sezoni u Ateljeu 212. Da li je inspiracija pronađena u aktuelnom trenutku tranzicione Srbije ili se koreni kriju još u staroj "gerilskoj" saradnji sa Ristićem? Kako si podneo napade na "Kosu" i optužbe da je reč o "izdaji revolucije" i slične "palanačke filozofijadnike"?

Ono što odvaja Atelje 212, na čijem sam čelu već dve sezone, od ostalih teataru u zemlji i regionu su, upravo, konceptualne sezone.

Kroz prvu sezonu, pod nazivom „revolucija“ bavili smo se tužnom spoznajom jedne izneverene revolucije, tačno deset godina nakon što smo poverovali da će se naši životi brzo i radikalno promeniti nabolje. U aktuelnoj sezoni, „nEXt YU“ pokušali smo da iznova uspostavimo pozorišno tržište nekadašnje SFRJ, radeći komade koji su obeležili prostor nekadašnje Jugoslavije, poput Krležinih „Gospode Glembajevih“ ili Sidranovog „Oca na službenom putu“. Na sceni Ateljea sada, pored našeg izuzetnog ansambla, redovno igraju takvi glumci kao što su Nikola Ristanovski iz Skoplja, Boris Cavazza iz Ljubljane, Emir Hadžihafisbegović iz Sarajeva, Zijah Sokolović i Olga Pakalović iz Zagreba i još mnogi drugi koji naš teatar čine jedinstvenim na pozorišnoj mapi Jugoslavije.

Što se „Kose“ tiče, način na koji smo u Ateljeu 212 postavili ovaj komad, govoreći o problemima današnje mlade generacije, i uspeh koji je iz toga proistekao, pokazuje da smo našli pravu meru u definisanju devijacija i nakaradnosti našeg vremena i potrebe desetina hiljada mladih da izraze krik svoje mladosti i svoje generacije. U društvu u kome živimo niko se sistematski ne bavi problemom odgoja i usmeravanja mladih ljudi u društveno odgovorne osobe. U mladim ljudima postoji ogromna količina akumuliranog besa i nezadovoljstva koju niko ne kanališe, niti im nudi rešenja. Providno i udvorički, naše političke partije, tokom predizbornih kampanja, osmisle par otužnih slogana sa ciljem da pokažu glasove tek stasalih birača i sa dirljivom nezainteresovanošću zaborave svoja obećanja kada se glasovi prebroje. „Kosa“ Ateljea 212 definiše i artikuliše pobunu, iz današnje perspektive, ne nudeći šarenu lažu društvenog boljitka, već razotkrivajući licemerstvo društvenog mehanizma, manipulacije religijom i verom, te savremene ratove kao tužna finala multikorporativnih interesa. Kako je moguće da nam se život pretvorio u hodočašće šoping- molovima, a da ni škole, ni roditelji nisu zainteresovani za one koji dolaze? Jesu li narkotici jedini izlaz u bolji svet, a mržnja prema svemu što je drugačije naša jedina strast? Odgovarajući na ova pitanja i iznova ispisujući tekstove songova, očigledno smo pomogli jednoj generaciji da kroz pozorište izrazi nepodnošljivu teskobu sveta u kome živi. Naravno, „neoprostivi uspeh“ koji je ta predstava doživela, izazvao je velike polemike i ustalasio našu učmalu pozorišnu sredinu, sklonu samodopadljivim spektaklima i teatru koji nastaje sebe, a ne publike radi. Sedamdeset izvođenja „Kose“ pred prepunim gledalištem,

tokom samo jedne sezone, pokazuje šta o tome misle oni za koje je predstava i napravljena - gledaoci.

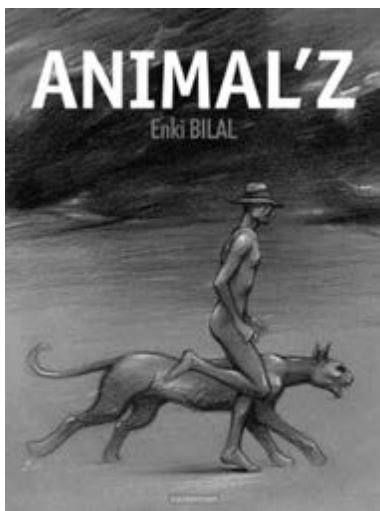
Na kraju razgovora s psihoterapeutom, postoji nesto što se zove "ispovest na vratima": dok izlazi iz ordinacije klijent se obično seti nečega što je ključno, a što je zbog otpora bilo blokirano - da li ti pada na pamet nešto što te nisam pitao, a smatraš važnim za svoj umetnički rad?

Ne, pada mi nešto drugo na pamet. Krst na Viniku. Monumentalno zamišljena, a malograđanskom trijumfalizmu prijemčiva zamisao koja će, bude li napravljena o jubileju Milanskog edikta, stajati kao uvreda zdravom razumu natkriljena na jedan bezidejni grad. Zamislite da je neko, u vreme komunizma (a moglo se), napravio petokraku od 50 ili 100 metara koja bi zauvek uništila horizont jednoga grada. Zamisao tog krsta duboko vređa inteligenciju i obrazovanje onih koji znaju da Milanskim ediktom hrišćanstvo nije postalo zvanična religija carstva, već je samo izjednačeno sa ostalim religijama. Zašto onda, recimo, u Nišu nije napravljen svetski centar za proučavanje tolerancije, religijskih prožimanja i

uticaja, jedan centar koji bi, na ponos grada uticao na svetske tokove u proučavanju multikulturalnosti i multikonfesionalnog društva? Kako se pojam civilnog društva jednakog za sve njegove građane u jednoj zemlji u kojoj je ustavom crkva odvojena od države manifestuje kroz tone armiranog betona u obliku krsta, grandiozno naslagane u buduće svratište za svrake na Viniku? Nije li strašno što se, oko ovog projekta, horski peva oda sastavljena od glasova Srpske pravoslavne crkve, niške lokalne neuke partijske elite, dirljivo neobrazovanih mecena i javnosti koja je uvek sklona manipulisanju i grandomaniji? Da li je Isus govorio: „Blago ništima duhom, njihovo je carstvo nebesko“, napravio slovnu grešku ili to „ništi“ u stvari znači „Niš - ti“, tj. „ti koji su iz Niša“. Kako god bilo, sluteći žalosni epilog mogu samo da citiram: „Blago niškima duhom, njihovo je carstvo nebesko!“

p.s. *Ovaj me je poslednji odgovor vratio u divne mladalačke polemičke dane kada smo „Pressingom“ jurišali na vetrenjače. Radujem se tom iznova probuđenom osećaju i čestitam jubilej.*

Budućnost da, žanrovski proizvod ne. Od naučne fantastike Animalz dobija samo obris, granice rastegljive i mutne kao i predeli kroz koje prolazi grupa ljudi u potrazi za mestom koje je sačuvalo bar deo nekadašnjeg sveta nakon što je planeta doživela prirodnu kataklizmu označenu kao krvni udar. Ko je i kako preživeo udar? Ako se Bilal pita, to su (bi) mogli da učine usamljenici koji su (bi) sa sobom poneli samo mudrost prethodnih dana, naučnici koji su (bi) predvideli neizbežno i u stvaranju hibrida ljudi i delfina uočili mogućnost za spas čoveka, ljudi koji su (bi) poslužili kao zamorci, takođe, na kraju i oni koji su (bi) sa sobom u budućnost, ili kraj, poneli najgore od čoveka, animalno u najsirovijem obliku.

Iako se u Bilalovoj nameri, počev od naslova albuma koji asocira na Kronenbergov Existenz, kao i naslovnice koja omažira jednu od naslovnica Animal Mana Granta Morisona, mogu naslutiti uticaji ili dela na čijem je makar idejnom tragu, njegov postkataklizmični svet odmiče dalje od onih koje nude pomenuti autori. Ponajviše zbog toga što mu se ne naslućuje kraj. I kako bi? Zemlja je promenila svoje lice, čovek svoju prirodu. Jedinu izlaz za junake Animal'za je oaza usred leda i okeana.

Igrajući se belim i crvenim pastelom po plavom papiru, prateći zagasitim tonovima brodove očajnika, Bilal od početka sugeriše da u svetu njegove budućnosti nema mesta za brda oivičena šumama i travom, a njegovi junaci na momente čak ne znaju da li se pred njima uzdiže deo masiva Mon Blan ili Mont Everest. Tako čovek postaje zarobljenik sopstvenih (ne)dela i ambicioznosti koja ga je dovela do ivice ponora, i sada može da ga usmerava jedino ka opstanku. Istopićemo se tu gde jesmo, kaže Bejkon, jedan od prvih zamoraca u testovima osmišljenim da čoveka vrate okeanima,

Piše: Zlatibor Stanković

ANIMAL`Z: BUDUĆNOST PO BILALU

Da li Animal`z označava početak nove sage Enkija Bilala ili je reč o usamljenoj storiji o ledenim predelima u kojima šaćica usamljenika pokušava da pobegne od sveopšte kataklizme i pronađe svoj „eldorado“? U oba slučaja, francuski autor srpskog porekla, u svom najnovijem ostvarenju daje konačnu viziju ljudskog (ne)postojanja, povratka prirodi i veštačku animalizaciju kao jedinu mogućnost za opstanak ljudske rase, ne odustaje od ljubavi i humanosti, i, kako samo on to ume, kroz sivilo života, obojeno samo bojom krvi, poklanja sliku sveta dovoljno mučnu da se, kada zatvorimo korice stripa, osetimo srećnim što živimo u ovom našem, i dovoljno uverljivu da se zapitamo u kakvom ćemo živeti sutra.

jedinom utočištu ideje o opstanku ljudske rase. Bejkonov saputnik i sapatnik je niko drugi do, naučnik začetnik nove grane genetike-hibridizacije, njegova supruga i usvojena ćerka, takođe zamorac, najnapredniji od svih. Reprezentativnu skupinu novog sveta upotpunjuje Lester Autsajd, putnik čije ime dovoljno govori samo za sebe i bez isticanja onoga što je i sam rekao: "Niko na svetu nije sam kao ja." Čini se neverovatnim da je Bilal u usta junaka nastanjenog u svetu lišenom gotovo svake nade, odlučio da stavi ove reči. Opet, neverovatno je upravo reč koje nema tamo gde radio-stanice izveštavaju o geografskim devijacijama i permutacijama mesta, a svaki čovek se pojavljuje kao pravo malo čudo, sposobno da uobičajene fraze pretvori u autentični samrtni krik civilizacije, ali i svakog čoveka ponaosob.

Svoje protagoniste Bilal smešta u jedan čamac za spasavanje tek pošto je svaki od njih prošao svoj put inicijacije. Iako su neki od njih ubice, neki žrtve koje su se iznova ovaplotile kroz hibridizaciju, neki naučnici kojima se imaju zameriti nehumani eksperimenti, a neki tek ljudi koji nastoje da se održe na površini leda i vode, trenutak novog srastanja sa prirodom, u kojem čak ni beli medvedi, kitovi i slonovi ne

prave razliku između čoveka i sebe, briše svaku razliku ili je pretapa u apsurd u kojem za junake i čitaoca nema konačne istine. Ono sa čim Bilal ne kalkuliše jeste rastanak sa prošlim. Koristeći se citatima najznačajnijih pisaca i filozofa, Bilal formira i dva lika koji delaju izvan pomenute grupe, i koji će je se dotaći na samom kraju albuma, posejajući pre toga, kroz citate, seme iskustva čovečanstva, osuđeno da istrune u nepreglednoj pustari zajedno sa njihovim telima.

Ipak, u albumu koji poseduje prepoznatljivu pripovedačku notu scenariste Pjera Kristena, Enki Bilal ne osuđuje čoveka na večito lutanje. Neki od likova budućnost pronalaze u prepuštanju hibridizaciji, neki u tome što su već predstavnici nove rase načinjene od onog što bi ljude i delfine udružene trebalo da učini da se ovi prvi održe na licu Zemlje, neki u daljem lutanju podstaknutom saznanjem da njihov eldorado ne može biti dalje nego što je bio na početku puta, neki u onom što je prošlo, a trajaće i kad njih ne bude. Sa stranica Animal'za kroz citat progovara i Semjuel Beket - najgori je početak, pa sredina, pa kraj; na kraju, najgori je kraj. Srećom, pa Bilal dozvoljava da kraj tek naslutimo...

Stvarno koje se moglo dogoditi, ali nije. Izmaštano koje jeste napisano, ali onda i nadograđeno. Učinkovita kombinacija pripovedačkih elemenata, više nego uspešno oprobana u strip-scenarijima legendi poput Alana Mura, Vorena Elisa i onih koji su usledili nakon njih. Vođen, možda, idejom začetom u sopstvenom eseju o "Ligi izuzetnih džentlmena", delu pomenutog britanskog scenariste, ili nekom koju je, kao toliko drugi scenaristi, dovoljno dugo nosio sa sobom da ona naposljetku ponese njega, tek scenarista "Družine Dardaneli", Pavle Zelić, rešio je da proveri istinitost tvrdnje velikog Ticijana Sklavija - nije velika stvar ispričati svoju priču, to može gotovo svako, umetnost je ispričati onu koju je toliko njih već ispričalo i učiniti je svojom. Zajedno sa crtačem Draganom Paunovićem, Pavle to jeste učinio. Da li je njihova priča postala i naša? Jeste. Dovoljno da se može reći

BILO JEDNOM U JEDNOJ SRBIJI

Piše: Zlatibor Stanković

Zašto kafana Dardaneli? Zato što se u Srbiji, kažu, najvažnije odluke donose u kafanama. Zato što je ova pomenuta bila stecište imaginarnog sveta koji se ponekad tek uobličavao u glavama pisaca, pesnika, dramaturga koji su posećivali kafanu Dardaneli i osvanuli već na prvoj tabli strip-albuma u izdanju System Comicsa. Vrata kafane su odškrinuta već na početku pripovesti, samo da bi se pokazalo da vode do drugih, za scenaristu mnogo važnijih. Pavle Zelić ne skriva nameru da se posluži oprobanim Moore&Co receptom, te čitaocu već na prvih desetak tabli otkriva egzotičnu družinu, kao i razloge zbog kojih je okupljena. Dobra strana toga je što za čitaoca nema dileme - pred njim je visokooktanska akcija u kojoj će se srpski narodni junaci, fatalne žene, špijuni, pa i vampiri, naći na istom putu. Loša je ta da se kritičar Zelić, u svom scenarističkom debiju, previše oslonio na čuvene uratke podžanra kojem pripada i "Družina", pa sam početak strip albuma, iako poseduje veliki potencijal mikrokosmosa kafane Dardaneli, više liči na nastavak događaja koji su se nekada i negde ranije, kotrljali iza leđa čitaoca. Ipak, krajnji ishod bezmalo prve trećine albuma je da su i Zelić i crtač Dragan Paunović pokazali da znaju šta žele i da je njihova priča o paralelnoj i izmaštanoj istoriji Srbije koja se suočava sa najezdom fabrikovanih vampira, priča u kojoj će istorijski i književni likovi biti podržani Paunovićevim strpljenjem i željom da se pored

ilustracije kojom se dugo bavi, i strip pokaže kao okruženje u kome se dobro kreće. Kako to obično biva, i bez crtačeve želje, za njega se vezuju crtački uzori. U Paunovićevom slučaju, osim stidljivih naputaka u intervjuiima u kojima se izdvojilo ime italijanskog crtača Korada Roia, a koji se daju potvrditi na stranicama albuma, za tako nešto nema previše mesta. Možda ponajviše zbog razvijenog grafičkog izraza oformljenog i pre početka rada na "Družini Dardaneli", Paunović na momente demonstrira virtuoznost, na momente, opet, zadržava svoj grafički potpis na štetu stripskog, održavajući kvalitet crteža, ali ne nalazeći pravu meru između grafičkog i narativno-dinamičkog. Bez obzira na to, akcione skvence deluju ujednačeno, likovi su umešno formirani, a pozornica postavljena.

Arhitektonski izmenjen i tehnološki unapređen Beograd, jasno su predstavljeni kao posveta jednom Beogradu i Srbiji kakvih nikada nije bilo, što Zelić i sam ističe. U ovom špijunskom hororu našlo se mesta za Glišićevog vampira Savu Savanovića, Andrićevog Karađoza, Tolstojevog Vronskog, Čosićevog Vukašina Katića, Kafkinog Jozefa K. i, ma kako bilo teško

poverovati, za još neka "zvučna imena" domaće i svetske književnosti. Kapa dole Zeliću za hrabrost sa kojom se uhvatio u kolo sa toliko brojnim likovima. Kapa dole i za ono što je uspeo da uradi sa njima. Ostaje, ipak, opravdano pitanje da li se priča mogla ispričati i bez nekoga od njih? Celovitost scenarija i krajnji rezultat kažu ne, nedoradenost nekih likova u odnosu na neke druge suprotno. Lako je pomisliti da se scenarista oslonio na svoju osnovnu premisu - da junaci budu odmah prepoznatljivi svima onima koji su u životu pročitali tek po koju knjigu. U tom slučaju - zacrtano, nacrtano, postignuto.

Konačni ishod bio bi još jači da je Paunoviću ostavljeno prostora da na račun dijaloga, neke od najboljih akcionih sekvenci umetne u veće, američke kadrove kakve ove zaslužuju. Time bi ne samo one same postale efektnije, već bi se to desilo i sa većinom naratorskih prekretnica. Neka to ostane jedan od Paunovićevih zadataka, mnogo lakši od onog koji je već savladao - ujednačenost crteža. Kada se posle čitanja korice albuma sklope, utisak sinergije očiglednih talenata scenariste i crtača u njihovom ambicioznom poduhvatu ne može se izbeći, baš kao ni nadanje da serijal, kako su i sami najavili, tek očekuje rasplet, onaj koji će doneti akciju poput one već prikazane, još razrađenije likove i potpuniju sliku sada tek nagoveštene, lepše, nikad dosanjane Srbije.

Zadovoljno se protegnete i nežno pogledate ženu pored sebe, u istom trenutku kad i ona vas, vaši se pogledi sretnu i isprepletu u nežnom zagrljaju. Dok razmišljate o tome koliko vam zaista znači porodica, ruka vam sasvim nesvesno sklizne na revolver. „Oni“ u sve većim brojevima napuštaju gradove, nije vam jasno zašto jer im je do sada tamo očigledno bilo sasvim dobro, ali do vraga, Rik, pa jesi li lud kad pokušavaš da shvatiš žive mrtvace?! Nasmešite se sebi u brk, a onda začujete krik tu, odmah iza kamp kućice, praćen halapljivim zvucima gutanja - prestajete da razmišljate, počinjete da pucate. Pokretnih meta, koje tupo bauljaju oko bulje u vas praznim očima i mljackaju ustima punim trulih zuba, ima i više nego što biste ikada mogli da poželite. Mnogo više...

Strip Walking Dead delo je scenariste Roberta Kirkmana i crtača Tonija Mora i oslanja se u dobroj meri na dugu tradiciju horor filmova koje je krajem šezdesetih započeo scenarista i reditelj Džordž Romero svojim filmovima Night of the Living Dead, Dawn of the Dead i Day of the Dead. Romero je dobrano eksploatisanu galeriju bauka kojom operiše Holivud i američki foklor obogatio zombijima, teturajućim leševima čiji je jedini nagon koji je preživeo smrt, glad. Zombiji pošast koja leševe vraća u život prenose ujedom, posle kojeg žrtva umire i vraća se, sa neutaživom glađu za ljudskim mesom. Filmovi sa zombijim, koji u zadnjih nekoliko godina doživljavaju veliki povratak, svoju popularnost duguju jedinstvenoj mešavini straha i paranoje koje proizvode kod gledalaca, te studiji ponašanja čoveka okruženog užasom koji često sam postaje gori od čudovišta sa kojima ima posla.

Walking Dead počinje upravo premisom na kojoj počiva i film britanskog režisera Denija Bojla, 28 Days Later: policajac Rik Grajms se budi iz kome u kojoj je proveo neki nedefinisan vremenski period i zatiče svet ni nalik onome koji je ostavio. Ceo svet je naime pokriven otpacima i zardalim automobilima, nigde ni žive duše, sablastan je i prazan. Prazan? Ne, jer puste zgrade i ulice vrve hodajućim leševima čiji je jedini cilj u životu, pardon, smrti, da želuce napune svežim ljudskim mesom.

Usamljen i nenaoružan, bez ikakve ideje šta se to dešava i kako je počelo, Rik ima samo jednu nameru - da pronade svoju ženu i sina. Da bi u tome uspeo, mora da nauči kako da preživi. Pronalazak porodice za koju je mislio da ju je izgubio, smiruje Rikove brige samo za trenutak. Kao policajac, ostatak reda i zakona onog starog, mrtvog ali nikako ne upokojenog sveta, on sada, uz svoju porodicu, mora da od navale

Piše: Marko Stojanović

Jim: They came out of nowhere. There were dozens of them. Just pulled 'em out of my hands. You know, the only reason I got away was 'cause the dead were too busy eating my family.

ZOMBIELAND

APSOLUTNIH STO (72): WALKING DEAD

zombija zaštititi i pravu malu komunu sačinjenu uglavnom od žena i dece. Taj nezahvalan zadatak nimalo mu ne olakšavaju trvenja i nesuglasice unutar grupe, od kojih je najozbiljnija ona koju ima sa svojim bivšim partnerom koji potajno sve više i više žudi za njegovom ženom. Rasplet ove nevolje vodi u nove, dok se Rikova mala kolumna kreće opustošenom Amerikom i trudi se da opstane u potpuno neprijateljskom svetu sutrašnjice... Robert Kirkman drži u rukama sve konce priče, kroz koju čitaoca vodi sa sigurnošću pripovedača veterana, što uostalom i jeste. On jako dobro balansira stravom i humorom, a njihova posebna mešavina, začinjena očiglednom rešenošću scenariste da ne potcenjuje inteligenciju svojih čitalaca, čine ovaj strip veoma specifičnim produktom savremenog američkog strip tržišta. Scenarista sa toplinom slika svoje likove, pa je možda upravo to i razlog što i sam čitalac iznenada hvata sebe kako zaista strepi nad sudbinom Rika Grajmza i njegovih štićenika. Visokom kvalitetu stripa Okružen mrtvima u velikoj meri doprinosa je i crtač Toni Mor, koji sa puno truda i tačnosti predstavlja postzombijevsku

Ameriku. Opustošeni gradski pejzaži naseljeni spodobama, te spokojni prirodni predeli, naizgled nedodimnuti bolešću koja je gotovo zbrisala ljudsku vrstu, samo su neki od vizuelnih prizora od kojih zastaje dah. Blaga stilizacija likova kojoj je Mor pribegavao, paradoksalno doprinosi opštem utisku realističnosti stripa, a njegovu pravu snagu čini kadriranje, koje je najčešće veoma fluentno i uvek krajnje efektno. Nakon šeste epizode, crtanje stripa preuzima Čarli Edlard, koji stripu daje jednu mračniju, realističniju formu. Blage stilizacije lagano nestaje, raste realističnost u tretmanu, kako mrtvih, tako i živih likova, a uz stalne sive tonove čija je nadahnuta upotreba zaštitini znak serijala od samog početka, Edlard počinje da sve više koristi jake senke, pa samim tim i jake crne površine, što stripu dodaje jedan novi, jeziviji šmek.

Walking Dead je interesantan, inteligentan i nadhnut takmac filmovima strave i užasa koji ovih dana niču kao iz voda u Americi, ali i širom sveta, uprkos tome - ili možda upravo zato - što je strip.

Cutter: *The second act is called "The Turn". The magician takes the ordinary something and makes it do something extraordinary. Now you're looking for the secret... But you won't find it, because of course you're not really looking. You don't really want to know. You want to be fooled. But you wouldn't clap yet. Because making something disappear isn't enough; you have to bring it back. That's why every magic trick has a third act, the hardest part, the part we call "The Prestige".*

THE PRESTIGE, J. Nolan, C. Nolan, C. Priest

Prema mom iskustvu, pripovedači se dele na mađioničare i čarobnjake. I jedna i druga grupa odlično zna da korice ne otvara ništa drugo do čitačeva želja da se doživi nešto specijalno, nesvakidašnje... Magično. Jer to je ono što prave, dobre priče rade - voljebno uvlače čitaoca u svoj svet i za njim zatvaraju vrata brigama, obavezama i problemima koje je tamo negde ostavio. Dok traje priča, ona prava, dobra priča, čitalac im se neće vratiti, ma koliko su pre njenog početka bile velike i ozbiljne - a šta je to, ako ne čista magija?

Koja je razlika, onda, između Mađioničara i Čarobnjaka? U tome što se Mađioničar oslanja na trikove. Neću reći da mađioničari među pripovedačima ne umeju da često stvore i pravu magiju, ali... Recimo to ovako - Mađioničar je showman. On ima zakazane predstave za koje je plaćen a ljudi odvajaju s mukom zarađen novac za ulaznicu u želji da dožive nešto specijalno, nesvakidašnje... Magično. Zato, kad inspiracija posustane, muza začuti i priča prestane da se odmotava, Mađioničar koji i te kako dobro zna da šou mora

Piše: Marko Stojanović

TRICK OR TREAT

STRIPOVANJE 28

da se nastavi bez obzira na sve, poseže za svojom vrećom trikova. On je uvek spreman - Mađioničar odlično zna svoju publiku i svoje obaveze, a boga mi i svoj zanat. Mađioničar, dakle, ima trikove na koje uvek može da se osloni, oprobane načine da kupi vreme i da premosti trenutke istinske čarolije veštim zahvatima - Mađioničar zna koji će početak najbolje da upeca čitaoca, kako da ga potom najlakše i najefikasnije namota kroz priču, koliko može da bude zagonetan, koliko mora da bude jasan, koliko sme da se igra čitačevim očekivanjima...

Čarobnjak ne koristi trikove. Ne poseže za njima zato što ih ne zna, a ne zna ih iz najboljeg mogućeg razloga... Naime, ne trebaju mu - on na svojoj strani ima magiju. Možda zato što je ne izrabljuje, Čarobnjaka muza ne izdaje. Kad god posegne za njom, što i nije tako često, jer on nema zakazane nastupe, čarolija je tu... Trikove doživljava kao prevare - Čarobnjak, za razliku od Mađioničara, ne izvodi magiju, on je živi. Čarobnjak ne poznaje konvencije i standarde jer ne želi da ih zna, jer neće da ih nauči... Pisanje za njega nije zanat, već umetnost. Budući da je zanat po svojoj definiciji okrenut spolja a umetnost unutra, Čarobnjaka nije briga za publiku i da li će je privući, zadovoljiti, zadržati - jedina publika do koje mu je stalo je on sam.

Kako raspoznati ko je Čarobnjak a ko Mađioničar, kako razaznati stvarnost od iluzije - nije li, najzad, sve to neka vrsta magije?

U suštini, propuštanje kroz sito je prosto. Svaka viđena čarolija koja se da rastaviti na delove i

ponovo sastaviti a da fercera, nije ništa drugo do trik. Trikovi se uče, trikovi se kradu. To što je trikove moguće ponoviti, samo znači da je Mađioničara moguće odžepariti. Čarobnjaka, na žalost ili na sreću, nije. Kad se radi o onome što čini Čarobnjak (i što čini Čarobnjaka), te se čini mogu rastavljati i sastavljati u nedogled bez ikakvog efekta... Magične su samo u njegovim rukama. Dalje, čarobnjak piše iz stomaka i tu njegovo pisanje i pogađa - u stomak, čiji smo svi do jednog ponosni vlasnici. Da, mi svi takođe imamo i glavu (iz koje i za koju piše Mađioničar), ali, budimo iskreni, koliko je nas zaista i koristi? Stomak, pak, ima mnogo univerzalniju upotrebu, i zato je Čarobnjak u većitoj prednosti nad Mađioničarem - mi ne znamo da je čarobnjakovo pisanje dobro, mi to osećamo. To jednostavno nije stvar intelekta već instinkta. Na kraju, svaka Čarobnjakova čarolija je različita, jedinstvena, dok sve Mađioničareve predstave posle izvesnog vremena počinju da liče jedna na drugu. Mađioničareva vreća trikova, na njegovu žalost, nije kesa bez dna iz bajke - da jeste, to bi njenog vlasnika činilo Čarobnjakom a njegove trikove istinskom magijom...

Kakve veze sve ovo ima sa Darkom Perovićem? Pa, Darko je svakako pripovedač i nikako nije Mađioničar. Prepustiću vam da sami odgonetnete šta to čini strip-album u vašim rukama - siguran sam da će glava na kraju potvrditi ono što vam stomak otpočeka govori...

Nordijska mitologija i mašta Stena Lija i Marvel komiksa dovela je do stvaranja još jednog superheroja stripa u 60-im godinama prošlog veka. Legenda kaže da su autori želeći da kreiraju lik snažniji od najsnažnijeg, došli na ideju da to ne bude čovek, već bog. Tako se došlo do nordijske mitologije i Tora (Thor), Boga groma i munje, najstarijeg sina vladara svih bogova, Odina; on je jači od svih ljudi i bogova, a upotrebljava i neke magične predmete, pre svih čekić Mjolnir. Strip serijal otpočeo je 1962. godine u okviru 83. broja „Journey into Mystery“. Sten Li je scenaristički osmislio priču i likove. U tome mu je kasnije od bitnije pomoći bio Lari Liber, dok je kao crtač potpisan Džek Kirbi. Kasnije su se ekipe menjale, ali uvek uz odobrenje Marvel komiksa. Na početku serijala Tor je imao i tajni identitet u liku Donalda Blejka, ali je označavan i kao Bog groma, Odinov sin, Gospodar Asgarda. U našoj zemlji su štampana i kolorisana i crno-bela izdanja ovog popularnog stripa, koji je novi zamajac u svetu doživeo u ranim devedesetim godinama prošlog veka. Paralelno sa egzistencijom u stripu, Tor se pojavljivao i kao guest-star u Marvelovim animiranim serijalima, da bi pravu kinematografsku ekranizaciju doživeo tek ove godine u istoimenom dugometražnom igranom filmu Keneta Brane. Brojna scenaristička ekipa - Ešli Miler, Zak Stenc i Don Pejn potpisani su kao scenaristi, ali su im u kreiranju priče, na osnovu originalnih Marvelovih sižea, pomagali Mark Protošević i Džej Majkl Strazinski - pokazuje da se ovom projektu pristupilo maksimalno ozbiljno i da Paramount kao producent i Marvel komiks kao nosilac autorskih prava za strip, ništa nisu želeli da prepuste slučaju. Film je do sada zaradio preko 170 miliona dolara na američkom Boks ofisu, a u naslovnoj ulozi pojavljuje se zvezda u

Multimedijski superheroji (30): Thor

MOĆNI RATNIK ASGARDA

Piše: Dejan Dabić

usponu Kris Hemsvert (koji je bio na rigoroznom režimu ishrane i podvrgnut ozbiljnim fizičkim treninzima da bi se spremio za ulogu). Značajne uloge pripale su i Entoniju Hopkinsu koji igra Torovog oca, Odina, kao i aktuelnoj oskarovki, Natali Portman koja tumači lik Džejn Foster, mlade naučnice, u koju će se glavni junak zaljubiti nakon što ga otac protera sa Asgarda na Zemlju kao nedostojnog. Tora upoznajemo još kao malog dečaka koji iskazuje srčanost, za razliku od svog adoptiranog brata Lokija, koji će kasnije postati njegov najveći neprijatelj. Kao prvorodeni sin, Tor bi trebalo da nasledi oca, ali zahvaljujući svom temperamentu nije u stanju da ga posluša kada ga savetuje da „mudar kralj nikada ne želi rat, iako uvek mora da bude spreman za borbu“, napada Jotunhajn i njihovog vladara, čime će prekršiti mir devet carstava i postati nedostojan Mjolnira, „moćnog čekića koji je iskovan u srcu umiruće zvezde, čijoj moći nema ravna ni kao oružju uništenja, ni kao alatu za gradnju“. Zanimljivo je da je za režiju „Tora“, najpre bio

predviđen Metju Von, koji je u međuvremenu režirao najnoviji film iz serijala X-Men, ali mu je ugovor istekao, pa je pozvan glumac i reditelj Kenet Brana, poznat po odličnim kinematografskim tumačenjima Šekspirovih dela. Bilo je raznih spekulacija o tome ko bi mogao tumačiti lik Moćnog Tora na filmu, pa su u jednom periodu kandidati bili i Bred Pit i Danijel Kreg, da bi izbor pao na Hemsverta, mada je i kasniji tumač glavnog antagoniste u filmu, Lokija, Tom Hidlstoun, takođe bio u igri. Kenetu Brani najveći izazov bilo je povezivanje Asgarda i savremene Zemlje: „Stvar je u pronalaženju okvirnog stila, palete boja, tekture i količine pokreta kamere što proslavlja i izražava razlike u tim svetovima... Kombinacija primitivnog i sofisticiranog, starog i modernog...“ Ni u ovom filmu, kao ni u drugim ekranizacijama sopstvenih stripova, Sten Li nije odstupio od hičkovskog pojavljivanja. Ovoga puta pojavljuje se kao vozač kamiona koji pokušava da izvuče Mjolnir iz zemljinog kratera.

Prequel, sequel ili reboot? Novo vreme sa sobom nosi i novu terminologiju, ali ono što je u ovom slučaju daleko važnije, pred nama je napokon jedan odličan film nadahnut stripovskim nasleđem kuće Marvel. A dosta je vreme prošlo od „Blade” poduhvata.

„X-Men: Prva klasa” je izvanredan film i tu činjenicu ne može da u zasenak baci ni terminološka dubioza sa samog početka ovog teksta, baš kao ni vesti o nešto suzdržanijoj reakciji bioskopske publike s one strane Atlantika (film tamo prolazi „samo” umereno dobro).

Matthew Vaughn je prešao dug put od sekundanta (i producenta, pa i kuma!) Guya Ritchija do traženog rediteljskog imena u holivudskoj A ligi. Ruku na srce, taj status je pošteno zaslužio. Njegov ostrvski debi „U vrtlogu zločina” i dalje slovi kao vrlo dobro ostvarenje i jedan od ponajboljih britanskih gangsterskih filmova novijeg kova. Američki prvenac „Zvezdana prašina”, po literarnom predlošku Neila Gaimena, bio je sasvim zadovoljavajuće delo koje je jasno i glasno potvrdilo Vaughnovu spremnost za zamašnije zahvate i ambicioznije nelokalne produkcije, a mnoge je oduševio vanserijskim „Kick-Ass” lane.

Prva dva dela X-ljudi zastali su na putu ka odličnom filmu, a upravo to i ništa manje se očekivalo od Bryana Singera. Treći deo („Poslednje uporište”) u režiji Gavina Wooda, pak, zatekao je publiku i kritiku svojim neočekivanim B štimungom i brzopoteznošću, te je, premda je reč o uspešnom ostvarenju, sazrelo vreme za ozbiljan remont. Vaughn kome je, inače, nuđena režija „Poslednjeg uporišta” viđen je kao čovek promene.

Ta očekivanja su, sada je to posve jasno, bila sasvim opravdana, jer se ovaj film već u prvoj četvrtini ne nametne samo kao ozbiljni kandidat za najkvalitetniji naslov u okviru serijala, već i kao jedan od najboljih repertoarskih filmova tekuće godine. Vaughn X-ljudima daruje spoj veštine, ambicioznosti i zavodljivosti, i upravo to ga čini sjajnim filmom. „X-men: Prva klasa”, iako izmešteni u šezdesete godine prošlog veka, lako komuniciraju sa ovovremenskom publikom, namećući se i kao uzor za buduće adaptacije stripom nadahnutih filmova i smišlenih bioskopskih naslova koji ničim ne vredaju dostojanstvo i pamet publike još uvek rade da plate za bioskopsku ulaznicu. Šta više, moglo bi se bez imalo preterivanja ustvrditi da ovako sročeni X-ljudi tačnije odražavaju samu suštinu ovog strip-serijala.

Vaughn preuzima Singerovu nit kojom je potencirao princip drugosti i usamljenosti usled manjinske stigme, ali umesto hladnog i

Piše: Zoran Janković

X-MEN: PRVA KLASA

X-MEN: FIRST CLASS

Režija: Matthew Vaughn

Uloge: Michael Fassbender, James McAvoy, Jennifer Lawrence, Kevin Bacon, Rade Šerbedžija

pomalo ciničnog tona prethodnika, Vaughn se odlučuje za sasvim primerenu emocionalnost koja se potom pokaže kao pravi ključ za bavljenje ovim (u suštini) opštim mestom i mnogo puta viđenom postavkom u svetu kako stripa, tako i filma. Sa jasno i nepatvoreno postavljenim emocionalnim utemeljenjem Vaughnovi X-ljudi mogu da sigurnijim hodom krenu put pokušaja integracije ili izolacije sa osvetničkim pobudama.

Na tom planu u značajnoj meri pomaže i izmeštanje sveta X-ljudi u hladnoratovske šezdesete gde dimenzija te pomalo naivne psihološke postavke i emocionalog disbalansa nalazi srećniji i prirodniji habitat. Naime, odrastanje se čini svrsishodnijim u svetu jednostavne polarizacije i početnih faza

potrage za zajedničkim neprijateljem. Sasvim u skladu sa tim je verna i odmerena stilizacija koja će, sasvim prirodno, imajući u vidu obilje naprava i moćnih oružja, probuditi asocijaciju na ranije naslove iz serijala o Jamesu Bondu (serijala koji je u ovoj poslednjoj inkarnaciji znatno izmenio svoju konstituciju, ali o tom nekim dugim povodom).

Osim toga, Vaughn ovu višekraku priču, gotovo pa društvenu hroniku vodi sa lako приметnom lakoćom. Njegova naracija je pregledna, akcioni segmenti maštoviti i upečatljivi, a naracija lišena svih stranputica i viškova. Vaughn pri tom očitava dosta mudrosti i sigurnosti u profilisanju likova koji, ojačani zrelih glumačkim kreacijama, lako pronalaze put ka emotivnoj reakciji publike, što ovaj deo X-ljudi dovodi u ravan sa najefektnijim naslovima iz crowd-pleasing prominijencije, a publiku do potrebe za glasnim ispoljavanjem ushićenja.

Lako je i, reklo bi se, razumno brzo kapitulirati pred ovakvim pogotkom u sam centar mete. Baš kao što je Matthew Vaughn pametno odlučio da ovaj svoj film potpuno liši ironije i bilo kakvog drugog postmodenog prenemaganja, za gledaoce bi bilo najbolje da u ovom slučaju dignu ruke od cinizma i prateće mu neverice i naprosto uživaju u filmu koji je, ostajući veran stripu kao izvoru, ipak prvenstveno film, ozbiljno osmišljen, značaki sproveden u delo, a uz to i delo koje najavljuje, sada tu nema prostora ni za kakvu sumnju, istinski velikog autora.

Piše: Đorđe Bajić

BELI LAVOVI

Režija: Lazar Ristovski

Uloge: Lazar Ristovski, Gordan Kičić, Hristina Popović, Vuk Kostić, Monika Kiš, Mira Banjac, Nikola Simić

Ohrabren glumačkim uspesima koje je ostvario pod vođstvom Gorana Markovića, Gorana Paskaljevića i Emira Kusturice, Lazar Ristovski je 1999. godine debitovao kao reditelj „skrojivši“ krajnje problematično „Belo odelo“. Deceniju i kusur kasnije, u bisokope stiže njegova druga režija – još jedna potvrda da bi Ristovskom bilo bolje da se drži glume. Naime, odavno se nije dogodilo da jedno domaće ostvarenje naiđe na tako zdušne i nepodeljene pokude. Začutili su čak i dežurni apologeti. To ne treba da čudi. U oštroj konkurenciji, „Beli lavovi“ uspevaju da se probiju u sam vrh liste najlošijih i najnepotrebnijih srpskih filmova XXI veka.

Iako je prvobitno najavljeno da će film biti snimljen po scenariju iskusnog Gordana Mihića, brojne izmene su na kraju dovele do toga da Ristovski bude potpisan kao glavni scenarista, dok je Mihić naveden kao autor priče po kojoj je nastao film. Mnogo toga je ugurao u sat i po „Belih lavova“, ali ništa što bi se moglo nazvati preterano smislenim i vrednim pažnje.

Koncept je jasan posle prvih 10-15 minuta. Da bi preživeli, ljudi se snalaze kako znaju i umeju. Reditelj (Gordan Kičić) snima svadbe i radi kao striper (!), operaska pevačica (Hristina Popović) peva po kućama, profesorka (Monika Kiš) pokazuje svoje bujno poprsje za novac („utvrđeno je da muškarac koji dnevno gleda po 10 minuta velike i lepe ženske grudi luči hormone koji mu produžavaju život“)... Sve to dok kriminalci (glavnog glumi Vuk Kostić ofarban u plavo kako bi ilustrovao moto – „promeni boju kose – promenićeš život“) uživaju u raskoši zgrnutoj na tuđoj muc. Glumci, počevši od Ristovskog pa na dalje, preglumljuju do te mere da u čitavom filmu ne postoji jedan jedini uverljiv lik sa kojim možemo saosećati. Umesto toga, velikim ekranom defiluju karikature koje nisu čak ni simpatične.

„Beli lavovi“ pokušavaju da sede na dve stolice: da budu angažovani i da zabave. Ne uspevaju ni u jednom ni u drugom naumu. Društveni komentar ne funkcioniše, a stalno koketiranje sa pučkom komedijom srozava film još niže. Ono što preostaje jeste niz labavo povezanih segmenata koji su „obogaćeni“ napadnim i nevešto osmišljenim product placement momentima u kojima defiluju privatni fakulteti, banke i mlekare. Verovatno i sam svestan da mu je film šupalj, Ristovski je pokušao da golotinjom zamaže oči, ali ta taktika na duže staze nije uspevala da pokaže dobre rezultate. Gospođica Kiš na svakih ftrtalj sata pokazuje svoj zaista impresivni gruni koš, ali i to posle izvesnog vremena postaje repetitivno i, verovali ili ne, zamorno. Dve tačke striptiza u kojima nastupa Gordan Kičić (drugi put potpomognut jednom veoma zgodnom crnkom) izmamiće, iz ovog ili onog razloga, poneki osmeh i uzdah, ali to je premalo da bi se film spasao od potpunog debakla. U trenutku kada se na ekranu pojave Mira Banjac i Nikola Simić u ulogama ostarelih Boni i Klajda, mast je već otišla u propast. Spoznaja da se film kad-tad mora završiti, postaje jedina slamka spasa za

koju gledalac može da se uhvati.

Ristovski u „Belim lavovima“ pokušava da igra na sigurno, pa kopira autore u čijim je filmovima glumio. Za početak, Želimira Žilnika. Ristovski je igrao glavnu ulogu u Žilnikovom ostvarenju „Kako se kalio čelik“, sa kojim „Beli lavovi“ dele brojne tematske sličnosti, među koje spada i društveni komentar o kolapsu starog sistema vrednosti. U oba slučaja imamo priču o problemima radničke klase u novom poretku. Sa ovom okvirnom idejom na umu, Ristovski gradi svoj film. Ali Ristovski nije Žilnik. Ni blizu. Za razliku od Žilnika koji u svojim filmovima uspeva da na ubedljiv način ukaže na društvene probleme, u „Belim lavovima“ nema ni trunke iskrenosti. Sve je potpuno iskonstruisano, lažno do srži. Ristovski u „Belim lavovima“ želi da se predstavi kao „čovek iz naroda“ i postavi se na čelo revolucije, ali mu tonikako ne polazi za rukom. Takođe, ne može se zaobići poređenje sa Kusturicom. I zaista – film pokušava da evocira prepoznatljivo Kusturićino „rastrojstvo čula“ koje je eskaliralo pre nekoliko godina u „Zavetu“. Ima tu derta, šenlučenja, busanja u grudi, prenaplašene erotike... Groteskno i nadrealno prožimaju film od prvog do poslednjeg kadra. Opet, dok Kusturica čak i u najslabijim ostvarenjima ponudi dostojanstven nivo izrade, pokušaji Ristovskog da napravi film se svode na megalomaniju bez pokrića.

U želji da bude alfa i omega projekta, Ristovski je na sebe preuzeo kompletan teret produkcije: on je scenarista, producent, reditelj i glavni glumac. Kao rezultat dobijamo film koji je poseduje krupne probleme u svim svojim segmentima. Umesto da nas rikom i snažnim ugrizom prenu iz katatonije, „Beli lavovi“ Lazara Ristovskog su samo još jedna krstača na groblju loših srpskih filmova.

Piše: Zoran Janković

NEPRIJATELJ

Dejan Zečević, najproduktivniji i žanrovskom poimanju filma možda i najbliži srpski reditelj, našao se svojim ovogodišnjim radom u čudnoj poziciji. Naime, „Neprijatelj“ nije bio dovoljno snažan mamac za bioskopsku publiku (film se nije približio ni cifri od 10.000 gledalaca), dok je ono malo kritičara koji još uvek u sebi nalaze snage da prate srpski film, dosta mlako i bez imalo ushićenja reagovala na ovo delo. Bez obzira na navedeno, negde već posle isteka prve rolne postaje evidentna činjenica da je pred nama najzreliji Zečevićev rediteljski rad dosad.

Što se same gledanosti tiče, razloge za slabiji odziv bioskopske publike (nakon uspešnog premijernog prikazivanja u finišu FEST-a) treba potražiti u dosta nenadahnutoj i, čini se, pogrešno usmerenoj marketinškoj kampanji distributera, te očiglednom zamoru ovdašnjeg gledateljstva kada su u pitanju ratne/poratne priče. Kada je kritika u pitanju, „Neprijatelj“ se našao na ne tako retko osvajanoj teritoriji za srpski film - između retkih istinski odličnih ostvarenja (kakav je, recimo, „Život i smrt porno bande“ Mladena Đorđevića), sa jedne, i daleko češćih kataklizmički loših filmova sa druge strane (npr. „Plavi voz“ Janka Baljka, „Kao rani mraz“ Đorđa Balaševića, „Ma, nije on takav“ Miroslava Petkovića...). Po gore navedenom usudu „Neprijatelj“ se donekle rimuje sa sada potpunom skrajnutom „Hitnom pomoći“ Gorana Radovanovića.

Dejan Zečević jeste verzirani rutiner koji dobro poznaje suštinu filmskog zanata i izvodljivost pravljenja iole zahtevnijeg filmskog dela u ovdašnjem neospokojavajućem i ograničavajućem kontekstu, što ne znači da je čudotvorac koji može tek tako da pobedi i zauzda derivativnu suštinu scenarističkog predloška. Naime, scenarista (takođe, mnogoprisutni) Đorđe Milosavljević je još jednom dokazao tačnost reputacije strastvenog kompilatora već viđenog koja ga prati još od prvih radova. U konkretnom slučaju, problem nastaje u koliziji namera reditelja i scenariste. Zečević se, to je posve očito,

Režija: Dejan Zečević
Uloge: Aleksandar Srećković, Vuk Kostić, Slavko Štimac, Ljubomir Bandović, Tihomir Stanić, Marija Pikić, Dragan Marinković

opredelio da se dosta glasno i jasno obrati strastvenim filmofilima (kakav je i sam), dok je scenarista Milosavljević, pak, posegnuo za isuviše lako prepoznatljivim i čak opštepoznatim nadahnućima pri osmišljavanju i izradi scenarija, a pominjani filmofili ipak očekuju nešto više osobenosti i odvažnosti. Otud i snažan i brzopotezni utisak derivativnosti koji u zasenak na mahove baci i upadljive kvalitete filma u celini. „Neprijatelj“ tako stoji kao melanž „Katanca za bol“ Katryn Bigelow, Dragojevićevih „Lepih sela...“, Karpenterovog „Stvora“ (čiju matricu previše upadljivo i dosta doslovno prati), Parkerovog

„Anđeoskog srca“, „Session 9“ Breda Andersona, a u ravni apsurdnog tona priče mogu se prepoznati uticaji i tragovi književnog remek dela „Tatarska pustinja“ Dina Bucatija.

Ovo izobilje uticaja uzrok je i donekle neekonomičnosti priče (film je predug, a tu je praktično i čitav jedan segment priče koji se lako dao štrihovati) i dramaturških potklizavanja. Grupa vojnika biva zatočena u napuštenoj kući jer su okruženi neistraženim i neobebeženim minskim poljem, ali scenarista nedovoljno često podseća na tu opasnost i dimenziju priče. Problem predstavlja i spremnost junaka da pojavu šejtana/satane/đavola uzmu praktično zdravo za gotovo, što je neubedljiva reakcija čak i u filmsko-apsurdnom kontekstu.

S druge strane, ovo je svakako najzreliji i sa najviše ambicioznosti, usredsređenosti i veštine sproveden film u filmografiji Dejana Zečevića, autora kome su mnogo i često s punim pravom zamerali na ishitrenim rediteljskim zahvatima. Uprkos pobrojanim manjkavostima, „Neprijatelj“ ostavlja utisak dostojanstvenog ostvarenja koje funkcioniše kao koherentna, smisljena i dovoljno intrigantna celina, a valja pohvaliti i kreacije gotovo svih iz glumačkog ansambla. U prvom redu, pohvale zaslužuju sveža lica Aleksandra Srećkovića i Marije Pikić, a iznenađujuće smirenu i primerenu glumu prikazuju i Vuk Kostić i Dragan Marinković (koji, doduše, skliznu u svoj manir prenaplašene, bučne i iritantne afekcije u scenama monoloških razračunavanja sa ostalim akterima). „Neprijatelj“ tako luta u nekakvom međuprostoru zanimljivog i nedorečenog dela, filma koji u sebi očitava potencijale za ipak kvalitetnije delo nego što jeste, a Zečević se konačno potvrđuje kao autor uz čije se ime bez mnogo relativizacija može pridodati i atribut „ozbiljan“. Ipak, „minsko“ polje koje ga trenutno okružuje zahteva više umešnosti i suptilnosti pri odabiru narednog projekta i barem primetno više fokusa i daha pri radu sa scenaristima i predočenim scenarijima.

Piše: Dejan Dabić

SLIKAR ŽUDNJE

Vim Venders - retrospektiva povodom šezdeset petog rođendana

Jedan od najvećih živih evropskih i svetskih reditelja, Vilhelm Ernst Venders, autor kulturnih filmskih ostvarenja: „Nebo nad Berlinom“ (1987) i „Pariz, Teksas“ (1985), prošlog leta napunio je šezdeset pet godina. Tim povodom Geteov institut napravio je vrlo reprezentativan izbor njegovih jedanaest filmskih ostvarenja nastalih u periodu od 1973. do 2005. godine. Iako nije reč o klasičnoj retrospektivi, već više o nekoj vrsti omaža bogatom kinematografskom opusu slavnog nemačkog reditelja, jasno je da su ostvarenja, kao što su „Alisa u gradovima“ (1974) ili „Stanje stvari“ (1982) odlični reprezentanti duha Nemačkog novog filma (čiji su najistaknutiji predstavnici, uz Vendersa, bili Rainer Verner Faszinger, Verner Herzog i Folker Schlöndorff), na isti način na koji su već pomenuti „Pariz, Teksas“ i „Nebo nad Berlinom“ bili međaši centralnog dela Vendersovog stvaralaštva, a „Braća Skladanovski“ (1995) i „Kad prošlost zakuca“ (2005) – karakteristični primeri poznije Vendersove faze u kojoj dominiraju setne posvete umetnicima i umetnosti.

Na ovogodišnjem Berlinalu, premijerno je prikazan najnoviji Vendersov film, dugometražno dokumentarno ostvarenje „Pina“, posvećeno Pini Bauš i njoj baletskoj trupi. Ovaj film urađen je u 3D tehnici, čime je Venders nastavio da prati moderne tehnološke tokove kada je reč o filmu i vizuelnim umetnostima uopšte (setimo se da je među prvima ispitivao mogućnosti snimanja digitalnom kamerom u oblasti dugometražnog igranog filma), na opšte odobravanje akreditovanih kritičara i izveštača sa berlinskog festivala. Posebnu zanimljivost u realizaciji ovog filma predstavlja činjenica da je Venders pripremu započeo sa Pinom Bauš, ali pre nego što je snimljen ijedan kadar velika umetnica je preminula, pa je čitav projekat doveden u pitanje; trupa Pine Bauš uspela je, međutim, da ubedi Vendersa da istraje u realizaciji filma, što je rezultiralo premijerom na Berlinalu.

U okviru Vendersove retrospektive povodom šezdeset petog rođendana obuhvaćeni su, po mišljenju nemačkih filmskih kritičara koje je angažovao Geteov institut, svi značajniji naslovi iz njegove rane faze, izuzimajući „Golmanov strah od penala“ (1971/72) sniman po istoimenom romanu Petera Handkea ili „Pogrešnih poteza“ (1974/75), drugog dela svojevrsne road-

movie trilogije koja je započeta „Alisom u gradovima“, a završena „Kraljevima puta“ (1976).

Najranije snimljen Vendersov film koji je prikazan bio je „Skerletno slovo“ (1973), nastao po istoimenom romanu Natanijela Hotorna. Većina filmofila gledala je verziju Rolanda Džofea iz 1995. godine sa Demi Mur, dok je ova verzija sa Sentom Berger u glavnoj ulozi, izuzetnom fotografijom snimatelja Robija Milera i muzikom Jirgena Knipera, ostala pomalo nezasluženo u senci drugih Vendersovih filmova. U XVII veku u Salemu mladu Hester Prin stavljaju na stub srama primoravajući je da nosi skarletno slovo, jer je preljubnica i ima vanbračno dete. Godinama ona odbija da otkrije ime detetovog oca...

Iz već pomenute trilogije road-movie filmova prikazani su „Alisa u gradovima“, jedan od prvih Vendersovih nesumnjivih uspeha među nemačkim filmskim kritičarima čiju je nagradu i dobio, i „Kraljevi puta“, lauret nagrade Međunarodnog udruženja filmskih kritičara i novinara - Fipresci na festivalu u Kanu. „Alisa u gradovima“ sa Ridigerom Foglerom, koji je kasnije bio jedan od Vendersovih omiljenih glumaca, govori o nemačkom književniku koji upoznaje mladu Nemicu i njenu malu kćerku Alisu, koja mu sticajem okolnosti biva poverena na kratkotrajno čuvanje, pa se između njih razvije prisni prijateljski odnos. Mnogi ovaj film označavaju kao evropsku varijantu čuvenog filma Pitera Bogdanoviča „Mesec od papira“ sa Tejtum O' Nil kao dečjom glumačkom zvezdom, pri čemu neki kritičari ovom filmu daju prednost; paradigmatična je ocena filmskog kritičara Miroljuba Stojanovića da je Venders „izmenio tokove modernog filma jedinstvenim, neponovljivim filmskim rukopisom i do sada najradikalnijom implementacijom tekovina popularne kulture u tkivo akademske matrice“. Od filma „Alisa...“ je to naročito vidljivo (Filip čak i pita u jednom trenutku: „Da li voliš rokenrol?“), da bi vrhunac doživelo u „Do kraja sveta“ (1991), filmu koji nije obuhvaćen retrospektivom, a koji predstavlja jedan veliki avanturistički džuboks u kojem su skupljene dve najveće Vendersove pasije - putovanja i r'n'r.

U filmu „Kraljevi puta“ pojavljuje se i eminentni nemački kritičar Hans Cišler koji igra Bruna, pa je to i jedna vrsta omaža koji Venders čini umetnosti „pokretnih slika“, a koji kulminira u „Braći Skladanovski“ (1995), začudnoj kombinaciji dokumentarne

rekonstrukcije, animirane i igrane fature, kao neponovljiv eksperiment koji je ostvario sa svojim studentima na Filmskoj akademiji u Minhenu, u čast pionira nemačkog i evropskog filma. Od programskih filmova, u okviru „Edicije Venders“ (kako je glasilo prvobitni naziv revije), izdava se i „Hotelska soba 666“, srednjemetražni dokumentarac nastao za vreme Festivala u Kanu, kojim je Venders pokušao da uz pomoć svojih istaknutih kolega Godara, Hercoga, Fazbindera, Spilberga, Antonionija... pronađe odgovor na pitanja kakva je budućnost bioskopa i u koliko meri televizija i video menjaju navike gledalaca.

Vendersovi najpoznatiji i najbolji filmovi, razumljivo je, izazvali su najveću pažnju filmofila. To, u prvom redu, važi za „Pariz, Teksas“ (1984), dobitnika Zlatne palme u Kanu, film koji je kombinacija drame, melodrame i road movie-ja, o čoveku koji sa sinčićem kreće u potragu za dečakovom majkom. Ne zna se šta je u ovom remek-delu bolje: muzika Raja Kudera, kamera Robija Milera, montaža, takođe vernog saradnika, Petra Pržigode ili sjajni glumci Hari Din Stenton, Nastasja Kinski, Din Stokvel i dečak Hanter Karson. Naravno, tu je i „Nebo nad Belinom“ (1987) koji je, ako ne najbolji, nesumnjivo Vendersov najkulniji film, gde su se ponovo spojile kreativne energije velikog reditelja i Petera Handkea, velikog pisca, koji je koscenarista, mada je ceo film prožet i lirikom Rajnera Marije Rilkea, uz neizbežne stare saradnike Knipera i Pržigodu i fascinantnu crno-belu fotografiju izvanrednog francuskog snimatelja Anrija Alekana. Anđeli koji bdiju nad gradom i stanovnicima podeljenog Berlina, sve dok se

jedan od njih ne zaljubi i ne počne da oseća sve čari smrtnog života, definitivno su učvrstile Vendersa u kategoriju reditelja koji na filmski neponovljiv način govore o žudnji. Zato ga je u jednom nadahnutom eseju u NIN-u, nezaboravni filmski kritičar i televizijski autor Nebojša Đukelić, nazvao slikarom žudnje.

Vrlo značajna ostvarenja u ranom Vendersovom opusu i njegovi značajni uspesi, jedan festivalski, a drugi gledalačko-filmofilski, takođe su obuhvaćeni retrospektivom - „Stanje stvari“ (1982), dobitnik Zlatnog lava u Veneciji, o filmskom producentu kojeg juri mafija i „Prijatelj iz Amerike“ (1977), ekranizacija romana Patriše Hajsmi, Riplijeve igra, o smrtno bolesnom čoveku koga mafija unajmljuje da bi izvršio ubistvo (mada je ovaj film dobio i nekoliko nacionalnih nemačkih nagrada).

Na kraju, izbor je obuhvatao i filmove-omaže, jedan gradu Lisabonu, portugalskoj muzici i nemom filmu - „Lisabonska priča“ (1994) i drugi, uslovno bi se moglo reći, film iz novije faze Vendersovog stvaralaštva - „Kad prošlost zakuca“ (2005) - o holivudskoj zvezdi koja živi od stare slave.

Nesuđeni lekar (studirao je medicinu, a i potiče iz lekarske familije), pa potom filozof i slikar, u Parizu se, gde je radio kao graver u jednom ateljeu, definitivno zarazio filmom, odlazeći redovno u Kinoteku Francuske kojom je tada upravljao čuveni Anri Langloa, kojem je Venders i posvetio „Prijatelja iz Amerike. Zatim se vratio u drugoj polovini šezdesetih u Nemačku i upisao Minhensku akademiju za film i televiziju, na sreću kinematografije i svih nas.

Piše: Đorđe Bajić

PIRATI SA KARIBA 4: Na čudnim plimama

Režija: Rob Marshall

Uloge: Johnny Depp, Penélope Cruz,
Ian McShane, Geoffrey Rush

Neke stvari su neizbežne pa tako svako novo leto donosi još jednu poplavu američkih blokastera. Za mesto u floti komercijalno najuspešnijih, izborio se četvrti deo sage o piratima sa Kariba. U pitanju je još jedan Disneyev visokobudžetni porodični spektakl za sve od 7 do 107 godina, populistički do srži, ali u pakovanju koje bi trebalo da zaintrigira i one zahtevnije. Imajući u vidu da se radi o četvrtom filmu iz serijala, nije bilo lako iscediti još koju kap iz drenovine. Imajući to u vidu, „Pirati sa Kariba 4: Na čudnim plimama“ predstavljaju jedno sasvim podnošljivo bioskopsko iskustvo – doduše, ne i mnogo više od toga.

Sve je počelo 2003. godine filmom „Prokletstvo Crnog bisera“. Usledili su nastavci: „Tajna škrinje“ (2006) i „Na kraju sveta“ (2007). Izvorna trilogija u režiji Gorea Verbinskog inkasirala je dve i po milijarde dolara, pa je četvrti deo bio neminovnost. Producent Jerry Bruckheimer i studio Walt Disney odlučili su da osveže serijal koji je već u drugom delu počeo ozbiljno da škripi, a u trećem prestao da bude zabavan. Za početak, odlučeno je da novi film bude snimljen u sve popularnijoj 3D tehnici. Zatim, zamenjen je reditelj. Umesto Verbinskog, za kormilo je doveden Rob Marshall koji je pre svega poznat kao koreografi reditelj uspešnog mjuzikla „Čikago“ (2002). Bez obzira što debi i druga dva bioskopska filma, „Memoari jedne gejše“ (2005) i „Devet“ (2009) nisu ukazivali da ima sklonosti ka akcionim spektaklima, Marshall se pokazao kao vrlo dobar izbor.

Scenaristički tandem Ted Elliott i Terry Rossio radio je i na izvornoj trilogiji, tako da se obreo u poznatim vodama. Glavna intervencija glede priče je novi odnos snaga među likovima. Ovo je prvi film bez Willa Turnera (Orlando Bloom) i Elizabeth Swann (Keira Knightley). Bez obzira što se u četvrtom filmu pojavljuju novi likovi, pre svih gusar Crnobradi (Ian McShane) i njegova kćerka Angelica (Penélope Cruz), „Na

čudnim plimama“ je film u kome je sve podređeno glavnom mamcu serijala – Jacku Sparrowu. Knightley i Bloom su odstranjeni kao preskupi i suštinski nepotrebni. Zato je Johnny Depp dobio honorar od 55,5 miliona dolara kako bi reprizirao ulogu – a uloženo se višestruko isplatilo. Nastaviti „Pirate sa Kariba“ bez njega bilo bi komercijalno samoubistvo. Prvobitno zamišljen kao epizodni lik, Sparrow je tokom serijala postao glavna atrakcija i to je u novom nastavku u potpunosti kapitalizovano.

Pored Deppa, u četvrtom delu se od veterana pojavljuje i Geoffrey Rush (kao Jackov takmac/saborac Barbossa) i još par epizodnih glumaca. Od pridošlica, pored McShanea i Cruzove, treba izdvojiti Engleza Sama Claflina i špansko-francusku glumicu Åstrid Bergès-Frisbey, koji predstavljaju svojevrsnu zamenu za Willa i Elizabeth. Doduše, mladi zaljubljeni par ovoga puta dobija mnogo manje prostora nego u prva tri filma. Da ne zafali romanse, ovoga puta se pobrinuo Jack Sparrow. Bez

obzira što se njihov prvi filmski poljubac dešava dok je dama maskirana u brkatog muškarca, burna ljubavna avantura Sparrowa i Angelice bi jednom za svagda trebalo da prekine naklapanja o piratovoj sklonosti ka istom polu (feminizirana Deppova interperetacija lika bila je izvor stalne frustracije i straha porodično nastrojenih čelnika studija Disney).

Zaplet se ovoga puta vrti, kao što je na kraju trećeg dela i najavljeno, oko potrage za mitskim Izvorom mladosti. Film počinje u Londonu i veoma brzo postaje adrenalinski tobogan u kome nema puno vremena za predah. Sparrow zapada iz jedne opasne situacije u drugu, da bi posle kopnenog uvoda ubrzo zaplovio ka glavnoj avanturi. Vrhunac filma predstavlja susret junaka sa jatom sirena čije su im suze potrebne kako bi mogli da izvedu ritual na Izvoru mladosti. Bez obzira što u prvi mah izgledaju bezopasno, zavodljive žene-ribe uskoro ispoljavaju svoju pravu prirodu. Sledi uzbudljiva akciona sekvenca na granici PG-13 rejtinga, koja se može ubrojati među uspešnije trenutke čitavog serijala.

Posle sirena, sledi put nizbrdo. Četvrti deo „Pirata sa Kariba“ je film koji do poslednjeg minuta održava visok stepen izrade, ali nema zbora da je u pitanju konfekcijski proizvod koji plovi dobro poznatim strujama. Činjenica da je film zasnovan na romanu Tima Powersa, „Na čudnim plimama“ iz 1987. godine (odnedavno dostupan i u srpskom prevodu), pružao je brojne mogućnosti. Scenaristi su odlučili da od Powersa preuzmu okvirnu priču o Crnobradom i potrazi za Izvorom mladosti, dok je sve drugo podređeno glavnom junaku i već postojećim šablonima koji su se ustalili u prva tri dela. Kao rezultat dobijamo film koji po kvalitetu svakako nadmašuje pretenciozan i pretrpan treći deo, ali ne uspeva da donese ništa suštinski novo.

Piše: Vladan Stojiljković

SPARTAK: KRV I PESAK...

Holivud i moćni TV kanali neumorni su u traženju novih tema i heroja i vrlo često posežu za istorijskim likovima koji su, iako dosta izrabljivani, i dalje pogodni za novu obradu. Tako je HBO, jedna od vodećih TV mreža na svetu, prikazala možda jednu od najboljih adaptacija na temu antičkog Rima koja i nosi ime večnog grada, kao i sagu o životu Henrika VIII, njegovim ženama i Engleskoj iz toga vremena, naslovljenu "Tjudorovi". Da bi mogle da pariraju HBO-u, i druge TV mreže su se upustile u slične poduhvate, pa je tako američka mreža "Starz television" počela da emituje seriju baziranu na liku tračanskog roba i najčuvenijeg gladijatora Spartaka iz jedne sasvim nove vizure. Spartak, koga su igrali od Kirka Daglase do Gorana Višnjića, sada je dobio sasvim novo izdanje iz "radionice" Stevena De Knighta, dobro poznatog po blokbuster serijama Smallville i Buffy the Vampire Slayer. On je kreirao lik Spartaka kao surovog borca gladijatorskih arena. Ušavši u jednu mitsku priču sa relativno nepoznatim australijskim glumcem Andy Whitfieldom, De Knight je bio u situaciji da, novim pristupom i modifikovanom pričom čija tema je, ne samo težnja za slobodom nego i surova borba, iskušenje, osveta, svojim delom stane rame uz rame sa ostalim serijalima. Veoma upečatljiv način prikazivanja borbi u areni, usporene sekvence, mlazevi krvi koji prskaju po hipnotisanoj publici, zvuk čelika i sečenje udova koji padaju u pesak između boraca, dovoljan su razlog za gledaočev rast adrenalina.

Prva sezona, koja je prikazivana od januara 2010. od kritike i nije dočekana sa oduševljenjem. Naročito su u oči upadale

slobodne scene seksa, raskalašnosti i raznih vrsta ubijanja i sakaćenja prikazivanih gotovo u detalje. Lik Spartaka iz serije opisan je istovremeno i kao ljudski i potpuno zverski. Priča počinje u planinama Trakije 70. godine p.n.e gde moćne legije pokušavaju da postave stegove Rima na udaljenim vrhovima Hema u nameri da pokore plemena Tračana koji tu dominiraju. U prvo vreme prihvativši savezništvo, Spartak i njegovi saplemenici bivaju uvedeni u zaveru, pobijeni i zarobljeni. Uz junaka, u ropstvo pada i njegova ljubav Sura, koja kasnije postaje glavni motiv opstanka Spartakovog. Procenjen kao borac i doveden u Batijatovu gladijatorsku školu u Kapui, suočen

Žanr: istorijska drama

Producent: Steven S. DeKnight i Sam Raimi

Režija: Michael Hurst, Rick Jacobson, Jesse Warn

Uloge: Andy Whitfield, Lucy Lawless, John Hannah...

sa Kriksusom, nemilosrdnim Galom, koji je vodeća figura u areni, Spartaku ne preostaje ništa drugo nego da postane mašina za ubijanje. Pred gledaocima se ređaju surove borbe, eksplicitno nasilje začinjeno eksplicitnijim scenama seksa, mišićava oznojena tela gladijatora koji danju služe u areni, dok su noću sluge svojih požudnih gospodarica. Udaljena od svoje istorijske faktografske namene, serija prikazuje surovi svet koji je okružen visokim zidovima arene u kojima su i ljudi i životinje jednaki, jedina reč koja se ovde ne priznaje je - milost.

Šest režisera je radilo trinaest epizoda prve sezone od kojih je svakako najpoznatiji Michael Hurst, novozelandski glumac, producent i reditelj koji je već radio na epskim serijalima "Xena: Warrior Princess" i "Hercules: The Legendary Journeys". Nije ni čudo što se Sam Raimi našao u producentskom timu pošto je na tim zadacima bio i u prethodno navedenim serijalima. Iako okarakterisana kao isuviše eksplicitna, u Nemačkoj je čak bila i zabranjena, serija je doživela veliku popularnost. Dosledno urađen sled priče koji lagano uvodi gledaoca u vreme pre Hrista, fotografija obogaćena dramatičnošću, moćni ratnici i borbe snimane iz neobičnih uglova, koreografija borbi u postavci čuvenog majstora borenja Pitera Dilon, koji je inače sarađivao i na serijalu Tjudorovi, trilogiji Gospodari prstenova i Hronici Narnije, dovoljan su garant kvaliteta borbenih scena koje su težište serijala. Sam tok i planove producenata poremetila je iznenadna bolest glavnog glumca Andy Whitfielda (reč je o vrsti raka krvi) tako da je druga sezona stopirana, a urađen je prequel Spartacus: Gods of the Arena, u kome je težište na usponu Batiatove gladijatorske škole. Druga sezona Krvi i peska očekuje se 2012. godine, a uloga Spartaka poverena je Liam McIntyru, mladom australijskom glumcu kome je verovatno najznačajnija uloga u HBO-ovom serijalu The Pacific. Ako bi vizuelno tražili analogiju Spartacusa, možda bi najpribližniji stil mogao da se vidi u čuvenom Jack Snyderovom i Frank Millerovom spektaklu "300", čiji vizuelni efekti daju na dramatičnosti epsko-istorijskih scena. Očigledna stilizacija kostima prisutna i kod jednog i drugog ostvarenja ima za cilj da ostavi što jači utisak na gledaoca na način približan uticaju grafičkih novela, koje su pomerile granice u umetnosti stripa. Brzi kadrovi, realistično približavanje atmosfere, jarke boje uz efikasno korišćenje senki i svetla, uz kvalitetan zvuk ostavljaju utisak spektakla u malom.

winter is coming
2010

Američka TV mreža HBO je još pre više od decenije vinula u nebo standarde TV produkcije svojim visokobudžetnim serijama i filmovima. Dovoljno je pomenuti "Band of Brothers", "The Sopranos", "Wire" i "Rome" koji su, svaki na svoj način, predstavljali presedan kada su u pitanju televizijski serijali. Najava da će HBO producirati seriju po motivima bestseler Džordža R. R. Martina "Igra prestola" praćena je velikim uzbuđenjem i ništa manjim očekivanjima. U pitanju je prvi deo jednog od najuspešnijih epsko-fantastičnih serijala današnjice koji ima hordu vernih fanova i veliki pop-kulturni uticaj. Sam serijal nazvan "Pesme leda i vatre" veoma je popularan i kod nas pa nije bilo nimalo čudno kada su po srpskim gradovima osvanuli bilbordi na kojima je Šon Bin, stežući dugi mač od valirijskog čelika sedeo na gvozdenom prestolu koji je predmet svih intriga i sukoba u knjizi. Producenti su se mudro odlučili da Bin igra Edarda Starka, kraljevu desnicu i gospodara Zimovrela jer je on već imao sličnu ulogu, Boromira u "Gospodaru prstenova", pa će to svakako biti predmet asocijacije kod publike. Još u vreme razvijanja projekta, "Igra prestola" je dobila nadimak "Sopranovi u Srednjoj zemlji", što nije ništa čudno jer iza svega stoji Tim Van Patten, čovek zaslužan upravo za sagu o mafijaškoj porodici iz Džerzija kao i za "Wire" i "Rome".

Radnja serije događa se u imaginarnoj zemlji Vesteros koju su ranije pokorili Targarjeni. Nakon poslednjeg, "ludog" kralja Erisa II Targarjena, na železni tron dolazi Robert Barateon uz pomoć Džejmija Lanistera - Kraljeubice, koji je bio pripadnik elitne kraljeve garde i brat Robertove žene Sersei. Pored porodice Barateon i Lanister glavni likovi su iz porodice Edarda Neda Starka, koji stoluju na severu zemlje. Ned Stark postaje kraljeva

desnica i tako postaje deo velikih intriga koje potresaju borbu oko prestola. Ned, kao čovek od vrline i časti, ne uspeva da se uklopi u iskvareni i moralno degradirani sistem koji vlada na dvoru i, nakon što otkriva veliku tajnu vezanu za kraljevog naslednika, pada kao žrtva zavere porodice Lanister. Sve to pokreće veliki rat u kome će se sukobiti Lanisteri i Starkovi sa svojim vazalima. U isto vreme, na severu zemlje gde veliki Zid od leda deli kraljevstvo od neistraženog snežnog bespuća počinju da se dešavaju čudne i jezive stvari, tako u fokus radnje dolazi Noćna straža, nezavisni viteški red koji čuva kraljevstvo. A sa druge strane mora Deneris, jedina preživela iz porodice Targarjen, sprema invaziju kako bi zauzela presto.

Prva epizoda serijala koštala je između 5 i 10 miliona dolara, dok je kompletna sezona od deset epizoda imala budžet veći od 60 miliona dolara. Samim tim, nije ni čudo što su mediji "Igru prestola" već u samom početku produkcije proglasili najočekivanijom serijom 2011. godine. Kada je konačno 17. aprila

TV Mania: IGRA PRESTOLA

LED, KRV I ŽELEZO

Piše: Dejan Stojilković

emitovana pilot-epizoda ta očekivanja su dobila svoje opravdanje jer je svima bilo jasno da se radi o izuzetnom televizijskom projektu.

"Igra prestola" pleni raskošnom produkcijom, kvalitetnom režijom, dobrim scenarijom i izuzetnim glumačkim ostvarenjima. Pored Šon Bina, upečatljive role dali su Lena Hidi kao kraljica Sersei Lanister (ove glumice se publika svakako seća iz filma "300" i serije "Terminator: The Sarah Connor Chronicles"), Nikolaj Koster Voldau kao Džejmi Lanister, a svakako najprijatnije iznenađenje je američki glumac Piter Dinkledž kao Tiron Lanister. U seriji se pojavljuje i novi Konan, glumac Džejson Mamoja koji igra Dotraki kala Drogoa. Postojala je bojazan kako će se u seriju uklopiti pregršt likova i pripovednih tokova koji postoje u knjizi ali se ispostavilo da je to urađeno u najmanju ruku korektno. Iako će pravoverni fanovi gundati zbog nekih izmena kao i davanja na značaju nekim likovima koji u knjizi nisu u fokusu, krajnji rezultat je ostao veran onome što imamo u samom romanu. Ono što se da zameriti seriji jeste upravo to što se veliki budžet ponekad ne vidi. Velike bitke između Starka i Lanistera jednostavno su preskočene, Dotraki karavan koji treba da broji desetine hiljada duša će vam u pojedinim momentima evocirati uspomene na Šotrin "Boj na Kosovu", CGI je na nekim mestima previše upadljiv... Ipak, sve ostalo je više nego impresivno, pa je publika imala prilike da uživa u deset epizoda serijala koji daleko nadmašuje recentnu televizijsku produkciju a svojim kvalitetima i mnoge holivudske blokbastere.

Poslednja epizoda serije ostavila mnoge stvari nedorečenim i najavila mnogo toga zanimljivog u drugoj sezoni koja počinje da se snima ovoga leta. "Igra prestola" nastaviće se "Sudarom kraljeva" (tako se zove drugi deo Martinove knjige, HBO nije precizirao da li će se i serija zvati isto tako) a verni fanovi knjiškog serijala će biti u prilici da konačno pročitaju dugo najavljivani peti deo (biće ih ukupno sedam) nazvan "Ples sa zmajevima" koji bi trebalo da se pojavi ovog leta.

Piše: Miloš Najdanović

MUZIKA

NAVODI NA KUPOVINU

Manipulacija muzikom u reklamama

Muzika je jedan od osnovnih oblika ljudske komunikacije za koju se pretpostavlja da je postojala i pre nastanka govora. Manipulacija muzikom ima dve namere. Jedna je da se pojača emocionalni doživljaj pri gledanju predstave, filma, serija, a druga je da se kod pojedinca izazove želja i potreba za određenim proizvodom, uslugom ili ideologijom. Muzika je jedna od najmoćnijih tehnika manipulacije jer vrlo lako dopire do podsvesti. U kombinaciji sa intelektualnom porukom postaje moćno sredstvo manipulacije, jer toj poruci dodaje novu i jaku emocionalnu dimenziju. Ova forma prisutna je svakodnevno u reklamama i raznim vrstama propagande.

Osnovni elementi muzike su visina tona, boja tona i ritam. Melodiju čine zvuci, odnosno, uzastopni tonovi tačno određene frekvencije (visine). Kada je kombinacija tih tonova prijatna, kažemo da je harmonična (skladna), odnosno disharmonična, kada je ta kombinacija neprijatna.

U jednom istraživanju Melnikova iz 1970. godine upoređivan je uticaj harmonične i disharmonične muzike na krvni pritisak. Kao primer neskladne muzike puštana je Brucknerova „9. simfonija“ i pokazalo se da je kompozicija znatno povišila krvni pritisak slušalaca. Kada je puštan Bahov „Treći branderbuški koncert“ kao primer skladne muzike, pokazalo se da ona ima pozitivan efekat na slušaoca, da nema povećanja krvnog pritiska, ali i da može da smanji povišen pritisak.

Naučnici Šrekenberg i Bird su 1988. godine testirali uticaj muzike na miševima. Podelili su ih u tri grupe: harmoničnu, disharmoničnu i kontrolnu grupu. Prve dve grupe su izložene odgovarajućoj muzici jačine 80-85 decibela,

dok se treća, kontrolna grupa, nalazila u relativno tihoj okolini (maksimum 75 decibela). Harmonična i kontrolna grupa nisu pokazivale razlike u ponašanju, niti je bilo fizioloških promena. Kod disharmonične grupe, takva vrsta muzike izazvala je oštećenje moždanih ćelija, preterano granjanje dendrita i značajno povećanje informacione RNK. Došlo je do značajnih promena i u ponašanju. Miševi su bili hiperaktivni, agresivni (čak su pristupali i kanibalizmu), pospani, nepažljivi i teže su učili i pamtili.

Reklamna industrija za muziku godišnje izdvađa milijarde dolara. Muzika je dominantni element u 90% reklama. Istraživanja sprovedena osamdesetih godina pokazala su da ljudi ne kupuju proizvode zbog njihovog kvaliteta, već zbog kvaliteta oglasa.

Većina televizijskih reklama sastoji se od džinglova i slogana koji se lako pamte. Godine 1985. u reklamama su počele da se upotrebljavaju pop-pesme. Prva firma koja je u reklamu ubacila pop-pesmu je Burger King, numeru Arete Frenklin „Freeway of Love“. Popularana muzika se koristi da bi ilustrovala poentu ili neku osobinu proizvoda koji se reklamira. Na primer, Bob Segerova pesma

„Like a rock“ reklamirala je Ševi kamione i naglašavala da su ta vozila izdržljiva, otporna i superiorna. Nekad značenje i tekst pesme nemaju nikakve veze sa porukom reklame, već se jednostavno koriste jer izazivaju prijatne emocije. Tako se Igi Popova „Lust for life“ koja opisuje heroinsku zavisnost, našla u reklamama firme koja se bavi proizvodnjom i prodajom luksuznih jahti. U nekim slučajevima nisu bitni ni tekst ni osećaj koji izaziva pesma. Dovoljno je da je poznata. Sve više kompanija redovno otkupljuje prava od aktuelnih i poznatih muzičkih zvezda. Tako popularnost pesme i njihovih autora automatski povećava i popularnost reklame i proizvoda. Reklame u kojima je muzika u prvom planu sve više liče na muzičke spotove, a za ciljnu grupu imaju malu decu i tinejdžere. Pre nekoliko godina u Srbiji je bila popularna reklamna pesmica „Noblisce, noblisce, oble kao oblisce“. Lako se pamti, pogotovo kod dece. A kako će roditelj odbiti svoje dete kada na polici u marketu prepozna „Noblisce“ čiju pesmu pevuši po ceo dan?

Televizijski oglasi, koji nisu bogati slikom i zahtevaju pažljivo čitanje teksta, za muzičku podlogu koriste klasične kompozicije. Evo i zašto. Ostvarenja Volfganga Amadeusa Mocarta dokazano imaju ogroman uticaj na razvoj dece i odraslih, učenje, pamćenje, povećanje inteligencije i slično. Taj uticaj naziva se „Mocartov efekat“. Jedan od segmenata ovog fenomena kaže da se lakše uči i pamti uz pratnju Mocartove muzike. Stavite njegovu muziku uz oglas i pročitani tekst će zagarantovano biti usvojen, odnosno, upamćen. Generalno, klasična harmonična muzika smiruje ljude. Prema istraživanjima smanjuje krvni pritisak, nervozu, umor... A kada je čovek opušten i smiren, lakše će usvajati sadržaj koji mu se servira u reklamama, nego kada je nervozan i napet.

Da bi se umanjio efekat neskladne muzike bitno je svesno i kritički slušati muziku, jer će tako ona biti deo svesnog dela misli, a tada je teško podležiti manipulaciji.

Piše: Aleksandar Radovanović

CHASIN' THE TRANE

Vek džeza (9)

Gledali su na njega kao na zakonitog nasljednika Čarlija Parkera i to s pravom. Njegovo sviranje bilo je logičan, i možda konačan, produžetak Parkerovih inovacija. Ono se isticalo virtuoznošću i strahovitom brzinom koje nas i danas ispunjavaju strahopoštovanjem. Koltrejnova muzička hrabrost i posvećenost dovela ga je, u periodu od 1956. do njegove prerane smrti 1967, na čelo džeza i omogućila mu da stekne sledbenike koji su u svojoj opsesivnosti nadmašili i one Parkerove. Mnogi od njih su u njemu videli mesijansku figuru.

Koltrejn je kao muzičar sporo sazrevao. Nije bio nikakvo „čudo od deteta“. U svojim formativnim godinama svirao je kao sajdmən u mnogim sastavima različitih stilskih orijentacija i ništa nije ukazivalo na to da će postati jedan od najznačajnijih džez muzičara svih vremena. Počeo je na alt-saksofonu i klarinetu. Najraniji uzor bio mu je Elingtonov altista Džoni Hodžiz, premda neki njegovi biografi ističu da je bio i pod uticajem Lestera Janga. U početku je radio sa mnogim ritam i bluz grupama, koje su se u ono vreme nalazile u središtu crnačke popularne muzike. Između ostalih, svirao je u sastavima Kinga Kolaksa, Velike Mejbl i Čelavog Edija Vinsona. U Vinsonovom sastavu morao je da pređe na tenor-saksofon, jer je „gazda“ svirao alt. Tako je, vremenom, tenor-saksofon postao njegov glavni instrument. Neposredno po završetku Drugog svetskog rata, bap-revolucija je bila na vrhuncu i Koltrejn se, poput mnogih drugih iz njegove generacije, držao onoga što je radio Čarli Parker kako u muzici, tako i u životu. U jednom intervjuu je rekao: „Ranije, kada sam prvi put čuo Berda, želeo sam da se identifikujem s njim... da budem obuzet njime.“

Krajem 1949. godine pridružuje se velikom orkestru Dizija Gilespija, a kada se, usled finansijskih teškoća, veliki orkestar sveo na mali sastav, Dizi je Koltrejna zadržao, što jasno pokazuje kakvo su mišljenje, čak i tako rano, o njemu imali drugi muzičari. Međutim, to nije mnogo značilo. Prisećajući se tih dana, Koltrejn je priznao: „Ono što kod Dizija nisam znao bilo je i to da je trebalo stvarno da izrazim sebe. Svirao sam kliše i pokušavao da učim stvari koje su

bile u trendu kako bih mogao da radim sa momcima koji su ih svirali.“ Dobar pokazatelj da Koltrejn u ono vreme još uvek nije pronašao vlastiti glas i zvuk je i svirka u dvorani „Odubon“, negde oko 1952. godine, (tu je kasnije ubijen Malkolm Iks) na kojoj je svirao sa Majlsom Dejvisom i Sonijem Rolinsom. Prema

Majlsomovom svedočenju, Soni je te noći prosto „oduvao“ Koltrejna. Jedno kraće vreme svirao je i u sastavu Džonija Hodžiza, svog idola iz tinejdžerskih dana. Na nesreću, „obuzetost“ Čarlijem Parkerom dovela je Koltrejna u kontakt sa heroinom i 1954. Hodžiz je bio prinuđen da ga otpusti.

Sigurno je najznačajniji korak u Koltrejnovoj karijeri bio kada ga je, krajem 1955. godine, Majls Dejvis pozvao u svoj sastav. To je, nema sumnje, već skoro tridesetogodišnjeg saksofonistu uvelo u glavne tokove džeza.

Majls je tražio saksofonistu „mišićavog tipa“, od Hokins-Vebster-Gordon-Rolinsove vrste, kako bi stvorio kontrast s vlastitim, nežnim i delikatnim načinom sviranja, a delom i da bi dobio zvučnu snagu i moć koja je njemu samom nedostajala. Koltrejn je savršeno odgovarao ovom konceptu. Kada se pridružio Majlsu, Koltrejn još uvek nije bio onakav svirač kakav će ubrzo postati. Njegove solističke deonice bile su isprekidane i nedovršene, kao u komadićima, i pune čudnih, uvrnutih i nepovezanih figura. U to vreme, mnogi slušaoci su i dalje priželjkivali Soniju Rolinsa u Majlsomovom bendu. Međutim, Koltrejn je napredovao vrtoglavom brzinom i činilo se kao da je opsednut svojim instrumentom i muzikom. Majls se u svojoj autobiografiji,

govoreći o Koltreju, priseća: „Posle svirke otišao bi u svoju hotelsku sobu i vežbao dok su se svi drugi zabavljali. Vežbao bi satima nakon što bi završio sa sviranjem tri seta.“

Međutim, Koltrejeva zavisnost od heroina kvarila je trubaču račune. Često bi kasnio ili „dremao“ na bini. Kada ga je Majls početkom 1957. godine po drugi put otpustio, Koltrejn se vratio majci u Filadelfiju rešen da ostavi drogu i piće. Poput Majlsa, koji je to učinio nekoliko godina ranije, i on se „na suvo“ oslobodio zavisnosti od heroina. U isto vreme, Koltrejna su sve više počele da privlače istočnjačke religije, i nema sumnje da je delimične zasluge za svoje „pročišćenje“ pripisao religijskom buđenju.

Spreman da krene dalje, Koltrejn postaje član kvarteta pijaniste Telonijusa Monka. Njihov višemesečni angažman u klubu „Five Spot“ predstavljao je važan probaj i za samog Monka, a Koltrejna je predstavio kompetentnoj publici. Svima je bilo jasno da se pojavio jedan novi, samopouzdan Koltrejn. Umesto nepovezanih i iscepanih figura, Koltrejn je sada sipao tonove takvom brzinom da nije bilo moguće prepoznati pojedinačne tonove, već samo kontinuirani zvučni tok određenog oblika. Ponekad je svirao brzinom koja se približavala brzini od hiljadu tonova u minuti. Naime, Koltrejn je počeo da primenjuje sistem pri kojem je redovno koristio četiri akorda umesto jednog, datog u standardnoj progresiji. Pošto je potrebno mnogo više tonova da bi se umesto jednog odsvirala četiri akorda, Koltrejn je morao da svira zaslepljujućom brzinom kako bi sve supstitucije i dodatke smestio u uzak prostor koji mu je bio na raspolaganju - on je akordsku progresiju kao osnovu za improvizaciju doveo do najveće moguće složenosti. Ono što je Parker započeo, Koltrejn je doveo do samog kraja.

Dugi boravak u klubu „Five Spot“ učinio je da Koltrejn postane ne samo poznata veličina u svetu džez-a, već i saksofonista ravan Soniju Rolinsu. Pošto se angažman u „Five Spotu“ okončao u jesen 1957, Koltrejn je prihvatio poziv Majlsa Dejvisa da se vrati u bend u kome je i počeo da stiče ime. Citirajmo ponovo Majlsa: „Ali, ma koliko mi se dopadao Trejn, nismo se mnogo družili van bine zato što smo imali različite načine života. Ranije je to bilo zbog toga što je on bio duboko u heroinu, a ja sam tek bio izašao iz toga. Sada je i on bio čist i skoro nikad nije skitao, odmah se vraćao u svoju hotelsku sobu da vežba. Uvek je bio ozbiljan po pitanju muzike i uvek je dosta vežbao. Međutim, sada kao da je imao neku vrstu misije. Govorio mi je da je dovoljno zabrljao, da je protraćio previše vremena i da nije poklanjao dovoljno pažnje svom ličnom životu, svojoj porodici i, najviše od svega, svom sviranju. Tako

je bio jedino zainteresovan za sviranje svoje muzike i muzičko sazrevanje. To je bilo sve o čemu je razmišljao.“

Koltrejn je bio tragalac. Za samo deset godina koliko je proveo u žizi džez-a, Koltrejn je menjao svoje stilove sviranja češće nego što neki saksofonisti menjaju piskove. Kao što je pomenuto, on je u početku eksperimentisao sa sve kompleksnijim harmonskim strukturama - pristup koji je dosegao svoju apoteozu u njegovim virtuosnim izvođenjima na albumu „Giant Steps“ iz 1959. godine. Drugi period, koji se delom poklapao sa ovim prvim, zatekao je Koltrejna kako usvaja Majls-ov modalni pristup i eksperimentiše sa slaganjem mnoštva skala i ritmova preko prilično statičnih harmonija. Od 1965, pa sve do smrti, Koltrejevo sviranje je postajalo sve slobodnije i smelije, povremeno zalazeći u atonalnost. Uopšte uzev, u njegovoj muzici osećamo nemir i neprestano traganje izuzetnog muzičkog uma.

Ipak, reči hvala bile su daleko od jednoglasnih. Na primer, govoreći o Koltrejevoj muzici jedan pripadnik džez-establišmenta „pohvalio“ je Koltrejna jer demonstrira kako „nakaznost, kao i život, može biti lepa“. Pišući nekrolog povodom Koltrejeve smrti, engleski pesnik i džez-kolumnista Filip Larkin, nije uspeo da se uzdrži od zajedljivih i gnusnih komentara: „Pa, ja još uvek ne mogu da zamislim kako neko može da kaže da Koltrejevu ploču sluša sa zadovoljstvom. Taj piskavi, grozničavi zvuk koji se po desetak minuta koleba između nekoliko akorda..., ta sračunata i užasna distorzija zvuka koja nam kao predmet ozbiljnog proučavanja nudi skičanje, pištanje, usklike iz Bronksa i škripu koju može da proizvede samo kreda - zbog svega ovoga, a i još mnogo toga drugog, možemo biti sigurni, ja u svakom slučaju, da će Koltrejeve ploče, kada se jednim vratu na policu, tamo i ostati.“

Ovi glasovi neodobravanja teško bi, međutim, mogli da se uporede sa ushićenjem onih koji su Koltrejna podržavali. Možda bi „sledbenici“ bila primerenija reč - Koltrejev kult je, zaista, imao sva obeležja harizmatičnog religijskog pokreta. Kritičar Frenk Kofski izrazio je mišljenje, ni na koji način usamljeno, kada je napisao: „Nisam religiozna osoba, ali Džon Koltrejn je bio čovek koga sam obožavao kao sveca ili Boga“. Nema sumnje da je ovakve stavove podgrevala i sama Koltrejeva religioznost, tako eksplicitno istaknuta u njegovom remek-delu, albumu „A Love Supreme“ iz 1964. godine. (Prema jednom od njegovih biografa, Koltrejn je tvrdio kako je uoči snimanja ove ploče, Bog razgovarao s njim). Na primer, kratko vreme pre njegove smrti, neko ga je pitao čemu se nada kroz deset godina. Odgovorio je da priželjkuje da bude svetac. Koltrejn je za ovakvu pomisao imao i dosta razloga - bio je okružen ljudima koji su u njemu videli genija, koji su pobožno govorili o njegovoj duhovnoj snazi. A možda razlog leži i u tome što je pred kraj svog života i na samu muziku počeo da gleda kao na moralnu i religijsku kategoriju. Njegova druga supruga, Alisa Koltrejn, posvedočila je da je Koltrejn „uvek osećao da je zvuk prva manifestacija vasiona i da dolazi pre muzike same.“

Istine radi, Koltrejn je bio daleko od svake mesijanske figure. Prijatelji i muzičari svedoče da je on bio nežan, tih, rezervisan, čak stidljiv čovek tako drastično različit od njegovog prodornog, uzavrelog i ekstatičkog sviranja. Ekstaza je prava reč, jer su slušaoci tako osećali dejstvo njegove muzike, kao da su u nekom transu. Međutim, Koltrejevo beskonačno tragalaštvo bilo je, zapravo, potraga za putem kojim se može izmaći sveprožimnoj anksioznosti i unutrašnjem nemiru koje je osećao i koje je ublažavao svojom muzikom. Otuda ta opsesivna, skoro manijakalna, potreba za stalnim uvežbavanjem i sviranjem svog instrumenta. Pred kraj svog života Koltrejn je imao običaj da na koncertima svira sola koja su trajala duže od 20 ili čak 30 minuta.

Bilo kako bilo, ako veličinu jednog umetnika merimo prema njegovom uticaju na savremenike i potonje generacije, onda Koltrejn stoji rame uz rame sa takvim gigantima kao što su Armstrong ili Parker. Gledano iz današnje perspektive, nema sumnje da Koltrejeva muzika ostaje i dalje modernija, provokativnija i uzbudljivija od muzike većine savremenih džez muzičara. A prošlo je tačno 44 godina od njegove smrti.

NIŠVILLE JAZZ FESTIVAL 2011

Od 11. do 14. avgusta u niškoj Tvrđavi

HEADLINERI

Tom Harrell

Jedan od najvećih jazz trubača i kompozitora današnjice i čovek koji s pravom nosi epitet muzičkog genija - Tom Harrell nastupiće sa svojim kvintetom na zatvaranju Nišville jazz festivala.

Tom Harrell (1946), čiji stil smatraju najprefinjenijim miksom snage Cliforda Browna i lirčnosti Chet Bakera, višestruki je pobjednik u tradicionalnim izborima najboljih jazz muzičara i publike i kritike specijalizovanih magazina kao što su "Downbeat" i "Jazz times", a na spisku poznatih muzičara sa kojima je nastupao i snimao tokom karijere duže od pola veka su Woody Herman, Horace Silver, Bill Evans, Dizzy Gillespie, Ronnie Cuber, Bob Brookmeyer, Lionel Hampton... U Niš dolazi sa bendom sa kojim je ove godine objavio odlično ocenjen album "Roman Nights". Članovi ove svojevrsne supergrupe, koju će činiti i publika u Srbiji su i tenor saksofonista Wayne Escoffery (nastupao na Nišville festivalu 2009. u sastavu Mingus Dynasty), klavirista Danny Grissett, bubnjar Johnathan Blake, i kontrabasista Ugonna Okegwo - koji svi bez izuzetka imaju impresivne jazz biografije.

Harelovoj melodijskoj genijalnosti divio se i čuveni magazin "Newsweek", a sve to još više dobija na težini kada se zna da Harrell, koji ima status jednog od najkreativnijih i najbeskompromisnijih jazz muzičara i kompozitora svog vremena, već duži period boluje od paranoidne šizofrenije, bolesti protiv koje se hrabro i uspešno bori već decenijama, kako sam kaže, delom lekovima ali mnogo više muzikom koja mu je najbolja terapija.

Hans Dulfer Band and special guest Candy Dulfer

Legenda evropske jazz i funk scene, holandski tenor saksofonista Hansa Dulfer, pored desetina albuma pod svojim imenom, nastupao je i snimao sa mnogim velikim imenima kao što su Charles Mingus, Ben Wallace, George Clinton, Dexter Gordon i Archie Shepp nepravедno je (ali uz roditeljsku satisfakciju najlepše vrste) u širim razmerama poznatiji kao otac Candy Dulfer. Jedan od svojih albuma "Candy Clouds", posvetio je upravo svojoj, te 1971. godine dvogodišnjoj ćerki - čime je simbolično i najavio njenu blistavu karijeru. Hans je nastupao je širom sveta, a posebnu popularnost uživa na dalekom istoku, pa tako osim svog holandskog sajta, ima i oficijelan japanski sajt. Hans Dulfer prvi put gostuje u Srbiji a sa njegovim bendom specijalno za Nišville nastupiće i njegova kćer i najbolja učenica Candy koja je 2009. godine, na Nišville festivalu sa svojim sastavom održala koncert za pamćenje.

Sly & Robbie ft. Junior Reid

Magovi dub produkcije, bubnjar Sly Dunbar i basista Robbie Shekspeare sigurno ulaze u najuži krug najpoznatijih reggae muzičara posle Boba Marleya. Utemeljivači su jednog od najpoznatijih i najoriginalnijih sastava druge reggae generacije "Black Uhuru". Prema nekim procenama u tandemu su, najčešće i kao producenti i studijski muzičari, učestvovali u snimanju preko 200 hiljada pesama. Na spisku velikih imena (u širokom stilskom rasponu) koja neke od svojih najboljih albuma ili pesama duguju upravo ovom tandemu su i: Herbie Hancock, Grace Jones, Joe Cocker, Bob Dylan, Robert Palmer, Rolling Stones, Simply Red, Ben Harper, Serge Gainsbourg, Sting, Tricky, Carlos Santana, Sinéad O'Connor. Grammy u reggae kategoriji Sly i Robbie su dobili i 1998. godine albumom "Friends"

Mungo Jerry

Mungo Jerry važi za sastav koji je prema broju prodatih singlova i albuma, odnosno pozicijama na top listama verovatno najuspešniji britanski bend posle The Beatles. Grupa Mungo Jerry osnovana je 1970 godine. Već prvi singl objavljen iste godine "In the summertime" vrtoglavom brzinom stiže na prvo mesto Britanske top liste singlova. Zabeleženo je da je samo tokom jednog majskog prepodneva u Londonu prodato 75.000 primeraka. Ukupna prodaja u tom prvom naletu dostigla je 6 miliona prodatih ploča, da bi ukupan tiraž do današnjih dana dostigao cifru od 30 miliona prodatih primeraka. Usledilo je još desetak hit singlova ("Baby Jump", "Alright, Alright, Alright", "You don't have to be in the army to fight in the war", "Lady Rose"...), koji stižu u Top 5 lista najtiražnijih ploča, na kojima ostaju u ukupnom trajanju duže od 100 sedmica, a dva albuma ulaze u Top 20 u Velikoj Britaniji.

Iako su prve asocijacije na pominjanje sastava Mungo Jerry (ime su uzeli po istoimenoj pesmi T.S. Eliota) - zarazni letnji skiffle hitovi i karakteristični zulufi lidera, Ray Dorset se sve više okretao britanskoj blues tradiciji iz koje je i potekao, pa je između ostalog objavio i nekoliko blues orijentisanih solo albuma i bio član super grupe Katmandu

Rick Margitza

Američki tenor saksofonista Rick Margitza

(1961) nastupiće kao specijalni gost sastava koji predvodi pevačica Maya Nova.

Kada je krajem osamdesetih ušao na velika vrata jazz, Margitzu je kritika okarakterisala kao jednog od predvodnika generacije "mladih lavova" koji su, između ostalog sarađivali i sa velikim Miles Davisom. Na spisku legendi jazz sa kojima je Margitya snimao i nastupao su i Maynard Ferguson, McCoy Tyner, Chick Corea, a saradnja sa Milesom Davisom, osim koncertnih nastupa (veliki broj snimaka sa Margitzom objavljen je na nekoliko live albuma) obuhvata i učešće na najbolje ocenjenom Milesovom albumu iz poslednje faze - "Amandla".

Bugarska pevačica Maya Nova sa čijim će bendom nastupiti Rick Margitza, studirala je klasičnu gitaru i klavir, a stekla je master titulu za jazz i pop vokal na Pop Art departmanu Bugarske nacionalne muzičke akademije. Nastupala je i snimala sa svim vodećim bugarskim jazz i funk muzičarima uključujući i Nacionalni big band. Poslednjih deset godina živi i radi u Singapuru gde i predaje na LaSalle College of The Arts. Nedavno je objavila album "Open" na kojem osim standardnog repertoara ima i autorske kompozicije bazirane na bugarskim folklornim temama.

U postavi su još i klavirista Dimitar Bodurov, kontrabasista Čavdar i bubnjar Dimitar Dimitrov.

Miško plavi trio

Lider benda, multiinstrumentalista Miško Plavi, koji poslednjih godina gradi svetsku karijeru kao harmonikaš, pojavio se na novotalasnoj rock sceni još početkom osamdesetih kao gitarista, basista, klavijaturista, kompozitor, aranžer i producent. Sarađivao je sa više važnih bendova: Via Talas, D'Boys, Piloti, EKV... Od 2000. godine, izvođeci

solo program pod nazivom "Music Around the World" odžao je preko 150 koncerata u Japanu. Napisao je muziku za više srpskih, francuskih i američkih filmova.

Vasil Hadžimanov jedan je od prvih diplomaca čuvene Berklee akademije sa ovih prostora (studirao je klavir i aranžiranje), ali i jedan od najinventivnijih i najaktivnijih jazz i fusion muzičara.

Bubnjar Srđan Dunkić - Johnny, jedan od najtraženijih studijskih muzičara u zemlji. Karijeru je počeo već kao dvanaestogodišnjak, a nastupao je i snimao sa mnogim poznatim muzičarima i grupama (Bata Kovač, K2, Žana, Đorđe David, Dragoljub Đuričić i bend "Fuzzbox"...).

Lena Kovačević je diplomirala je džez pevanje na Muzičkom Konzervatorijumu u Amsterdamu, a učestvovala je u seminarima Bobby McFerrina, Richarda Bonea, Mark Murphya... Nastupala je kao solista u projektu američkog basiste Johna Claytona (Dianne Krall, Nina Simone), uz Nigel Kennedy Quintet i Al Di Meola Band. Sa poznatim belgijskim producentom Buscemiem (Blue Note), snimila je obradu naše tradicionalne pesme "Gusta mi magla padnala", koja će se naći na njegovom novom albumu, u izdanju muzičke kuće EMI.

Jive aces

Rame uz rame sa nekadašnjim liderom grupe Stray Cats Brianom Setzerom, Jive Aces se u svetskim okvirima smatraju za najbolji sastav jive-swing orijentacije, pravca nastalog tridesetih godina prošlog veka odvajanjem jednog "rukavca" swinga ka nečemu što je kasnije dobilo naziv rhythm and blues i vodilo direktno ka rokenrolu.

Sarađivali su sa mnogim velikanima šou biznisa i muzičarima različitih stilskih opredeljenja:

John Travolta, Status Quo, Isaac Hayes, Van Morrison, Count Basie Orchestra, Chuck Berry...

Njihov repertoar je mešavina novih aranžmana swing/Jive/R&B klasika koje su poznatim učinili Louis Prima, Louis Jordan, Cab Calloway, Bobby Darin, Louis Armstrong, Dean Martin, Big Joe Turner, Sammy Davis Junior, kao i originalnih kompozicija članova benda. Godine 2006. uručena im je prestižna nagrada "City of Derry International Music" nagrada čiji su prethodni dobitnici bili i Van Morrison i Jools Holland.

Članovi sastava su: Ian Clarkson vikal i truba, "Big" John Fordham - tenor saksofon, baritone saksofon, klarent, Alex Douglas trombon, Vince "Professor" Hurley klavir, Ken Smith kontrabas i Peter "Bilky" Howell bubnjevi.

PROGRAM:

Četvrtak, 11. avgust
Dino Rangel Trio (BRA)
Jive Aces (GB)
Voice of nature (GB)
Sly Dunbar and Robbie Sheakspeare
band ft. Junior Reid
Yoni Vidal group (ESP)

Petak, 12. avgust
Elina Duni Quartet (AL/CH)
Vlada Maričić Band ft. Teodosi Spasov
(SER/BUL)
Larry Vuckovic Trio and Jackie Ryan
(USA)
Lydian Sound Orchestra (ITA)
Stanley Jordan trio (USA)
Harmonia Garden (HUN)

Subota, 13. avgust
Down Home (ESP/SER)
Saransk Big Band and Oleg Kiriev (RUS)
Maya Nova trio ft. Rick Margitza
(BUL/USA)
Motiff (NOR)
Miško Plavi trio ft. Lena Kovačević (SER)
Mungo Jerry Blues Band (GB)
Robert Tilly and Pan Band (SER)

Nedelja, 14. avgust
Žar Band (SER)
Ondrej Števarček Quartet (CZ)
Tom Harrel Quintet (USA)
Hans and Candy Duffer (NL)
Zemlja Groova (SER)

TIARAH

Extinction ceremony
(samizdat, 2011)

Tiarah je bend iz Sente. Pokušavate sad da se setite gde to tačno beše na mapi je l' da? Ovaj bend je primer da se talenat i inspiracija ne gaje isključivo u prestonici i vraća nadu (bar) u muzičku decentralizaciju Srbije. „Extinction Ceremony“ je njihov prvi album, gle čuda, bez izdavača.

Tiarah nastavlja ono što su započeli Downstroy, Decontrolled, Draconic i njima slični bendovi, a to je afirmacija malo drugačije vrste metala od tradicionalnih, usko određenih, žanrova. Pa tako ovde imamo nešto što se najkraće može nazvati „modern metal“. A šta je to koj đavo? Pa to je neka mešavina nu-metala, industrial metala i melodic deatha. Tako da će se ovaj album sigurno dopasti ljubiteljima Mnemica,

Soilworka ali i Deftonesa, Mudvaynea i Ill Ninoa. Samim tim, jasno je da na izdanju dominira tvrdi zvuk prošaran clean ali i netako-clean vokalima. Ono što me je posebno obradovalo je to da Tiarah, donekle, izbegava šablonske zamke u strukturi pesama pa tako nemamo baš u svakoj pesmi standardni redosled: dranje strofa-melodični refren. Kad smo već kod toga, svaka čast pevaču jer mu i jedan i drugi tip pevanja odlično ide. Album otvara energična „Burn“ i već posle desetak sekundi kada krene pevanje, koje se možda najbolje može uporediti sa Dez Fafarom iz Coal Chambera, shvatićete da se ovaj album mora slušati glasno. Još kad uleti refren za koji bi ubilo pola američkih bendova... uh... milina! Na nju se nadovezuje polu-baladična „Pearl“, pa opet malo brže stvari sve do skroz baladične „Gone forever“ u kojoj vidimo da se bend odlično snalazi i u laganijim formama. To potvrđuju i pred kraj albuma u „P.S.“ Međutim

već u „Demented“ se vraćaju zvuku koji preovlađuje na izdanju. Sledeći zanimljiv momenat je jedna obrada i to ni manje ni više nego „Diane“ benda Therapy? Gde se baš uhvatiše za onu najnezgodniju za obrađivanje. Šta su uradili? Ubrzali su je, izbacili gudače i umesto njih ubacili distorzije i to ne zvuči loše, ali ipak pomalo ravno. Nema senzibilitet i jezivu crtu originala tako da je moglo da prođe bez ove obrade za koju je bilo logičnije da bude poslednja na albumu. Ovako album završava autorska „Stupid“. Produkcija je fenomenalna. Rađena je u Chainroom studiju Nikole Mijića (Alogia). Definitivno treba obratiti pažnju na ovaj studio jer iz njega izlaze sve same interesantne stvari (gore navedeni Downstroy, Decontrolled, Draconic i mnogi drugi). Ta odlična produkcija me je naterala na razmišljanje da li bend može taj kvalitet i energiju da izvuče uživo. Zato sam lepo otvorio Youtube i odgovor je - može i te kako. Po komentarima se vidi da je bend popularniji u Mađarskoj nego kod nas. Nadam se da će se to malo popraviti posle ovog odličnog izdanja koje će prvenstveno prijati ljubiteljima novije metal muzike, a možda i vama ostalima... što da ne.

NEŽNI DALIBOR

Normalan život (Odličan hrčak, 2011)

Piše: Aleksandar Nikolić Coa

Nežni Dalibor je glupo ime. Možda je ono i razlog odbijanja nekih ljudi da detaljnije poslušaju bend. Nisu ni svesni šta propuštaju i da se iza tih idiotskih reči krije jedan nadasve originalan i ozbiljan bend koji je, evo, već stigao i do drugog albuma. „Normalan život“ se pojavio niotkuda i bez bilo kakve pompe koja bi ga najavila. Ali to što on „govori tiho i nosi psa sa sobom“ uopšte ne mora da se shvatio kao neki invaliditet. Naprotiv! Njegova introvertnost i intimnost se samo lakše zalepe ko krpelj po telu slušaoca. Dosta toga ga razlikuje od prvenca „Sredstva i veštine“ koji je najavio bujanje cele jedne „nove srpske scene“. I odradio je odličan posao. Na „Normalnom životu“ je da odvede bend svojim putem u dalje istraživanje svog zvuka. Na TV - u i radiju se prvo zavrtila „Jeste li poludeli ljudi?“ koja se ujedno prva zavrti i kada pustite album. Trominutna buntovnička mini himna sa surf rock uticajima koji su je približili Bambi Molesters vajbu. I tad sam pomislio: „OK, to je to. Nastavlja se zvuk sa prethodnog albuma“. Ali je već sa drugom

pesmom album uzeo lopatu u ruke i krenuo drugim pravcem-pravo u dubinu. Sam naziv druge pesme „NZO“ (Napad zlog optimizma) dovoljno govori o smeru. „Obrtaj“ liči na prevrtanje u krevetu u sred košmara. Što se direktno nadovezuje na prvi stih sledeće „Ne postojim“: Ne postojim - osam sati spavam. „Savest“ svojim sablasnim deonicama razlaganja, koje podsećaju na Radioheadov „Paranoid Android“, i jakim refrenom nagriza um slušaoca i uvodi ga u šestominutni „Atom“ koji opisuje razlaganje univerzuma i čoveka kao njegovog sastavnog dela uz kosmičke gitarske pasaže. Čak je i sledeća, „Glupi avgust“ sa bezazlenim nazivom i uvodom daleko od zlog optimizma, ali zato blizu raspadu sistema koji vodi krešendu odustajanja i prihvatanju „Straha“ kao besmislenog. „Mogu da zaborave na mene“ je verovatno jedna od boljih na albumu jer se brzo urezuje u korteks cvilećom gitarom. „Bilo gde“ i „A.b“ dovode album do kraja je iskopane jame koja vrlo lako može poslužiti i kao grob. Iako

se album završava željom za boljim životom, možda smo ipak zaglibili duboko. Toliko duboko da ne možemo ni lopatu da dobacimo do površine, a kamoli da se popnemo gore. „Normalan život“ zvuči poput dobrog prijatelja veseljaka koga je zadesila tragedija, pa je postao setan i melanholičan, zaglavljen u svom svetu prepunom problema. A teško da ima nečeg lepšeg i iskrenijeg od tuge dobrog čoveka.

Piše: Miloš Najdanović

'80e PONOVO U MODI

Duran Duran "All You Need Is Now" (Tapemodern, 2011)

Britanski majstori "Duran Duran" uvideli su da im ne pristoji moderni pop "Red Carpet Massacre" albuma, pa su novim izdanjem "All You Need Is Now" otputovali nazad u osamdesete godine.

Plaže Rio de Ženeira i Majamija poprilično su daleko od nas, ali uz havajku i neki koktel, novi "Duran Duran" nas barem mislimo može odvesti u te krajeve. "All You Need Is Now" je pravo retro izdanje iz vremena kada su na TV ekranima Don Džonson i Filip Majkl Tomas sprovodili zakon u Majamiju. "Duran Duran"

novim albumom podsećaju na njihove velike hitove poput "Rio", "Hungry Like A Wolf", "The Reflex" i druge.

Album sadrži 14 pesama, a na manje-više svima u pozadini se može osetiti blagi uticaj modernijeg elektro i sint-popa, za koji je verovatno zaslužan producent Mark Ronson. Svežinu disku daju i gostujuće pevačice Ana Matronik iz benda "Scissor Sisters" (na pesmi "Safe") i Kelis (na "The Man Who Stole Leopard"). Naslovna numera je nešto agresivnija i oštija pop-pesma. "Blame The

Machines", "Being Fallowed", "Girl Panic" i "Runway Runaway" su živahni nju vejev hitići, dok su povetarac na tropskoj plaži baladičaste "Live A Light On", "The Man Who Stole Leopard" i "Before The Rain".

Za nju vejev nostalgijare i ljubitelje klasičnog "Duran Duran" zvuka ovo je prava poslastica i 'must have' album. Objektivno gledano, nije mu mesto u današnje vreme, ali je najbolja ploča benda u poslednjih deset godina.

Piše: Miloš Najdanović

UKULELE GRANDŽ

Eddie Vedder "Ukulele Songs" (universal, 2011)

Ne, "Ukulele songs" nije neki maštovit naziv iza koga se kriju pesme otpale sa neke "Pearl Jam" ploče, već je pola sata tužnih ljubavnih pesama odsviranih na havajskom instrumentu, ukulelama.

Nije prvi put da Edi Veder „zaluta“ i objavi nešto što nema veze sa muzikom kojom se bavi više od 20 godina. Njegov prethodni solo-album „Into the wild“ bio je folk orijentisan, međutim, retko ko je mogao da očekuje ovako nešto od njega. Kada su u pitanju albumi sa nekim netradicionalnim instrumentima za rok-izvođače, obično se očekuje da to bude album obrada viđen iz nekog novog, neobičnog ugla. Ali Veder se

kao autor potpisao na čak 11 numera, a ostatak su obrade, ne računajući "Can't keep", koja je zapravo iz opusa Pearl Jama. Na albumu gostuje Glen Hansard (The Frames) koji dopunjuje Edijeve vokale u pesmi "Sleepless nights", a "Tonight You Belong To Me" je duet sa Čen Maršal (Cat Power).

Akustični četvorožičani instrument poslužio je Vederu kao inspiracija da napravi nešto što deluje poprilično lično. Sve pesme, njih 15, doduše kratke, govore o praznoj postelji, samoći, slomljenim srcima, neprosپavanim noćima i drugim asocijacijama za nesrećnu ljubav. Sa muzičke strane i ne može se mnogo toga reći, eventualno da deluje pomalo

monotonno i da je teško da će se disk vrteti iznova i iznova u plejerima. Veder je kao prvi singl sa izdanja odabrao "Longing to Belong", što je odličan izbor. To je jedina pesma koja pored ukulela sadrži i gudačke aranžmane koji obogaćuju zvuk i razbijaju monotoniju. Pevač je na albumu uspeo i malo da se našali, pa je kao „pesmu“ od osam sekundi progurao pogrešno odsviran ton i izjavu „Hey fakhah“.

Filmsko predstavljanje vrelih letnjih noći na plaži uz logorsku vatru, hula ples, lei ogrlice oko vrata i vesele ukulele pesmice padaju u vodu, jer Veder ovim diskom može jedino da rasplačeljuje.

Piše: Aleksandar Nikolić Coa

200 NA SAT U PROPAST

Nekad jednostavno ne smeš da ignorišeš znake! Sećam se da je moj drug Kole pre nekih godinu dana rekao: "Ovo ne može da izađe na dobro! Je l ste videli da su na Dnevniku vratili onu staru param-param-param-param-pampam špicu?". I bio je u pravu. Nije izašlo na dobro. Rafovi su počeli da se prazne uporedo sa glavama omladine koja je počela da živi život od pre dve decenije. Još jednom je do izražaja došla prastara dijagnoza Srbije - amnezija. Stalno to zaboravljamo... jebi ga... takva nam bolest. Devedesete se vraćaju. I to ne šunajući se na zadnji ulaz, već GRANDiozno na velika kitnjasta vrata ispred kojih je crveni tepih okupan svetlima reflektora. Ukoliko to niste primetili daću vam par hi(n)tova.

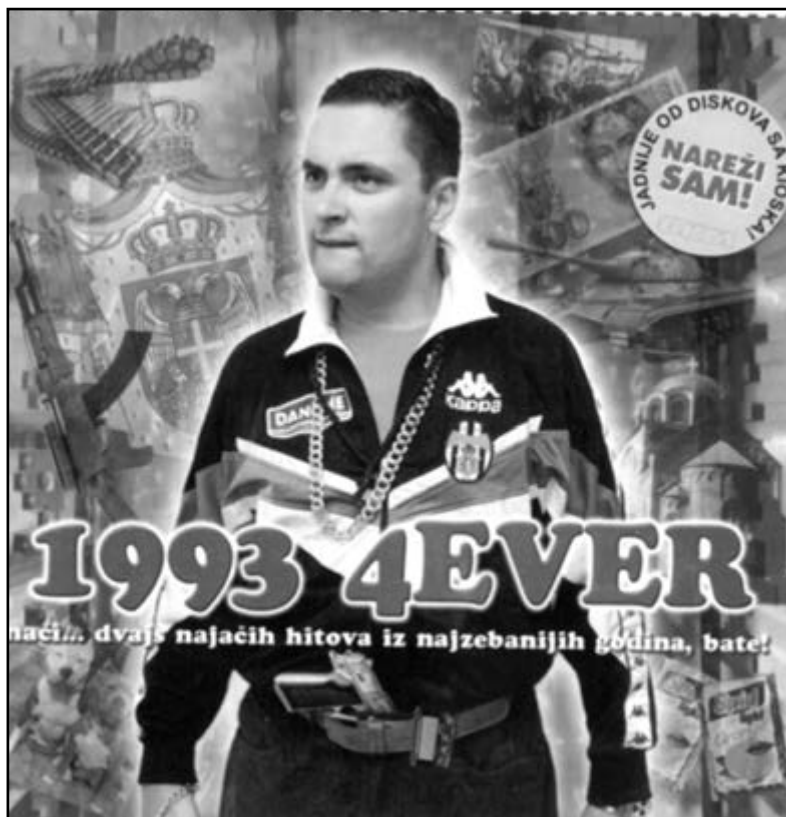
Nešto što najviše bode oči su Air Ljaksice čija cena vrtoglavo probija plafon, a kombinacija boja granicu epilepsije. Naravno, ono što neizbežno ide uz njih su zajeban stav, ružni cvikeri za sunce koji se nose i kada dotičnog nema na nebu, tarzanka, markirana šljašteća treša sa ranflom, i naravno, dance muzika. Vaskrsla je u 21. veku jača nego ikad. Uglavnom se hrani po diskotekama i velikim automobilima. Nije vampir pa joj obešene brojnice o retrovizor ne smetaju. Lavina recikliranih tuc-tuc ritmova i u transu podignute ruke zaraženih, kliknule su prekidač u glavama zaboravljenih asova iz tog vremena. Lightbolt! Nova ideja je rođenja - povratnički koncerti. Tako su, za relativno kratko vreme, neodizelaši imali prilike da vide svoje junake u novom izdanju sa starim sranjem. Dr Iggy, Tap 011, Moby Dick i još neki vratili su se po svoje. Zombi franšiza dobija novi nastavak: „Dance of the dead“. A pošto to nije dovoljno, infiltrirali su se i u krvotok onih kojima je čak i Tito reko da su u pravu - studentarije. Pa tako razne ekonomijade, primatijade i ostale ijade vuku sa sobom ove „legende“ ne bi li zadovoljili (ne)ukus buduće srpske intelektualne elite koja

će nam, kako je krenula, vratiti hipermegauber inflaciju, Step sokove, benzin u Sprite flašama i sve ono što ne volimo i ne sećamo ga se rado. Međutim, nije baš sve izgubljeno. U najtežim vremenima bunt tera na najjače odgovore. Preživeli prvoborci iz tog vremena (Dža ili Bu, Ritam Nereda, Overdrive, Darkwood Dub, Obojeni Program, Atheist Rap, Block Out, KKN, Bjesovi...) još uvek drže stražu. K'o da su znali... Dodatno je ohrabruje i to da nisu sami. Čitava plejada omladine im čuva leđa. Consecration, E play, Marčelo, Iskaz, Guybrush Treepwood, Discord, Downstroy, Tiarah, Autopark, Eyesburn, Tibia i mnogi drugi svesni su opasnosti i drže instrumente na gotovs. Sa

pisanom rečju stvari dosta lošije stoje. Jedan od poslednjih bedema odbrane upravo držite u rukama. Na svu sreću, u rat je uleteo i internet kao pogodno tle za gerilsko ratovanje. Kakvi god da su izgledi, jedno ne smemo zaboraviti. Nije gotovo dok debela žena ne otpeva kraj.

"Svi koji ne mogu zapamtiti iskustva prošlosti, osuđeni su da ih ponavljaju", reče jednom Džordž Santajana. U nastavku sledi kratak rezime decenije namirisane zelenom Malicijom u vidu audio CD-a. Čisto da se obnovi gradivo i podstakne kreativnost. Uništite ga na najoriginalniji način koji vam padne na pamet. Eksplozije su ovog puta dobrodošle. Ali ukoliko vam se nekim čudom svidi, zamolio bih vas da bacite ovaj Pressing u vatru da se očisti od zlih duhova i da nikad u životu više ne uzmete drugi jer će vas ošamariti.

1. Ivan Gavrilović - 200 na sat
2. Beat Street - Opsesija
3. Đogani Fantastiko - Idemo na Mars
4. Dee Monk - Samo želim da znam
5. Dobar Loš Zao - Žurka
6. Duck - Pedro
7. Twins - Plavi slon
8. B3 - Blokada
9. Moby Dick - Kralj kokaina
10. Dr Iggy - Oči boje duge

STUDENTSKI CENTAR NIŠ

Student's center Niš

UPRAVA

HEAD OFFICE

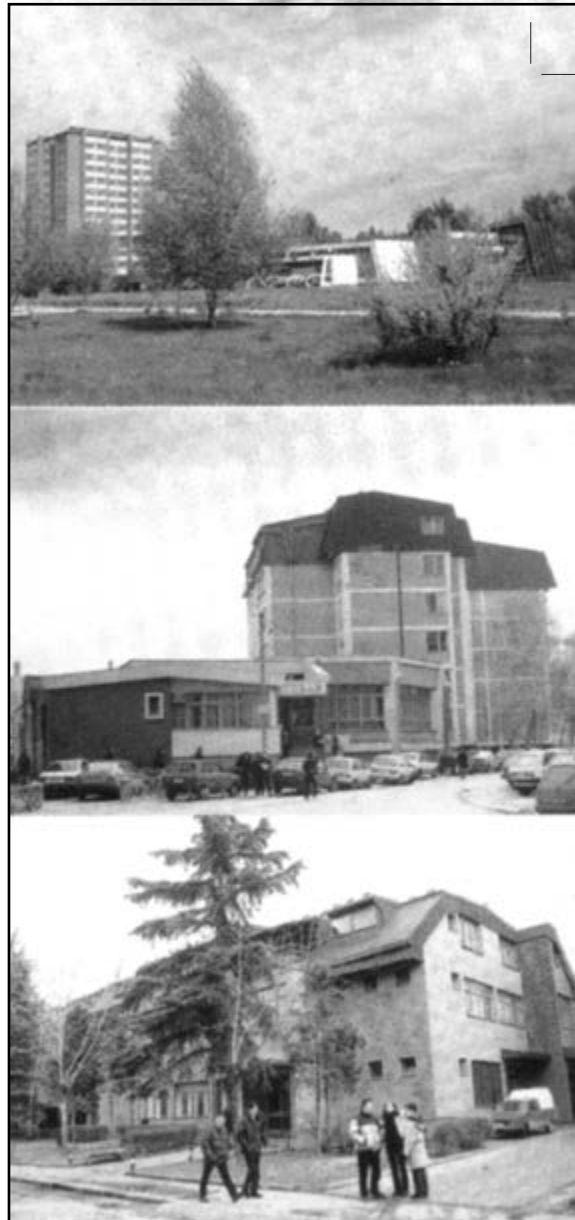
Srbija, 18000 Niš, Velikotrnavska 2
+381 18 231339, 336686

RESTORANI

Restaurants

KLUB UNIVERZITETA

Niš, Šumatovačka 2
+381 18 547070

STUDENTSKI DOM

The Residence Hall

1. **Studentski dom - Tehnički fakulteti**

The Residence hall - Engeneering faculty
Niš, Gradsko polje bb +381 18 355755

2. **Studentski dom - Pravni fakultet**

The Residence hall - The Faculty of Law
Niš, Topličina 2a +381 18 24127

3. **Studentski dom - Medicinski fakultet**

The Residence hall - The Faculty of Medicine
Niš, Velikotrnavska 2 +381 18 331339

